

**Дастури таълимӣ барои наврасон ва
навомӯзони улуми исломӣ**

ОМУЪЗИШИ

ҲАДИС

Душанбе - 2005

ББК 86.38+87.717

А-14

Ба тавсияи раёсати шурои уламои Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти № 05 аз 30.03.2006 с. ба чоп пешниҳод шудааст.

Муаллиф: Доктор Зайд Умар Абдуллоҳ
Аз арабӣ тарҷумаи: **Абдулҳалим ОРИФӢ**
Таҳрири матни тоҷикӣ: **Саидахмад ҚАЛАНДАР**
Ҳуруфчини компутар: **Асадулло КОМИЛ**
Саҳифаоро: **Дилшоди БОБОХОН**

Дар ҳадиси саҳеҳ омада:

”نَصْرُ اللَّهِ أَمْرًا سَمِعَ مِنَّا حَدِيثًا فَحَفِظَهُ حَتَّى يَبْلُغَهُ غَيْرَهُ، فَرُبَّ حَامِلٍ
فَقَّهِ إِلَى مَنْ هُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ، وَرُبَّ حَامِلٍ فَقَّهِ لَيْسَ بِفَقِيهِ“

*Шод бигардонад Худованд шахсеро, ки аз мо чизе шунда
ҳифз намудааст, то онро ба дигарон бирасонад, чӣ бисёр
аст шахсе, ки донише шунда ва онро ба шахси огоҳтаре
мерасонад ва ҳамчунин бисёранд афроди донишшунав, ки
олим ва огоҳ нестанд.*

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

ПЕШГУФТОРИ МУТАРЦИМ

Тамоми уламои уммати исломи бар ин иҷмоъ ва иттифоқ намудаанд, ки масдари дуввуми шарифати Ислom Суннати набавӣ мебошад ва он бо масдари аввал (Қуръони карим) тавъам дар тавзеҳ ва такмили қавонини исломӣ нақши муассирро ифо менамояд.

Балки мусалмонон ҳангоми сар задани ихтилофот миёни якдигар аз тарафи Худованд маъмур шудаанд, ки ба Қуръон ва Суннати Расули акрам (с) мурочиат намоянд, то файсалаҳои ҳикматомез ва посухҳои кофӣ барои мушкилоти хеш пайдо намоянд.

Мутаассифона, дар ду-се қарни охир дар Осиёи Маразӣ ба илми ҳадис, мусталаҳи он ва илми таҳриҷи ҳадис ва ровиёну ричоли он тавачҷӯҳи кам маътуф шудааст. Ин боиси он шуд, ки мусалмонон ба илмҳои дуввуминдараҷа, чун ҳикмат, фалсафа, мантиқ ва ғайра фурӯ рафтанд ва ба ду масдари муҳими Ислom (Қуръон ва Ҳадис) ихтимоми хуб надоданд ва майдони омӯзиш ва ковиши илми исломии эшон ба масоили ихтилофии фикҳ ва илми калому мантиқ мунҳасир гардида буд.

Дар рӯзгори толибилмони имрӯза ҳам осори манфии он падидаи номатлубро эҳсос мекунем ва мебинем, ки ба ҳадис ва омӯзишу баррасии он ҳамчун илм ихтимом ва бархӯрди зарурӣ наменамоянд.

Бинобар ин, вақте банда китоби ҳозир “Омӯзиши ҳадис”-ро дидам, ҳарчанд он муъҷаз ва мухтасар бошад ҳам, вале як гоме ба ҳадисомӯзӣ ва бардошти маъонӣ ва аҳкоми аҳодис маҳсуб мегардад ва метавонад дари

ҳадисшиносиро ба рӯи донишҷӯи улуми Ислом боз намояд.

Аз ин рӯ китоби мазкурро аз арабӣ ба тоҷикӣ тарҷума карда, дастраси хонандагони гиромӣ гардонидам, то онҳо аз он китоб як даромадгоҳе ба илми ҳадис пайдо намоянд ва ба тадриҷ ба китобҳои бузурги ҳадис ошно шуда, аз авомир ва таълимоти Паёмбари Худо (с) бохабар шаванд ва онро чун бузургони солиҳи уммати Ислом дар ҳаёту зиндагӣ татбиқ намоянд, то дар рӯзи қиёмат ба шафоати он ҳазрат сазовор гардида бар лаби Ҳавзи Кавсари ӯ ҳамроҳи мӯъминон парҳезгор ва боамал гирд омада аз шаҳдоби он сероб шаванд.

*Абдулҳалим ОРИФӢ
шаҳри Душанбе 2005*

Бисмиллоҳи-р-рахмони-р-рахим

МУҚАДДИМАИ НОШИР

Ситоиш Худорост, ӯро ҳамду сано мегӯем ва аз ӯ талаби мадад мекунем, ҳамчунин аз ӯ талаби мағфирату омурзиш намуда, аз гуноҳонамон тавба менамоем. Ба Аллоҳ таъоло аз бадии нафсҳои хеш ва кирдорҳои бад паноҳ мебарем.

Касеро, ки Худованд ҳидоят кунад, ҳеҷ гумроҳқунандае ӯро гумроҳ нахоҳад кард ва ҳар касеро, ки ӯ гумроҳ созад, ҳеҷ роҳнамое ӯро ҳидоят карда наметавонад.

Гувоҳӣ медиҳам, ки нест маъбуде магар Аллоҳи якто, , ки ҳеҷ шарикӣ анбозе надорад ва гувоҳӣ медиҳам, ки Муҳаммад банда ва фиристодаи ӯст, салавоту дурудҳои Илоҳӣ нисори Муҳаммад ва хонадону ёрони ӯ бод.

Аммо баъд: Раҳнамоӣ намудани мардум ба хайру некӣ ва роҳи рост масъулияти бисёр бузург мебошад, ҳамчунон, ки паймудани роҳи Расули Худо (с) ва бандагони некӯкоре, ки тибқи шарияти ӯ амал ва зиндагӣ намуданд, яке аз неъматҳо ва бахшоиши Илоҳӣ ба шумор меравад.

Вақте, ки мо ин матлабро баён мекунем, ба тамоми бародароне, ки дар майдони даъват ва таълими исломӣ машғули хидматанд, таъкид менамоем: ҳамеша дар ин роҳ садоқату ростиро бо Худо пешаи худ созанд ва вазифаи омӯзгориро тавре адо намоянд, ки натоиҷ ва самари хуб ба бор оварад.

Ҳамчунин, толибилм вақти омӯхтани улуми шаръӣ бояд ин ҳадафро пайгирӣ намояд, ки бо омӯзиши улуми Исломи дарахти хайру некӣ дар ниҳоди хеш бишнонад, то дигарон аз самараҳои хайр ва нуру ҳидояти он истифода баранд ва илова бар ин (толибилм) дар ҷустуҷӯи маърифату фарҳанги исломӣ ва зиёд сохтани он химматбаланд ва бурдбору боғайрат бошад.

Дар тарҳрезии барномаи феълӣ, ки барои тадриси яқсолаи

наврасон ва навомӯзони улуми исломӣ пешбинӣ шудааст, кӯшиш ба харч додем, то чавобгӯи ниёзҳои маънавии толибилмон бошад ва асосҳову аркони Исломо бо услуби осонфаҳм ва чумлаҳои сода ва рӯшан бозгӯ намояд.

Дар оmodасозии , китоби ҳозир “Омӯзиши ҳадис” бо овардани баъзе аҳодиси саҳеҳ ва шарҳу тавзеҳи мафҳуми маънояшон иктифо намудем, то ин , ки ҳифзу фаҳми онҳо осон ва мазмуну маъно возеҳу равшан бошад. Ҳамчунин баъзе масоили муҳимро аз аҳодис бардошт намуда ва бар татбиқи амалии онҳо дар воқеияти зиндагӣ таъкид кардаем.

Омӯзгори комёб ҳамон аст, ки бо барномаи дарсии худ ақлу хиради донишҷӯёнашро инкишоф медиҳад ва онҳо чувствӯи бештар намуда, масоил ва маълумоти тозаро меомӯзанд.

Бинобар ин ин гуна толибилмон ба татбиқи амалӣ ва тадриси дигарон мепардозанд, зеро дар ин сурат эшон эҳсоси масъулият ва амонат менамоянд, ки он бар дӯши омӯзгор ва донишҷӯ гузошта шудааст ва ин масъулияти таълиму тарбия танҳо бо ҳамоҳангии устоду шогирд ва фарогирии тамоми мавзӯёти зарурия муваффақиятомез ва самаранок анҷом меёбад.

Аз Худованди бузург масъалат менамоем, ки кумитаи илмии “Муассисаи вақфи исломӣ”-ро муваффақ намояд, то дар таҳия ва оmodасозии барномаҳои таълимӣ комёбу сарбаланд бошад. Ҳамчунин аз Ҳақ таъоло дархости онро менамоем, ки тамоми омӯзгорону донишҷӯёни мусалмонро дар наشري илми шаръӣ ва баёни ҳақиқат муваффақу пирӯз гардонад.

Худованд донандаи тамоми асрору ниҳон аст ва дурӯду саломҳои фаровон нисори паёмбарамон Муҳаммад (с) бод!

ҲАДАФҲО ВА НИШОНДОДҲО

Ҳадафҳои ҳоси ин китоб нахуст аз инҳо иборатанд:

1 - Бояд толибилм ба Суннати набавӣ ва мақоми он дар ташриҳи исломӣ ошноӣ пайдо намуда ва ба роҳҳои расидани Суннат то ба мо ва заҳмати донишмандони Ҳадис дар ин соҳа огоҳ гардад.

2 - Бояд донишҷӯ як маҷмӯи аҳодиси Паёмбари Худо (с)-ро, ки дар ин китоб омадааст хуб фаҳмида азбар намояд.

3 - Матни аҳодисро мураттаб овардем, то ӯ дуруст хондани онро машқ намояд.

4 - Ҳамчунин, бояд ӯ мазмуну маънои аҳодисро татбиқ намуда, дар робита бо Парвардигори худ, бо Паёмбар, бо ҳешовандон ва бародарони мусалмон ба муқтазои он амал намояд.

5 - Бояд ӯ бо саҳобагон, ки аҳодисро ривоят кардаанд, ошноӣ пайдо кунад, аз ин рӯ, ному насаб ва маломиху авсофи боризи эшон ва соли вафоташонро зикр намудаем.

6 - Бояд нишонаҳои тасомӯҳ ва нармӣ бо бародарон ва тавозуи фӯрутанӣ дар амал ва эътиқоди ӯ падидор гардад.

7 - Бояд донишҷӯ неъматҳои бахшишҳои Худовандро шукргузорӣ намояд.

8 - Ҳамчунин бояд ба намоз саҳт аҳамият дода, онро бо ҷамоат адо намояд.

9 - Бояд дар ниҳоди ӯ иззату ифтихор ба Ислому ба бадбинии куфру бутпарастӣ ва шайтон афзун карда шавад.

10 - Бояд ӯ дар тамоми қорҳои зиндагӣ хӯрдан, нӯшидан, пӯшидан ва хоб рафтан ба одоби Расули Худо (с) пайравӣ намояд.

Сониян, нишондодҳо

1 - Омӯзиши ҳадис фурсати тиллоист, ки бояд муаллим онро дар тарбияи донишҷӯён дар рӯҳияи ифтихор ба Ислому ва ҷанг

задан ба таълимоти он ғанимат шуморад.

2 - Бояд омӯзгор намунаи амалии аҳодиси Расули акрам (с) барои донишчӯ бошад, то ӯ дар шахсияти муаллими худ на танҳо омӯхтани Суннати набавӣ, балки татбиқи он дар ҳаёт ва иртиботу пайвастагӣ ба онро биёмӯзад.

3 - Побандии омӯзгор ба таълими китоби ҳозир натоиҷи дилхоҳ дода ва аҳдофи махсус ба онро амалӣ менамояд, аз ин рӯ бояд ӯ дар аснои дарс аз шарҳу эзоҳи зиёд ва мухтасаргӯй бипарҳезад.

4 - Бояд муаллим аз овардани мисолҳои воқеӣ тибқи муҳиту ҷомиа истифода намояд.

5 - Бояд ӯ забони донишчӯро хуб бидонад ва бидуни тақаллуф бурро ва фасеҳ ҳарф занад.

6 - Бояд ӯ барои фаҳмондани толибилмон аз зиндагиномаи Расули Худо (с) ва таърихи саҳобагон мисолҳо ва намунаҳо биёварад, ба хусус дар дарсҳои тарбиявӣ.

7 - Бояд ӯ донишчӯёнро ба китобҳои салафи солах, ҳамчунин ба сарчашмаҳои ҳадис ошно созад ва соҳибону муаллифони кутуби Аҳодисро дар охири ҳар дарси ҳадис кам-кам муаррифӣ намояд.

8 - Дар фаҳмондани ҳифз намудани толибилмон дарсҳоро аз услуби ташвиқу тарғиб намудан истифода намояд.

Аз Худованд тавфиқу комёбӣ ва истиқомату пойдорӣ дар динро масъалат менамоем.

Дебача дар баёни илми ҳадис

Дар ҳақиқат Аллоҳ таъоло паёмбарамон, Муҳаммад (с)-ро бо Қуръони карим ва Суннат фиристодааст ва китоби худро аз таҳрифу табдил ё каму беш сохтан ҳифз намудааст. Худованд мефармояд: **“Ва ҳаргиз аз пеш ва паси ин , китоб ботил наояд, зеро ӯ (Қуръон) фиристодаи Худои муктадири ҳа, кими сутудасифот аст.”**

(Фуссилат: 42)

Ҳамчунин Ҳақ таъоло фармуда:

﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴾

“Албатта мо Қуръонро бар ту нозил кардем ва ҳароина мо онро хифз хоҳем кард.”

(Ҳичр: 9)

Расули Худо (с) бо гуфтор ва кирдори худ маъони Қуръонро бозгӯ ва тафсир намуд, аз ин рӯ, Суннати набавӣ бозгӯкунандаи Қуръони карим мебошад. Иншоаллоҳ барои донишҷӯ аз ин дебочаи кӯтоҳ муяссар мегардад, ки ба ҳақиқати ҳадис, фарқ миёни ҳадис ва Қуръон ва низ ба ақсоми анвоъи ҳадис ва роҳҳои расидани он то ба рӯзгори мо ошноӣ пайдо намояд.

Суннат ва ҳадис:

Ҳар гуфтор, кирдор ё амал ё тақрир ё сифати офариниш (чеҳра ва шакл) ё сифати ахлоқие, ки ба Паёмбари Худо (с) нисбат дода мешавад, суннат ва ҳадис меноманд.

Фарқ миёни Қуръон ва Ҳадис (набавӣ ва қудсӣ)

1 - Қуръон бо лафзу маънояш аз Аллоҳ таъоло мебошад ва тиловаташ ибодат маҳсуб мешавад. Бо кӯтоҳтарин сурааш ҳамаро очиз намудааст, ҳамчунин ӯ бо тавотур ва яқин собит гардида, тамоми Қуръон саҳеҳ ва дуруст мебошад. Бар ашхоси ҷунуб, ҳоиз ва нуфасо (зане, ки ҳайз ё нифос дошта бошад) хондан ва даст расондани он ҳаром аст ва мазмунан ривоят кардани он низ ҷоиз намебошад.

2 - Ҳадиси қудсӣ лафзу маънояш аз Худованди мутаъол аст, вале тиловат ва қироати он ибодат ҳисобида намешавад, ҳамчунин мӯъҷиз набуда, бар ашхоси ҷунуб, ҳоиз ва нуфасо хондан ё даст расондани он ҳаром намебошад. Тамоми аҳодиси қудсӣ саҳеҳ набуда, балки саҳеҳ ва заъиф ва маъзӯъ дорад.

Бо мазмун ва маъно ривоят кардани он ҷоиз мебошад. Ҳадиси қудсӣ ҳадисеро гӯянд, ки Расули Худо (с) онро аз Парвардигораш ривоят кардааст, монанди ҳадиси Абузар (р), ки Расули акрам (с) аз Парвардигор ривоят мекунад, ки Аллоҳ таъоло мефармояд: **“Эй бандагонам, ман зулму ситамро бар худ ҳаром гардондам ва ҳамчунин онро миёни шумо ҳаром эълон мекунам, аз ин рӯ бо якдигар зулму ситам раво мадоред.”**

(Ба ривояти Муслим)

3 - Лафзи ҳадиси набавӣ аз Паёмбари Худо (с) мебошад, хондану тиловати он ибодат маҳсуб намегардад, мӯъҷиз ҳам нест.

Ҳамчунин ӯ саҳеҳ ва ҳасан ва заъиф ва мавзӯъ дорад, бар ашхоси ҷунуб ҳоиз ва нуфасо хондан ва даст расондани он ҳаром нест ва мазмунаи ривоят кардани он ҷоиз мебошад.

Ҳуччат будани ҳадис:

Ҳадис дар исбот ва муайян намудани аҳкоми дин монанди Қуръон ҳуччат мебошад, зеро Қуръон ва Суннат ду масдаре аз масодири ташриъ ба шумор мераванд, бо ин фарқият, ки Суннат (ҳадис) баёнгари маъонии Қуръони карим мебошад. Худованд мефармояд: **“Ва бар ту (эӣ Мухаммад), Қуръонро (ки ҷомӣ ва комилтарин, китоби Илоҳист) нозил кардем, то он ҷӣ бар уммат фиристодашуда баён кунӣ, бошад, ки эшон ақл ва тадаббур намоянд.”**

(Наҳл: 44)

Аммо далелҳо барои ҳуччат будани Суннат ин фармудаи Расули Худо (с) мебошад, ки мефармояд: **“Лозим доред ба худ Суннати ман ва суннати (шеваи) халифаҳои рошидро (Абубакр, Умар, Усмон ва Алӣ разияллоҳу ӯанҳум) бар он ҷанг занед ва онро бо дандонҳоятон сахт доред.”**

(Ба ривояти Абудовуд)

Тадвин намудани Суннат:

Дар огози Ислои Паёмбари Худо (с) аз навиштани ҳадис бо Қуръон дар як саҳифа манъ намудаанд, зеро хавфу бими он мерафт, ки ҳадис бо Қуръон омехта ва мултабас мегардад. Чунончи имом Муслим аз Абӯсаъиди Худрӣ ривоят мекунанд, ки Расули Худо (с) фармуд: **“Аз суҳанони ман чизе китобат накунад ва ҳар кӣ аз ман гайри Қуръон чизе навишта бошад, пас бояд онро маҳв созад.”**

Донишманди бузурги Ислои имом Наввавӣ дар тавзеҳи ҳадиси мазкур мегӯяд: “Манъ намудани китобати ҳадис вақте буд, ки хавфи ихтилоту омезиши Қуръон бо ҳадис вучуд дошт ва чун хавфи мазкур баргараф гардид, Расули ақрам (с) барои китобати аҳодиси иҷозат доданд.”

Воқиян, Расули ақрам (с) баъд аз ин ки мутмаин шуданд, ки ҳадис бо Қуръон омехта намегардад, барои асҳоби , киrom иҷозаи китобати ҳадисро доданд, балки рӯзи фатҳи Макка ба Абӯшоҳ амр намуданд, то аҳодисро, китобат намояд. Ҳамчунин аз ҷумлаи саҳобагон, Абдуллоҳ ибни Амри Ос ҳар суҳанеро, ки аз Расули Худо (с) мешунид, менавишт. Алӣ (р) ҳам аҳодиси он ҳазрат (с)-ро китобат менамуд. Ҳадисҳои китобат намудаи Амр бини Ҳизом дар боби фароиз, сунан ва диёт, ҳамчунин ҳадиси навишташуда перомуни садақа ва нисоби закот, ки Абубакр (р) Анас (р)-ро бо он ба сӯи Баҳрайн фиристод, дар кутуби сират ва ҳадис хело машҳуранд.

Дар ҳақиқат асҳоби Расули ақрам (с), ба вижа ҳулафои рошидин ба , китобат ва тадвини ҳадис ихтимом меоданд. Сипас бо пароканда шудани саҳобагон дар шаҳрҳо ва иқлимҳо илми Ислои мунташир гардид, то ин ки даврони хилофати Умар ибни Абдулазиз фаро расид. Вай ба тамоми волиёнаш, ки сарвари шаҳрҳои иқлимҳо ба дӯши онҳо буд, чунин фармон содир намуд: “Ҳадисҳои Паёмбари Худо (с)-ро ҷустуҷӯ намуда, гирдоварӣ ва ҷамъ кунед.”

Ҳамчунин ба аҳли Мадина чунин навишт: “Аҳодиси Расули ақрам (с)-ро гирдоварӣ намуда китобат намоед, ки ман аз

зойиъ гардидани илм ва аз миён рафтани олимони шаръ хавф ва бим дорам.”

(Сунани Дорумӣ)

Бинобар ин даврони хилофати Умар ибни Абдулазиз (р) назди аҳли илм замони тадвини расмий ҳадис ба шумор меравад. Вале муқайяд намудану нигоҳ доштани ҳадис дар саҳифаҳо ва пӯстҳо ҳанӯз дар замони Паёмбар (с) назди саҳобагон маъруф ва маъмул буд.

Аз ҷумлаи донишмандоне, ки Суннатро муқайяд намуда ва дар китобҳои махсус тасниф кардааст, имом Молик ибни Анас (р) мебошад. ӯ китоби Муваттои худро ба тартиби бобҳои фикҳ навиштааст ва дар соли 173-и ҳиҷрӣ ҷаҳони фонири падруд гуфт.

Аввалин шахсе, ки ҳадисҳоро бо асноди аҳодиси ҳар саҳобӣ дар худ ҷамъ карда, тасниф намудааст, Абудовуд бин Сулаймон бин Ҷоруди Таёлиси мебошад. ӯ соли 204-и ҳиҷрӣ вафот ёфт.

Баъд аз онҳо дар анвоъ ва ақсоми мухталифи ҳадис таълифоти бузург таҳия гардид, ки баъзе аз онро ба тариқи зайл зикр менамоем:

1 - Ҷавомиъ, ҷун «Ал-ҷомиъи ас-саҳиҳ»-и имом Бухорӣ (вафот 256-и ҳиҷрӣ), ки ӯ аҳодиси абвоби илмро, ба монанди ақоид, аҳком, одоб ва тафсир дар он гирд овардааст.

2 - Масонид, монанди «Муснад»-и имом Аҳмад бини Ҳанбал (вафот 241-и ҳиҷрӣ), ки ӯ ривоятҳои ҳар саҳобиро алоҳида-алоҳида дар он ҷамъ намудааст.

3 - Маъочим, ҷун «Ал-муъҷами кабир ва Ал-муъҷами авсат ва Ал-муъҷами сағир», ки онҳо ба қалами Табаронӣ таъаллуқ доранд. Маъочим китобҳоеро гӯянд, ки дар он аҳодис ба тартиби шуюх ҷамъоварӣ мешавад ва бештари вақт дар маъочим ҳадисҳо бар ҳуруфи ҳиҷо тартиб дода мешавад, ҷӣ тавре, ки ин амр дар муъҷамҳои Табаронӣ мулоҳиза мешавад.

4 - Ал-ъилал, монанди, китоби «Ал-ъилал»-и Доркутнӣ ва Абихотим, ки дар он аҳодиси маълул гирд оварда шудааст.

5 - Атроф, чун китоби “Тухфату-л-ашроф бимаърифати-л-атроф”-и Ал-Ҳофиз Абилхачоч ал-Мазӣ, ки ӯ туруки ҳадисро, ки бар бақияи он далолат намуда, асноди онро низ чамъ мекунад, зикр менамояд.

6 - Мустадракот, монанди «Мустадрак»-и Ҳоким, ки ӯ тамоми ҳадисҳои бар Бухорӣ ва Муслим маҳдудбударо гирдоварӣ намудааст.

Китобҳои машҳури суннат:

Ду «Саҳеҳ», ки онҳо «Ас-саҳеҳ»-и имом Бухорӣ (вафот соли 256-и ҳичрӣ) ва «Ас-саҳеҳ»-и имом Муслим (вафот соли 261-и ҳичрӣ) мебошанд.

Чаҳор китоби сунан:

1 - «Сунан»-и Насоӣ, Аҳмад ибни Шуъайби Насоӣ (вафот соли 303-и ҳичрӣ).

2 - «Сунан»-и Абудовуд, Сулаймон бини ал-Ашъас (вафот соли 357-и ҳичрӣ).

3 - «Сунан»-и Тирмизӣ, Абуисо Муҳаммад ибни Исои Тирмизӣ (вафот соли 267-и ҳичрӣ)

4 - «Сунан»-и Ибни Моча, Муҳаммад ибни Язид бини Моча (вафот соли 275-и ҳичрӣ).

Ҳар гоҳ гуфта шавад, ки чамӯа дар китобҳои шашгона ривоят кардааст манзур ду «Саҳеҳ» ва чаҳор «Сунан»-и мазкур мебошад ва ҳар гоҳ дар китобҳои ҳафтгона гуфта шавад, ба он шаш китоби мазкур, «Муснад»-и имом Аҳмад илова мегардад.

Агар гуфта шавад, ки панҷгона ривоят кардааст, манзур соҳибони чаҳор «Сунан» бо Аҳмад ибни Ҳанбал мебошад ва чун сегона гуфта шавад, мурод аз он соҳибони «Сунан» ғайри ибни Моча мебошад.

Санад ва матн:

Мурод аз санад ҳамон силсилаи ровиётест, ки матнро мерасонанд, зеро ҳақиқатан ҳадис бар санад барқарор ва собит мегардад.

Ва манзур аз матн, он мақтае дар калом аст, ки санад ба он тамом мешавад, чунончи дар ҳадиси панҷоҳу ҳафти ҳамин китоб омадааст: Имом Бухорӣ дар «Саҳеҳ»-и худ ривоят мекунад, ки Сулаймон бин Ҳарб моро гуфт, ки Шӯъба аз Қатода, аз Анас бини Молик ба мо гуфт ва ӯ (Анас) аз Паёмбари Худо (с) ривоят мекунад, ки мефармояд: *“Се хислатест, ки агар дар шахсе бошанд, бешиак ҳаловати имро дармеёбад.”*

Инҷо санад аз сухани Бухорӣ то Паёмбари Худо (с) мефармояд, мебошад ва матн ҳамон фармудаи Расули акрам (с) *“Се хислатест ки...”* то охири ҳадис ба шумор меравад.

Дар воқеъ донишмандон дар робита ба нигоҳдории Суннат таълифоти зиёде навиштаанд ва ба асонид ва матнҳо аҳамият додаанд.

Яке аз ин донишмандони бузурги ҳадис Абдуллоҳ ибни Муборак (р) мегӯяд: “Иснод (санад) аз дин маҳсуб мегардад ва агар иснод намебуд, ҳар касе ҳар чи ки мехост, мегуфт.”

Маҳз аз ҳамин ҷо “Мусталаҳи илми ҳадис” пайдо гардид, ки он ба омӯзиш ва таҳқиқи санад ва матн ихтимом медиҳад, то хонанда ба василаи он ҳадиси мақбулро, ки бад-он амал карда мешавад аз ҳадиси мардуд, ки бад-он амал намекунем ҷудо намояд.

Ақсом ва анвоъи ҳадис аз нигоҳи кабул ва рад:

А - Ҳадиси саҳеҳ:

Он ҳадисест, ки санадаш ба нақли шахси адл ва зобит аз шахси дигар монанди вай адл ва зобит аст, то охири ровиҳо бе шузуз ва иллат расида бошад. Адл, яъне мусалмони оқил, ки нишонаҳои фиқу фучур дар ӯ набошад.

Зобит, яъне дар ҳифз ва китобати ҳадис пухта ва устувор бошад. Шузуз, яъне муҳолифат намудани шахси сиқа

(мӯътамад) шахсеро, ки аз ӯ мавсуқтар (бовариноктар) мебошад.

Иллат, сабаби пӯшидаест, ки дар сихат ва дурустии ҳадис таън мерасонад, бо вучуди ин ки зохири ҳадис солим ба назар мерасад.

Б - Ҳадиси ҳасан:

Он ҳадисест, санадаш ба нақл намудани шахси адл, ки ҳифзаш каме заъиф аст аз шахси дигар, ки монанди ӯ мебошад, то охири ровиҳои дигар бидуни шузуз ва иллат расида бошад.

В - ҳадиси заъиф:

Он ҳадисест, ки ба сабаби надоштани шарте аз шартҳои Ҳасан сифати ҳасан дар он фароҳам наомадааст.

Ҳукми амал намудан бо ҳадиси заъиф: Уламои ҳадис бо се шартӣ зерин дар фазои аъмол (тарғиб ба корҳои хуб) амал намудан ба ҳадиси заъифро иҷозат додаанд.

1 - Заъифии он саҳт набошад.

2 - Бояд ки он дар таҳти ривояти асле, ки бад-он амал карда мешавад, дохил бошад.

3 - Бояд вақти амал кардан ба он собит гардидани онро эътиқод накунем, балки ихтиёро дар мавриди он эътиқод намуда бошем.

Д - ҳадиси мавзӯъ:

Он сухани дурӯғи бофташудаест, ки ба Расули Худо (с) нисбат дода мешавад. Ҳукми ривоят кардани он:

Тамоми уламои Исломи бо иттифоқ гуфтанд, ки чунин ривояти дурӯғ барои ҳеч кас ҷоиз нест, бал, ки он гуноҳи бузург мебошад. Паёмбари Худо (с) мефармояд: ***“Он ки суханеро аз ман нақл кунад, ки мебинад он дурӯғ аст, пас ӯ яке аз дурӯғгӯён ба шумор меравад.”***

(Ба ривояти Муслим)

ИХЛОС НАМУДАН ДАР АМАЛ

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضي الله عنه قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: " إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، فَهَاجَرَتْهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهَاجَرَتْهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ".

1 - Аз ҳазрати Умар писари Хаттоб (р) ривоят шуда, ки гуфт: аз Расули Худо (с) шунидам, ки фармуд: *“Ҳамоно савоби аъмол ба ният вобастагӣ дорад ва ҳар кас натиҷаи нияти худро дармеёбад, пас касе, ки ҳиҷрати ӯ ба сӯи Худо ва расули ӯст, (савоби) ҳиҷрати ба сӯи Худо ва расулаширо дармеёбад ва касе, ки ҳиҷраташ ба сӯи дунё бошад, ба он мерасад ё ҳиҷрати ӯ барои издивоҷ бо зане бошад, пас ҳиҷрати ӯ ба сӯи чизест, ки барои расидан ба он ҳиҷрат намудааст.”*

(Ин ҳадисро Бухорӣ ва Муслим ривоят кардаанд).

2 - Шарҳи ҳоли ровӣ (ривояткунандаи ҳадис):

Ровии ин ҳадис Умар ибни Хаттоб(р) мебошад. Ӯ пеш аз ҳиҷрат мусалмон шуда, баъди вафоти паёмбар (с) халифаи дуввум мусалмонон интиҳоб шудааст. Хилофати ӯ дахуним сол давом карда, дар моҳи зилҳиҷҷаи соли 23 ҳиҷрӣ ба шаҳодат расидааст.

3 - Ҷоидаҳо ва суфоришоти ҳадис:

1 - Асоси тамоми амалҳо дар Ислому ният мебошад.

2 - Ҳар вақте ки ният рости амал наку бошад, албатта Худованд онро қабул менамояд.

- 3 - Ҳар вақте ки нияти мусалмон дуруст бошад, ҳатто дар қорҳои дунявиаш ҳам аз тарафи Худо аҷру савоб дода мешавад, яъне бо нияти нек тамоми амалҳои ибодати Худованд ҳисоб карда мешавад, ба тариқи мисол: муаллим вақти дарс гуфтан ва донишҷӯ ҳангоми таҳсилу хондан ва муваззаф дар аснои шуғл варзидан ва тоҷир вақти тиҷорат қардан, ҳулоса ҳар вақте ки нияту мақсади онҳо нек бошад, тамоми амалҳои зикргардида ибодат шуморида мешаванд.
- 4 - Ҳар вақте ки инсон анҷом додани қори хайрро ният қунад, вале онро анҷом дода натавонад, албатта барои нияту мақсадаш аҷру савоб дода мешавад.
- 5 - Нияти ҳолис барои Худо сабаби қомеъӣ дар дунёву охираст.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Паёмбари Худо (с) фармуд: *(Ҳамоно савоби амалҳо ба ният бастагӣ дорад...)* Бақияи ҳадисро баён намоед?
- 2 - Асоси амалҳо дар Ислому қист?
- 3 - Худованди бузург қадом вақт амалро мепазирад?
- 4 - Қадом вақт инсон дар қорҳои рӯзмарааш аҷру подош меёбад?
- 5 - Аз ҳадиси мазкур се қоида ва андарзе бигӯед?

СИЛАИ РАҲМ

(пайвастанӣ алоқа бо хешу табор)

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: " مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُبْسَطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ، وَيُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ، فَلْيَصِلْ رَحْمَةً".

2 - Аз Анас (р) ривоят аст, ки Расули Худо (с) фармуд: *“Касе, ки дӯст дорад ризқу рӯзияш фарох гардад ва умраш тӯлонӣ шавад, бояд ки ӯ силаи раҳмиро (алоқаву робитаи бо наздиконро) пайваста бидорад.”*

1 - Тарҷумаи ҳоли ровӣ:

Анас писари Молики Ансорӣ мебошад. Ӯ ходими Расули Худо (с) буда, ҳадисҳои зиёде аз он ҷаноб (с) ривоят кардааст. Мавсуф дар соли 92-и ҳиҷрӣ охири ҷари паёмбар буд, ки дунёро падруд гуфт.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Пайвастанӣ алоқа бо хешу табор сабаби хушнудии Худованд ва дарёфти аҷру подоши ӯ дар рӯзи қиёмат ва низ боиси вусъату фароҳии ризқу рӯзӣ дар дунё мегардад. Дар ин ҳадис он ҳазрат (с) моро ҷунин раҳнамоӣ ва тавсия мекунад, ки ҳар касе бихоҳад, ки Худованд ризқашро зиёд карда, дар умраш баракат диҳад, бояд ӯ бо хешу табор ва ақорибаш бипайвандад. Ҷамеа ба онҳо эҳсонӣ нестӣ карда, нисбати хешовандони нотаваҷҷу ва дармонда меҳрубону дилсӯз бошад ва онҳоро кӯмаку ёри намояд, зеро агар кӯмаку мадад намудани бенавоён садақа бошад, бе гумон амали мазкур нисбати хешу табор, ҳам садақа ва низ силаи раҳм, яъне пайванди хешу таборӣ шуморида мешавад.

3 - Фавоид ва дастуроти ҳадис:

- 1 - Тарғиб намудан ба силаи раҳм, ки ӯ сабаби хушнудии Худо ва дарёфти музду подоши ӯ дар охират мебошад.
- 2 - Силаи раҳм сабаби вусъат ва фароҳии ризқу рӯзӣ мегардад.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Кадом ашхос аз дидгоҳи ту сазовори муҳаббат ва равобити хуб мебошанд?
- 2 - Чӣ гуна инсон бо хешу табораш мепайвандад?
- 3 - Ҳадиси фавқро ба тариқи фишурда шарҳ диҳед!
- 4 - Фавоиди ҳадисро бозгӯ намоед!

МУРОҚАБАТИ ХУДО

(назорати Ҳақ таъоло бар аъмоли банда ва ахлоқи нақӯ)

عن أبي ذرٍّ: جُنْدُبُ بن جُنَادَةَ، وأبي عبدالرحمن: مُعَاذُ بن جَبَلٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا عن رسولِ اللهِ ﷺ أنه قال: " اتَّقِ اللهَ حيثُما كُنْتَ وأَتَّبِعِ السَّبِيَّةَ الحَسَنَةَ تَمَحُّهَا، وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقِ حَسَنٍ " .

3 - Аз Абузари Гифорӣ ва Муъоз писари Ҷабал (р) ривоят аст, ки Расули Худо (с) фармуд: *“Аз Худо битарс ҳар кучоғ, ки будӣ ва ба дунболи амали бад кори нек кун, то онро маҳв намоёд ва бо мардум ба шеваи некӯ ва ахлоқи ҳасана рафтор кун.”*

(Ин ҳадисро имом Тирмизӣ ривоят кардааст)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ:

А - Абузари Гифорӣ аз парҳезгортарин саҳобагон ва яке аз муҳочирини Мадинаи мунаввара мебошад. Дар солҳои нахустӣ даъвати паёмбар(с) Исломо пазируфта буд. Тавсифоту фазилатҳои ӯ дар кутуби тарих ниҳоят зиёд аст. Мавсуф дар замони хилофати Усмон (р) вафот ёфтааст.

Б - Муъоз писари Ҷабали Ансорӣ, Ҳазрамӣ мебошад. Ӯ дар 18 солагӣ Исломо пазируфтааст. Дар ғазои Бадр ва дигар набардҳои бузург ширкат варзидааст. Дар замони хилофати Умар(р) волии Шом таъин шуд ва дар соли 18-и ҳиҷрӣ дар он ҷо вафот ёфтааст.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Ҳадиси мазкур яке аз васиятҳои паёмбар (с) мебошад, ки саҳобогонашро ба он тавсия ва насиҳат кардааст, то эшон дар ҳама ҷо ва дар ҳама вақт тибқи он амал намуда некбахтии

дунё ва охиратро ба даст оранд. Вақте ки Абузар дар Макка исломро қабул намуд, паёмбари Худо (с) ба ӯ супориш дод, то ба тарафи қавми худ равад, шояд ки Худованд ба воситаи ӯ қавмашро ҳидоят намояд.

Чун он ҳазрат (с) хирсу шавқи Абузарро барои истодан дар Макка пай бурд, зуд дарк намуд ки ӯ тавони истодан дар Маккаро надорад, бино бар ин ба ӯ чунин фармуд: Дар кучое ки бошӣ аз Худо битарс, зеро амали мазкур барои Абузар аз истоданаш дар Макка беҳтар аст. Лозим ба ёдоварист, ки суфориши мазкур барои ҳамаи мусалмонҳо мебошад.

Эҳтимоли дигар ҳам вучуд дорад, ки он ҳазрат(с) васияти мазкурро ба Муъоз гуфта бошад, ки эй Муъоз авомири Худоро ба чо оварда, аз корҳои манъ кардааш парҳез кун, зеро Худованд туро дар ҳама чо мебинад, инчунин бо мардум тарзе рафтор кун, ки аз онҳо ҳамон муъомаларо таваккуъ дорӣ, монанди дур сохтани ранчу машаққат аз онҳо, бо чехраи боз вохӯрдани эшон, онҳоро ба корҳои дуруст насихат кардан, то ин ки дилҳо бо ҳам чамъ шуда, муҳаббату дӯстӣ дар байни мусалмонҳо афзун гардад, зеро ин амр асосу пояи тамоми корҳои хайр мебошад.

3 - Фавоид ва суфоришоти ҳадис:

1 - Супориш ва тавсия кардани он ҳазрат (с) умматашро ба ин ки бояд онҳо дар пинҳонӣ ва ошкоро ва инчунин дар ҳама чо аз Худо битарсанд.

2 - Агар инсон гуноҳе кунад, сипас аз Худованд омуриши хоста амали нек намояд, бегумон амали мазкур гуноҳи кардаашро махв месозад.

3 - Бояд шахси мусалмон ҳамеша бо мардум муъомалаи нек намояд ва ҳар гуна осебу газандро аз онҳо дур намояд.

4 - Ахлоку рафтори хуб бо мардум нишондиҳандаи камоли хавфу тарси аз Худо мебошад.

5 - Пурсишҳо:

- 1 - Агар инсон амали бад кунад, пас чӣ тавр онро маҳв менамояд?
- 2 - Чаро он ҳазрат(с) Абузарро бо ҳадиси мазкур тавсия кард?
- 3 - Миёни ахлоқу рафтори хуб ва хавфу тарси аз Худо чӣ робитаву пайвастагӣ вучуд дорад?
- 4 - Ду мисоле биёред, ки бар ахлоқу рафтори хуб намудан бо мардум, далолат кунад!

ОМОДАГӢ БАРОИ РӮЗИ ҚИЁМАТ

عن معاذِ بْنِ جَبَلٍ رضي الله عنه أن الرسول صلى الله عليه وسلم قال: " لَنْ تَزُولَ قَدَمَا عَبْدٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ أَرْبَعِ خِصَالٍ: عَنْ عُمُرِهِ فِيمَ أَفْنَاهُ، وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَ أَبْلَاهُ، وَعَنْ مَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ؟ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ؟ وَعَنْ عِلْمِهِ مَاذَا عَمِلَ بِهِ ."

4 - Az Muъoz писари Чабал (p) ривоят шуда, ки паёмбари Худо фармуд: *“Ҳаргиз пойҳои банда аз ҷои хеш намечунбад, то ин ки аз ҷаҳор чиз пурсида мешавад: Аввал аз умраи, ки дар ҷӣ коре онро сипарӣ намуд. Дуввум аз ҷавониаш, ки онро дар қадом кор ба пирӣ расонда. Саввум, аз молаш, ки онро аз қучо пайдо намуда ва дар қучо сарф намудааст. Чаҳорум, аз илмиаш, ки ба он ҷӣ коре карда.”*

(Ин ҳадисро Табаронӣ ривоят кардааст.)

1 - Тарчимаи ҳоли ровӣ дар ҳадиси гузашта зикр ёфтааст.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Рӯзхоямон ба шумору умрхоямон муъайян ва муқаддар мебошад, сипас марге, ки дар он ҳеҷ шакку гумон нест, фаро мерасад ва баъди зинда сохтану баровардани мардум аз қабрхояшон ҳар инсон аз рӯзҳои гузарондааш дар дунё пурсида хоҳад шуд, ки оё онро дар қорҳои нек гузаронда ё дар қорҳои бад. Инчунин аз ҷавониаш, ки марҳалаи фаъолияти ҳаракати ӯст, пурсида мешавад ки ҷӣ тавр онро сипарӣ карда? Агар онро дар омӯхтани илми судманд ва амалҳои писандида гузаронда бошад, музду подош меёбад. Сипас аз молаш бозхост мешавад, ки оё онро аз роҳҳои ҳалол ба даст оварда, дар қорҳои муҳим сарф кардааст? Ҷӣ тавре ки аз дониши

таълим гирифтааш пурсида мешавад, ки оё тибқи он амал карда, ба афроди чомиъаи хеш нафъ расондааст, зеро илм вақте судбахш мебошад, ки соҳиби ӯ тибқи он амал намуда, дигарон аз ӯ истифода намоянд. Аз Худованди бузург амали холисро, ки сирф барои хушнудии ӯ бошад, масъалат менамоем.

3 - Фавоиди ва дастуроти ҳадис:

- 1 - Исбот кардани ҳақоқиқӣ зайл: зинда шудан пас аз марг, бозпурсии амалҳо ва подошу ҷазо додан дар муқобили он.
- 2 - Ташвиқ намудан ба ин, ки бояд инсон аз илми судбахш ва амали нек истифода намояд.
- 3 - Касб намудани мол аз роҳҳои ҳалол ва сарф кардани он дар корҳои хайр.
- 4 - Тарғиб намудани инсон ба ин, ки ӯ барои ҳисобу бозпурсӣ омодагӣ ва тайёри бинад.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Аз чӣ корҳо банда дар рӯзи қиёмат пурсида хоҳад шуд?
- 2 - Ҳадиси гузаштaro ба таври кӯтоҳ шарҳ диҳед.
- 3 - Чаро инсон аз ҷавониаш пурсида мешавад, ки онро дар чӣ коре гузарондааст?

НАРМИ БА ҲАЙВОН

عن أبي هريرة رضي الله عنه، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: "بينما رجلٌ يمشي بطريق، اشتدَّ عليه العطشُ، فوجدَ بئراً، فنزلَ فيها فشربَ ثمَّ خرجَ، فإذا كلبٌ يلهثُ يأكلُ الثرى من العطشِ. فقال الرجلُ: لقد بلغَ هذا الكلبُ من العطشِ مثلَ الذي كانَ قد بلغَ مني، فنزلَ البئرَ فملاً خفَّهُ ماءً، ثمَّ أمسكهُ بفيه حتى رقي فسقى الكلبَ. فشكرَ اللهُ له، فغفرَ له، قالوا: يا رسولَ اللهِ وإن لنا في البهائمِ أجراً؟ فقال: في كلِّ كبدٍ رطبةٍ أجرٌ".

5 - Az Abuхурайра(p) rивоят шуда, ки паёмбари Худо (с) фармуд: *Дар асное, ки марде дар роҳе мерафт, сахт ташна шуд, синас чоҳеро диду дар он даромада, об ошомид. Баъд аз баромадан, ногаҳон сагеро дид, ки аз шиддати ташнагӣ забонаширо аз даҳон бароварда хок мехӯрд. Бо худ гуфт: ин саг ҳам мисли ман ташна шуда, синас ӯ ба чоҳ даромада, мӯзаи худро пур аз об карду ба даҳони худ гирифт ва аз чоҳ баромаду сагро сероб кард.*

Худованд музди ин амалро дода, ӯро омурзид. Гуфтанд: эй Паёмбари Худо, оё инсон дар кӯмак ёрӣ намудамон ба чорпоён подошу савоб дода мешавем? Он ҳазрат фармуд: *“Дар ҳар ҷигартозае (мавҷуди зиндае) подошу аҷр аст.”*

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ:

Абдурахмон писари Саҳри Давсӣ мебошад. Ӯ соли 7-и ҳичрӣ исломро пазируфта, аз чиҳати шавқу рағбаташ дар омӯхтани илми шаръӣ бо паёмбар (с) бисёр ҳамнишинӣ мекард. Az байни саҳобагони паёмбар ӯ ягона шахсе ба шумор меравад, ки аксари ҳадисҳои он ҷанобро ҳифз намудааст.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Раҳму дилсузӣ дар Ислом фақат бар инсон маҳдуд набуда, балки чорпоёнро низ дарбар мегирад, аз ин рӯ, дини ислом мусалмононро ба он ташвиқ менамояд, ки ҳамеша онҳо нисбати якдигар ва инчунин нисбати чорпоён меҳрубон ва дилсӯз бошанд. Ҳадиси мазкур қиссаи мардери баён менамояд, ки дар роҳе мерафту саҳт ташна шуд, сипас ӯ ба чоҳе даромада, об нӯшид. Баъд аз баромадани аз чоҳ ногаҳон сагери дид, ки аз ташнагии зиёд забонашро аз комаш бароварда, хокхоро мелесид. Он мард худ бо худ гуфт: дар ҳақиқат ин ҳайвон мисли ӯ шиддати ташнагиро аз сар гузарондааст ва тасмим гирифт, ки он сагро кӯмак намояд. Сипас бори дигар ба чоҳ даромада, мӯзаашро пур аз об карда, баромад ва дар ҳол сагро сероб намуд. Аз ин чиҳат Худованд музди амали мазкурро барояш дода, гуноҳонашро мағфирату омурзиш намуд.

Воқеъан, мардум агар падидаҳои ҳамкориву кӯмаки иҷтимоӣро ҳамакнун дар шакли ҷамъиятҳои нармӣ ба ҳайвонот дида бошанд, вале дини Ислом 14 аср пеш бо ин ҳадиси паёмбар(с) нисбати падидаи мазкур (нармиву шафқат бар ҳайвонот) беҳтарин тасвиру намунаро баён намудааст, ки ин амр бартарии аҳдофу ғояҳои Исломо ифода намуда, ҳақиқати зеринро исбот менамояд, ки ислом воқеъан тамоми тамаддунҳоро гузаштааст.

3 - Фавоид ва андарзҳои ҳадис

- 1 - Меҳрубонӣ ва шафқат намудан ба ҳайвонот.
- 2 - Раҳму шафқат танҳо бар инсонҳо намебошад.
- 3 - Ислом ҳамеша ба нармӣ ва меҳрубонӣ кардан ба одамӣ ва ҳайвонот ташвиқ менамояд.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Чаро он мард сагро сероб намуд?
- 2 - Бо истифода аз мазмуни ин ҳадис дар барои аҳамият додани Ислом ба ҳайвонот суҳан бигӯед!

ОДОБИ ХҲҮРДАН ВА ОШОМИДАН

عن ابن عمر رضي الله عنهما، أن رسول الله ﷺ قال: "إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَأْكُلْ بِيَمِينِهِ، وَإِذَا شَرِبَ فَلْيَشْرِبْ بِيَمِينِهِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ وَيَشْرِبُ بِشِمَالِهِ".

6 - Аз ибни Умар (р) ривоят шуда, ки паёмбари Худо (с) фармуд: «*Ҳар гоҳ яке аз шумо азми хӯрдан кунед, бояд ба дасти росташ бихӯрад ва ҳар гоҳ чизеро менӯшад, бояд бо дасти росташ бинӯшад, зеро шайтон бо дасти чапаш мехӯрад ва менӯшад.*»

(Ҳадиси мазкурро Муслим ривоят кардааст.)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ:

Абдуллоҳ писари Умар, Умар писари Хаттоб мебошад. ӯ аз паёмбар ҳадисҳои зиёд ривоят намуда, яке аз пайравони дилбохтаи суннати паёмбар (с) ба шумор меравад. Мавсуф дар сол 73-и ҳичрӣ аз дунё дар гузаштааст.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Яке аз ғояҳои олии Ислому тарбия намудани уммати мухаммадӣ бар ахлоқи хуб ва хислатҳои ҳамида мебошад. Аз ҳамин ҷиҳат дар вақти хӯрдан ва нӯшидан истифодаи дасти ростро тавсия менамояд, вале баъзе мардум қорҳои муҳолифи шаръ қарда, дар вақти хӯрдану ошомидан ба қорҳои шайтон тақлид менамоянд. Ҳадиси ғавқуззикр чунин суфориш медиҳад, ки бояд шахси мусалмон бо дасти росташ бихӯраду биёшомад ва барои ӯ қор фармудани дасти чап ҳангоми хӯрдану нӯшидан ҷоиз нест, зеро шайтон бо дасти чап мехӯрад ва менӯшад. Худованд мусалмонро амр қарда, ки аз аъмоли

ахлоқи шайтон дурӣ бичӯяд. Паёмбари Худо (с) барои тамоми мусалмонҳо беҳтарин улгу ва намуна мебошад, ки дар ҳақиқат он ҳазрат (с) дасти рostaшро барои таъому шароб ва либоспушӣ ихтисос дода, барои анҷоми корҳои дигар, (монанди истинҷо ва ғайра) аз дасти чап истифода мекарданд.

3 - Фавоиди ҳадис:

1 - Тарғибу ташвиқ намудан бар ин ки хӯрдан ва ошомидан бо дасти рост сурат гирад, зеро амали мазкур яке аз одоби исломӣ ба шумор меравад.

2 - Макруҳ шумурдани хӯрдану ошомидан бо дасти чап.

3 - Ин амали зишт (бо дасти чап хӯрдан) аз кирдору ахлоқи шайтон ба ҳисоб меравад.

4 - Пурсишҳо:

1 - Оё бо дасти чап хӯрдан ва ошомидан ҷоиз аст?

2 - Ба тариқи фишурда аз маънои ҳадиси гузашта ҳарф бизанед.

3 - Чаро паёмбар (с) аз нӯшидан бо дасти чап наҳй (манъ) фармуда?

4 - Барои кадом корҳо паёмбар (с) дасти рostaшро кор мефармуданд?

ҲАМКОРӢ ДАР МИЁНИ МУЪМИНОН

عن أبي موسى رضي الله عنه، قال: قال رسول الله ﷺ: "المؤمنُ للمؤمنِ كالبنيانِ، يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضاً" ⁽¹⁾ وشبك بين أصابعه.

7 - Аз Абӯмусо ривоят аст, ки паёмбари Худо (с) фармуд: *“Мусалмон барои мусалмони дигар чун сохтмоне аст, ки баъзеяш баъзеи дигарро маҳкаму устувор месозад”*. Сипас он ҳазрат (с) ангуштҳои худро ба ҳамдигар дароварданд.

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ:

Абдуллоҳ писари Қайс, Қайс писари Муслими Ашъарӣ мебошад. Ӯ яке аз саҳобагони машҳур ва амири Куфа буд, ки дар соли 50-и ҳиҷрӣ аз ҷаҳон даргузашт.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Паёмбари Худо (с) мусалмонро дар кӯмаку ёрӣ намудани бародараш ба сохтмоне ташбиҳ кардааст, ки баъзе атрофаш баъзе дигарро маҳкам месозад, зеро сохтмон ва хона вақте устувор мемонад, ки аҷзову қисматҳои он ба ҳам часпида ва маҳкам бошад, агар ин тавр набошад, сохтмони мазкур харобу вайрон мегардад. Ҳамин гуна мусалмон бе кӯмаку ҳамкориҳои бародари мусалмонаш корҳои динӣ ва дунявиашро ба хубӣ анҷом дода наметавонад, чунончи ӯ танҳо ба умур ва мановиъи худ пардохта дар баробари мушкilotи рӯзмара муқовамат кунад, зеро фақат Аллоҳ таъоло тавонотар аст бар ҷама ашё, ки ӯ бо танҳои ҷамаи мушкilotро бартараф мекунад.

3 - Фавоид ва андарзҳои ҳадис:

- 1 - Возиҳу равшан сохтани мафҳуми суҳан бо услуби ташбиҳ додани чизе дар калом.
- 2 - Таъриб намудани мӯъминҳо ба таъовуну ҳамкорӣ миёни ҳамдигар.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Ҳадиси мазкурро кадом саҳобӣ ривоят кардааст? Ва чӣ қореро ӯ анҷом дода?
- 2 - Кадом вақт мусалмон дар қорҳои динӣ ва дунявӣ хеш неруманду комёб мегардад?
- 3 - Хонаи устувор ва қашангро (*чӣ тавре ки дар ҳадис омада*) ба чӣ метавон ташбиҳ дод?

ХУШГҶӢ ВА КУШОДАРӢ

عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: " لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا، وَلَوْ أَنْ تَلْقَى أَخَاكَ بِوَجْهِ طَلْقٍ " .

8 - Аз Абузар (р) ривоят шуда, ки гуфт: паёмбари Худо (с) бароям фармуд: **“Ҳеҷ чизе аз кори хайрро хор машмор, ҳарчанд бо чеҳраи кушода бо бародарат рӯ ба рӯ шавӣ.”**
(Ҳадиси мазкурро Муслим ривоят кардааст.)

1 - **Шарҳи ҳоли ровӣ** дар ҳадиси шумораи 3 гузаштааст.

2 - **Шарҳи маънои ҳадис:**

Ҳадиси мазкур шахси мусалмонро аз таҳқир намудани корҳои писандида бозмедорад, балки ўро суфориш медиҳад ки ҳамеша бо бародарон ва дӯстонаш бо чеҳраи кушодаву табассумомез бархӯрд намояд, зеро зохири инсон бар ботинаш далолат менамояд, чӣ тавре, ки бародаронаш низ аз ин гуна истиқболу бархӯрд эҳсоси муҳаббату дӯстӣ мекунад.

3 - **Фавоид ва суфоришоти ҳадис:**

- 1 - Таҳқир накардани кори нек ҳарчанд, ки он кам бошад.
- 2 - Истифода кардан аз нармиву кушодарӯи хангоми вохӯрӣ ва пазирони дӯстон.
- 3 - Тарғиб намудани мӯъминон ба корҳое, ки алоқаи бародариро устувор месозад.

4 - **Пурсишҳо:**

- 1 - Ҳадиси мазкурро ба таври кӯтоҳ шарҳ диҳед!
- 2 - Чӣ фоидае аз ҳадиси мазкур бардоштед?
- 3 - Чӣ гуна ҳадиси мазкур ба тақвияту устувор кардани равобити имонӣ ва исломӣ ишора кардааст?

ДУРӢ АЗ ШАККУ ШУБӢА

عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ، الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، سَبَطِ
رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَرِيحَانَتِهِ قَالَ : حَقَّظْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ " دَعَا مَا يَرِيْبُكَ إِلَى
مَا لَا يَرِيْبُكَ " .

9 - Аз Абумухаммад, Ҳасан писари Алӣ (р) набера ва райҳонаи Паёмбари Худо (с) ривоят аст, ки гуфт: Ёд дорам аз Расули Худо (с), ки фармуд: «*Аз он чи, ки туро ба шакку шубҳа андозад, даст бикаш ва ба сӯи чизе, ки туро ба шакк наандозад, (рӯй овар)*».

(*Ин ҳадисро Насоӣ ва Тирмизӣ ривоят кардаанд*)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ:

Ҳасан писари Алӣ, Алӣ писари Абутолиби Ҳошимӣ ва Қурайшӣ мебошад. Ӯ дар шаҳри Мадина дида ба ҷаҳон кушодааст. Мавсуф шахси ҳалим, бурдбор, хайрхоҳ буда, яке аз фасихтарин мардуми асри худ дар нутку бадохатгӯӣ ба шумор мерафт. Зимоми хилофатро ба даст гирифта, сипас аз он даст кашид ва дар соли 49-и ҳиҷрӣ аз олам даргузашт.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Бояд шахси мусалмон корҳои худро яқину дақиқ намояд, то ин ки дар корҳои шубҳанок наафтад, зеро ӯро ба ҳаром бурда мерасонад. Ҳадиси мазкур мусалмонро вазифадор месозад, то аз чизе ки дар ҳалол буданаш шакку шубҳа дорад, даст кашада ба сӯи чизи бешакку шубҳа, ки дилаш аз он мутмаин бошад, рӯй биёрад. Бино бар ин, эй мусалмон, аз афтидан дар корҳои чизҳои шубҳанок барҳазар бош!

Чун кадом коре бароят маълуму равшан набошад, дарҳол

мохияти онро аз дигарон бипурс ва ҳаргиз ба амри мазкур иқдом макун, то ин ки ҳалол будани онро бифаҳмӣ, зеро паёмбар (с) чунин фармон додааст ва итоъат карданат аз фармони он ҳазрат(с) вочиб мебошад.

3 - Фавоид ва суфоришоти ҳадис:

1 - Паёмбар (с) мусулмонҳоро амр намуда, ки аз корҳои динӣ ва дунявӣ шубҳанок даст кашида, ба корҳои возиҳу равшан рӯй биёваранд.

2 - Манъ намудани мусалмонон аз воридшавӣ дар корҳои шубҳаангез.

4 - Пурсишҳо:

1 - Баъзе сифатҳои Ҳасан писари Алиро номбар кунед! Мавсуф кай вафот ёфтааст?

2 - Агар инсон дар гӯште, ки барои ӯ пешкаш мекунад, шакку шубҳа намояд, бояд чӣ кор кунад?

3 - Агар инсон дар начису палид будани об шак намояд, оё оби мазкурро барои вузуву тоҳорат истифода мекунад?

ИСЛОМ РИШВАТРО ҲАРОМ ГАРДОНДА

عن أبي هريرة رضي الله عنه، قال : **“لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الرَّاشِيَّ وَالْمُرْتَشِيَّ”** .

10 - Аз Абухурайра (р) ривоят шуда, ки гуфт: **“Паёмбари Худо ришватдиҳанда ва ришватгирандари лаънат кардааст.”**
(Ин ҳадисро имом Аҳмад ривоят кардааст).

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ дар ҳадиси шумораи 5 зикр шудааст.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Абухурайра аз он ҳазрат (с) ривоят карда мегӯяд, ки паёмбари Худо (с) шахси порахӯрро маҳрум аз раҳмати Худо хондааст. Рошӣ касест, ки ба тарзи ҳадя шахси дигарро пора медиҳад, то шахси мазкур дар муқобили он ҳадя (пора) ҳақи дигаронро гирифта ба ӯ бидиҳад. Инчунин паёмбари Худо (с) шахси мурташӣ (порахӯрро) ҳам лаънат кардааст, зеро ӯ аз роҳи ҳаром сарват андӯхта, моли мардумро меҳӯрад. Аз ҳамин ҷиҳат бояд ҳар шахси мусалмон аз корҳои шубҳанок ва ҳаром парҳез намояд, то ин ки гирифтори ҳашму азоби илоҳӣ нагардад.

3 - Фавоид ва дастуроти ҳадис:

1 - Маҳрум шудани ришвадеҳу ришвахор аз раҳмати Худо.
2 - Ислому ришваро аз ҷиҳати зарарҳои бузургаш бар ҷомия ҳаром гардондааст.

4 - Пурсишҳо:

1 - Шахси рошӣ киро гӯянд? Ва шахси мурташӣ кист?
2 - Сазои мурташӣ (порахӯр) чист?
3 - Чаро Худованд ришватро ҳаром гардонда?

ДАЛОЛАТ НАМУДАН БА КОРИ ХАЙР

عن أبي هريرة رضي الله عنه ، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : "مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا. وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا".

11 - Az Абухурайра (p) ривоят шуда, ки Паёмбари Худо (с) фармуд: *“Ҳар касе ба кори нек даъват кунад, барояш подоше монанди подоши пайравикунандагони ӯ мерасад, бидуни ин ки аз музди эшон чизе коста шавад ва ҳар касе ба гумроҳӣ даъват намояд, бар вай гуноҳест мисли гуноҳони шахсоне, ки аз ӯ пайравӣ кардаанд ва ин амал аз гуноҳашон чизе намекоҳад”.*

(Ҳадиси мазкурро Муслим ривоят кардааст).

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ дар ҳадиси шумораи 5 баён шудааст.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Паёмбари Худо (с) уммати худро ба корҳои нек ва низ даъват кардани дигарон ба он тарғиб намуда, мегӯяд: ҳар касе дигаронро ба кори хайр ва нек даъват намояд, савобу подоши пайравони ӯ бе каму кост ба вай мерасад, зеро “Ҳар касе дигаронро ба кори нек далолат кунад, музду подоши кунандаи амали мазкур ба вай хоҳад расид.” ва касе ки дигаронро ба кардани гуноҳ агарчанде он кам бошад, таҳрик намояд ё эшонро ба кори гуноҳ амр кунад ё дар анҷом додани гуноҳи мазкур ёрӣ диҳад, гуноҳони атбоъу пайравонаш, ки маъсият кардаанд, бар дӯши ӯ сабт хоҳад шуд.

Агар сазову кайфари маъсияткорон ин бошад, пас вой ба

холи касоне, ки аз шарияти илоҳӣ рӯй тофта, конунҳои сохтаи башарро ҳамроҳ бо чараёнҳои илҳодии табохкунанда, дастуруламали ҳаёти хеш қарор додаанд, зеро ҳамаи онҳо аз китоби Худо (Қуръон) ва аз роҳи рост рӯйгардон шудаанд ва гуноҳи ҳазорҳо ҷавоне, ки дар натиҷаи таблиғоти гумроҳкунандаи эшон аз роҳи ҳақ баромада низ гумроҳ шудаанд, бар дӯши онҳо мебошад.

3 - Фавоид ва дастуроти ҳадис:

- 1 - Даъват қардани дигарон ба қори хайр фазилат ва савоби бузург додад.
- 2 - Аҷру подоши онҳое, ки аз шахси насиҳаткунанда пайравӣ менамоянд, ба каму қост ба ӯ мерасад.
- 3 - Уқубату қайфари сангин барои қасонест, ки дигаронро ба қорҳои бидъат ва гумроҳӣ даъват қарда, аз роҳи ҳақ дур месозанд.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Ҷазо ва подоши қасе, ки дигаронро ба қорҳои неқ даъват намояд, чӣ гуна мебошад?
- 2 - Ҷар қасе дигаронро ба қардани гуноҳу маъсият ёрӣ диҳад, уқубату сазои шахси мазқур қист?
- 3 - Бо истифода аз мазмуни ҳадиси мазқур дар бораи фазилату подоши даъват намудан ба сӯи қини Худо ҳарф бизанед!

ТАРҒИБ НАМУДАН БА ИЛМОМУЌИ

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رضي الله عنه، قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: "مَنْ سَلَكَ طَرِيقاً يَبْتَغِي فِيهِ عِلْماً سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ طَرِيقاً إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا لِطَالِبِ الْعِلْمِ رِضاً بِمَا صَنَعَ، وَإِنَّ الْعَالَمَ لَيَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ، حَتَّى الْحَيَاتَانِ فِي الْمَاءِ، وَفَضَّلَ الْعَالِمُ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضَّلَ الْقَمَرَ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ، وَإِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ، وَإِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُورَثُوا دِينَاراً وَلَا دِرْهماً، إِنَّمَا وَرَثُوا الْعِلْمَ، فَمَنْ أَخَذَهُ أَخَذَ بِحِظِّ وَاقِرٍ".

12 - Az Абудардо (p) ривоят аст, ки гуфт: шунидам Паёмбари Худоро, ки мефармуд: *“Ҳар касе дар роҳе равад, ки дар он талаби илм кунад, Худованд барояш роҳеро ба сӯи бихишт осон мекунад ва ҳамоно фариштагон ба сабаби ризояте, ки аз кораиш доранд, болҳои худро барои толибилм мегустирунанд (паҳн мекунанд) ва ҳамаи касоне, ки дар замину осмонанд, ҳатто моҳиҳо дар об барои шахси олим омурзиш металабанд. Фазилати олим бар обид монанди фазилати моҳи шаби чаҳордаҳ бар дигар ситораҳост ва дигар ин ки уламо меросбари наёмбаронанд, ки эшон дирҳам ва диноре ба мерос нагзоишанд, балки илмро ба ирс гузоишанд ва касе, ки онро гирифт, баҳраи вофир бардоштааст.”*

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ:

Умайр писари Зайд, Зайд писари Умайяи Ҳазрачӣ ансорӣ мебошад. Ӯ марди фақиҳ, парҳезгор ва ҳифзқунандаи (қории)Қуръони карим буд. Мавсуф дар ҷанги Уҳуд қорнамоии хуб нишон дода, дар тамоми ҷангҳои баъди Уҳуд

низ ширкат варзидааст. Сипас ӯ қозии Шом ва фақиҳи Фаластин таъин шуд ва дар соли 32-и хичрӣ аз ин ҷаҳон раҳти сафар бастааст.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Илм яке аз қавитарин пояҳои тамаддуни исломӣ мебошад, ки тамоми пояҳои он тавассути илм ва маърифати оламшумул, ки тамоми ҷавониби зиндагиро дарбар мегирад, устувор карда шудааст. Дар ин ҳадис саҳобии бузург Умайр аз он ҳазрат (с) чунин ривоят менамояд, ки ҳар касе дар талаби илми шаръӣ химат гуморида, ба маҷолиси олимони рафта дониш омӯзад, Худованд илмеро, ки шахси мазкур мебошад, барояш осон мегардонад ва низ ӯро ба амал намудан тибқи ҳамон илм муваффақу комёб месозад. Агар мақсади ӯ аз омӯхтани илм хушнудии Аллоҳ таъоло бошад, пас илми мазкур сабаби ҳидояту раҳнамоӣ шуда, ӯро ба музду подоши Худованд сарафроз мегардонад.

Он рӯзе, ки уммати исломӣ масъулияти ҳешро дар баробари илми нофеъ (*судманд*) ифои намояд, ҳароина обрӯи пешини худро дар байни дигар ақвом ва миллатҳои ҷаҳон ба даст хоҳад овард, ки наслҳои наврас ҳам мунтазири чунин рӯзе ҳастанд.

3 - Фавоид ва андарзҳои ҳадис:

1 - Баёни фазилату мартабаи толибилм ва тарғиб намудани муслимин ба илмомӯзӣ.

2 - Аз Худованд мағфирату омурзиш хостани ҳамаи махлуқот барои толибилм ва донишҷӯи Худо тарс.

3 - Бозгӯ кардани фазилату мақоми олими боамал бар шахси обид (*ибодаткунанда*) ва порсо.

4 - Ҳамоно миёни шахси олим ва шахси обид аз ҷиҳати афзалият ва бартарӣ тафовут ва фарқи зиёд вучуд дорад, чи тавре ки миёни моҳи шаби чордах ва дигар ситораҳо тафовуту фарқият мулоҳаза мешавад.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Мероси паёмбарон чист? Ва ворисони онҳо кистанд?
- 2 - Кадоми ин ду беҳтар аст: Муҷоҳид ё олим?
- 3 - Се фазилати толибилро баён намоед!

ВОПАС ДОДАНИ АМОНАТ

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: "أداء الأمانة إلى من أئتمنتك ولا تخن من خانك".

13 - Аз Абхурайра (р) ривоят шуда, ки гуфт паёмбари Худо (с) фармуд: *“Бидеҳ амонатро ба касе, ки онро ба ту амонат гузоштааст ва хиёнат макун касеро, ки хиёнат кардааст ба ту.”*

(Ин ҳадисро Абудовуд ва Тирмизӣ ривоят кардаанд).

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ дар ҳадиси шумораи 5 баён гардидааст.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Дар ин ҳадис Расули Худо (с) амр менамояд, ки бояд амонат ба соҳибаш баргардонда шавад ва ин амри паёмбар моли орият ва вадиъатро дарбар хоҳад гирифт. Амонатдорӣ дар дини ислом манзилати бузурге дошта, яке аз сифоти писандида ба шумор меравад, ки бояд ҳар мусалмон ба он ораста бошад. Агар инсон амонатдор бошад, мардум ба ӯ бовар намуда эҳтиромаш мекунанд, инчунин дар миёни хешу табораш обрӯ ва эҳтироми зиёд касб менамояд. Муаллиме, ки ба масъулияти худ мепардозад, амин (*амонатдор*) буда, сазовори музду подоши Худо ва эҳтирому қадрдонии мардум мебошад. Донишҷӯе, ки вазифаҳои мадрасаро ба итмом расонда, амонатҳои дигаронро чун мол, сирр, ва обрӯ нигоҳ медорад, низ шахси амин ба шумор рафта сазовору дархӯри мадҳу сипосгузори аст.

Аммо касе, ки амонатро инкор намуда, нисбат ба он ашӯе, ки бояд хифз карда шавад, чун мол, розҳо ва иффату обрӯ

аҳамият надихад, албатта дар зиндагӣ ба нокомӣ ва хорӣ мубтало хоҳад шуд. Агар ӯ корманди давлатӣ бошад, аз вазифааш ронда мешавад ва агар тоҷир (*савдогар*) бошад, мардум аз ӯ рӯй тофта, дар муъомала ва савдо ӯро бовар намекунанд.

Бинобар ин лозим аст бар ҳар шахси мусалмон то дар молҳои дигарон ки назди ӯст, амин бошад, яъне амволи мазкурро аз гумшудан ё талаф ёфтани нигоҳ дорад. Инчунин дар асрор ва аърози (*иффату обрӯ*) дигарон, ки бар ӯ итминон кардаанд, эҳсоси масъулият намуда, ҳамеша бо мардум муъомала ва бархӯрди хуб намояд, зеро касе ки амонатдор набошад, имон нахоҳад дошт.

3 - Фавоиди ҳадис:

1 - Вонас додани амонат ба соҳибаш яке аз вочиботи исломӣ мебошад.

2 - Манъ намудани хиёнат ва дағалкорӣ нисбати ашхоси хоин, харчанд ки онҳо ба дигарон хиёнат карда бошанд.

4 - Пурсишҳо:

1 - Манзалат ва обрӯи шахси аминро дар миёни ақраба ва атрофиёнаш баён намоед!

2 - Кадом вақт инсон амин шуморида мешавад? Ва оқибату фарҷоми касе, ки амонатро инкор мекунад чист?

3 - Фавоиди ҳадисро зикр намоед!

ФАЗИЛАТИ ЧИҲОД ДАР РОҲИ ХУДО

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةً اللَّهُ هِيَ الْعَلِيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ».

14 - Аз Абумӯсои Ашъарӣ ривоят аст, ки гуфт: Паёмбари Худо (с) фармуд: *“Касе ки бичангад, то калиматуллоҳ (калимаи тавҳид) бартар шавад, пас он шахс дар роҳи Худо аст.”*

1 - *Шарҳи ҳоли ровӣ* дар ҳадиси шумораи 7 гузаштааст.

2 - *Шарҳи маънои ҳадис:*

Чиҳод кардан дар роҳи Худо яке аз беҳтарин амалҳо мебошад. Чиҳод тамоми корҳои машаққатовар ва сангинро ки мусалмонони фидокор барои манфиъати оммаи муслимин ва небахтии чомиъа анҷом медиҳанд, дарбар мегирад.

Ҳар касе барои баланд шудани калимаи тавҳид дар роҳи Худо бичангад, бешак аз тарафи Худо барои ӯ савобу подош хоҳад расид. Аммо касе, ки барои ба даст овардани ғанимат ё шӯҳрат бичангад, то гуфта шавад, ки фалонӣ шучоъ ва далер аст ё фалонӣ ин қадар мол сарфу харҷ кардааст ва ҳадафаш касб намудани манофиъи моддӣ ё адабӣ, (монанди нашр кардани номаш дар ҷаридаҳо ва нашрияҳо) бошад, мусалламан ҳеҷ яке аз ашхоси зикргардида дар роҳи Худо намебошад, зеро Худованд ба ҷуз амали холис ва холи аз риёву сума чизи дигарро намепазирад.

3 - Фавоид ва дастуроти ҳадис:

- 1 - Баёни фазилату мартабаи чиҳоду пайкор намудан дар роҳи Худо .
- 2 - Риё ва худнамоӣ амалҳоро ботил ва бекор месозад.
- 3 - Мазаммату накӯҳиш кардани ҳирси бисёр ба дунё, ҷангидан барои ҷоҳу мансаб, на барои Худо.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Фазилати размидан дар роҳи Худоро баён намоед!
- 2 - Агар инсон барои шӯҳрат пайдо намудан бичангад ё чизе аз молашро сарф кунад, оё амали мазкур дар роҳи Худо ҳисобида мешавад? Посухи бо далел бигӯед!
- 3 - Бо истифода аз мазмуни ҳадиси фавқ дар мавриди аҳамият доштани ихлос сӯҳбат намоед!

ҲАРОМ БУДАНИ ОЗОРИ ПАДАРУ МОДАР ВА ГУВОҲИИ БАРДУРҮҒ

عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : **”أَلَا أُنبئُكُمْ بِأكْبَرِ الكِبَائِرِ؟ قُلْنَا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: الإِشْرَاكُ بِاللَّهِ وَعُقُوقُ الوَالِدِينَ وَكَانَ مُتَكَنًّا فَجَلَسَ فَقَالَ: أَلَا وَقَوْلُ الزُّورِ، وَشَهَادَةُ الزُّورِ فَمَا زَالَ يُكْرِرُهَا حَتَّى قُلْنَا لَيْتَهُ سَكَتَ“**.

15 - Аз Абубакраҳ (р) ривоят аст, ки гуфт: паёмбари Худо фармуд: **“Оё шуморо аз бузургтарин гуноҳони кабира (бузург) хабар надиҳам?”** Гуфтем: Оре, эй Расули Худо! Фармуд: **“Шарик қарор додан барои Худои мутаъол ва нофармонии падару модар”** ва дар ҳоле, ки он ҳазрат(с) тақия карда буд, нишасту фармуд: **“Огоҳ бошед аз суҳани дурӯғ ва шаҳодати дурӯғ”** ва онро пай дар пай он қадар мегуфт, ки гуфтем: Кош паёмбар (с) сукут мефармуд.

(Имом Тирмизӣ ривоят кардааст)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ:

Нуфайъ писари Ҳорис, Ҳорис писари Калдаҳ мебошад. Ҷиро Абубакраҳ низ мегӯянд, зеро ӯ рӯзи чанги Тоиф аз бакра (банди чоҳ) худро кашол намуда, корнамоии бузург кардааст. Мавсуф аз паёмбари Худо (с) баъзе ҳадисхоро ривоят карда, дар баъзе чангҳо низ фаъолона ширкат варзидааст ва дар соли 51-и хичрӣ аз олам даргузашт.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Гуноҳони кабира (бузург) зиёданд ва зишттаринашон ин аст, ки инсон дар ибодату парастии Худо ё дар корҳо ва

номхову сифоти $\bar{u}$ шарикун хамто қарор диҳад. Паёмбар (с) баён кардани гуноҳонро аз ширк шурӯъ кард, зеро он бузургтарини гуноҳон ба шумор меравад, сипас он хазрат(с) ранчишу озор додани падару модарро номбар кард, зеро амали мазкур низ гуноҳи бузург буда, Худованд барои кунандаш кайфари саҳт муқаррар кардааст. Аз ин рӯ, лозим аст бар ҳар мусалмон, ки нисбати падару модараш некхоҳу накӯкор бошад, зеро волидайн (*падару модар*) дар хурдсолӣ $\bar{u}$ ро бо меҳрубонӣ ва навозиш тарбия ва парвариш намудаанд. Худованд дар Куръон ба накӯй кардан нисбати падару модар амр намуда, аз озор доданашон наҳй фармудааст:

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا
وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِيلِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْتَنِي صَغِيرًا

Ва ҳукм кард Парвардигори ту ки фақат худашро ибодат намуда, нисбати падару модар накӯкорӣ кунед. Агар яке аз онҳо ё ҳардуяшон ба пирӣ ва бузургсолӣ бирасанд, ҳеч гоҳ онҳоро уф мағӯ ва бар эшон бонг мазан ва ҳамеша бо онҳо сухани нарм биғӯ ва барояшон бозӯи тавозуъро паст кун, то онҳо мавриди меҳрубонӣ ва навозишат қарор гиранд ва биғӯ, эй Парвардигори ман, бибахшой бар эшон чунон ки онҳо дар хурдсолӣ маро парвариш карданд.

(“Исро” 23-24)

Бинобар ин падару модар сазовортарин мардум барои эҳтирому фармонбардорӣ мебошанд ва итоъат намуданашон вочиб аст, ба шарте ки онҳо ба маъсият (*гуноҳ*) амр нанамоянд.

Сухани дурӯғ ва шаҳодати бардурӯғ ҳам аз ҷумлаи хамин

гуноҳҳо мебошад. Паёмбар (с) вақти баён намудани гуноҳони мазкур ду гуноҳи охир (*сухани дурӯғ ва шаҳодати дурӯғ*)-ро муқаррар ба самъи саҳобагон расонданд, зеро сухани дурӯғ ва гувоҳии дурӯғ дар забон осон буда, мардум нисбати он саҳлангорӣ ва бепарвой мекунад. Авомил ва сабабҳои, ки мардумро ба гуноҳони мазкур тела медиҳад, бисёр мебошанд, монанди кина, адовату душманӣ ва ғайра. Аз ҳамин ҷиҳат паёмбари Худо (с) гуноҳ будани шаҳодати бардурӯғро ҷунон пай дар пай тақрор намуд, ки саҳобагон таманно карданд, ки кош он ҳазрат (с) сукут мефармуданд, зеро эшон нисбати паёмбар (с) бисёр меҳрубон буда, ҳеҷ гоҳ намехостанд, ки паёмбарро дар ҳолати нороҳаткунанда бубинанд.

Бояд ҳар мусалмон худро аз гуноҳони кабира (*бузург*) нигоҳ дорад, то аз ҳашми азоби Худо дар амон бимонад.

3 - Фаваид ва дастуроти ҳадис:

1 - Раҳнамоиву насиҳат кардани паёмбар (с) саҳобагони хешро.

2 - Ҳаром гардондани ширковарӣ ба Худо ва ранҷондани падару модар.

3 - Ҳаром гардондани сухани дурӯғ ва гувоҳӣ додани бар дурӯғ .

4 - Таваҷҷуҳ ва дилсӯзии саҳобагон нисбати паёмбар (с) ба андозае ки намехостанд ки чизе ӯро нороҳат созад.

4 - Пурсишҳо:

1 - Мақсуд аз бузурғтарин гуноҳони кабира чист? Дар ин маврид ба тафсил сӯҳбат намоед!

2 - Агар падар писарашро ба шароб додани меҳмонҳо амр намояд, оё ӯ аз падараш иттиҳоб мекунад?

3 - Се гуноҳе аз гуноҳони дар ҳадис омадаро баён намоед!

4 - Ҷаро паёмбари Худо (с) ҳаром гардондани сухани дурӯғро пай дар пай таъкид намуданд?

ҲАРОМ ГАРДОНДАНИ ФИРЕБ ВА ХИЁНАТ

عن أبي هريرة رضي الله عنه: " أن رسول الله ﷺ مرَّ في السوقِ على صُبْرَةٍ طَعَامٍ فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهَا فَنَالَتْ أَصَابِعُهُ بِلَآءًا فَقَالَ: مَا هَذَا يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ؟ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَصَابِنْتَ السَّمَاءَ، قَالَ: أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ حَتَّى يَرَاهُ النَّاسُ؟! وَقَالَ: مَنْ غَشَّ فَلَيْسَ مِنَّا" .

16 - Аз Абухурайра (р) ривоят аст, ки: паёмбари Худо (с) аз канори анбори таъоме гузашта, дасташро дар он даровард, ки ба ангуштонаш намӣ расид, фармуд: **Ин чист эй соҳиби анбор?** Гуфт: Эй Расули Худо, ба он борон расида! Паёмбар фармуд: **Чаро онро (қисмати таришударо) дар болои анбори таъом нагзоштиӣ, то мардум онро бубинанд, сипас он ҳазрат (с) фармуданд: "Қасе ба мо хиёнат кунад, аз мо нест."**
(Ҳадиси мазкурро Муслим ва Тирмизӣ ривоят кардаанд).

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ дар ҳадиси шумораи 5 гузаштааст.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Дар ин ҳадис паёмбар (с) мардумро чунин тавсия менамояд, ки бояд онҳо дар хариду фурӯш ва дигар муъомалоти тичориашон аз фиребу хиёнат кардани якдигар парҳез намоянд, зеро хиёнату найранг кину адоватро ба вучуд оварда, пояҳои равобитӣ бародарино хароб менамояд. Исломи барои фарзандонаш ин фарҷоми номақбулро намехоҳад, биноан ӯ ҳамеша фурӯшандаро бар он тарғиб менамояд, ки айбу авсофи ашғи мавриди фурӯшро барои шахси харанда арз намояд, агар ӯ аз таълимоти исломӣ пайравӣ накунад, шахси хоину қаллоб ба ҳисоб рафта ба ҳашму азоби Худо мубтало мешавад.

3 - Фавоид ва суфоришоти ҳадис:

- 1 - Бояд шахси фурушанда айбу авсофи молашро барои харанда баён намояд.
- 2 - Ҳаром гардондани ғиш ва хиёнат дар муъомалаҳои тичоратӣ ва ғайра ва баён намудани уқубату сазои саҳти фиребгарон ва хиёнатпешагон.
- 3 - Бояд мусалмонҳо ҳамдигарро ба корҳои шоиста насиҳат намоянд.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Оё фурухтани бизоъати (*моли*) айбдор дуруст аст?
- 2 - Чаро Худованд мӯъминонро аз фиреб ва хиёнат манъ кардааст?
- 3 - Чӣ гуна аз ҳадиси мазкур бардошт менамояд, ки бояд мусалмонҳо якдигарро ба корҳои хуб тавсия ва насиҳат намоянд.

СУХАНЧИНӢ

عن ابن مسعود رضي الله عنه ، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: " ألا هل أنبئكم ما العِصَةُ؟ هي النَّمِيمَةُ، القَالَةُ بَيْنَ النَّاسِ".

17 - Аз Абдуллоҳ писари Масъуд (р) ривоят шуда, ки паёмбари Худо (с) фармуд: *“Оё шуморо хабар надихам, ки изза чист? Он суханчинӣ ва зиёда гуфтан ва хусумат андохтан дар миёни мардумаст.”*

(Ҳадиси мазкурро Муслим ривоят кардааст.)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ:

Абуабдурахмон, Абдуллоҳ писари Масъуд мебошад. Ӯ аз чумлаи аввалин касонест, ки Исломо пазируфта, яке аз бузургон, факихон ва қориёни чирадасти рӯзгори паёмбар (с) ба шумор мерафт, ки бевосита ӯ аз худи он чаноб (с) ҳафтод сураи Қуръонро таълим гирифтааст. Дар соли 32-и ҳичрӣ дар шастсолагӣ дунёро падруд гуфт.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Ислом динест, ки ба улфату дӯстӣ ва таъовуну ҳамкорӣ даъват карда, пайравонашро аз кинаву адоват ва хараша намудан бо ҳамдигар барҳазар медорад. Ҳақиқатан бузургтарин амале, ки пояҳои чомиёро хароб карда, риштаи дӯстиро қатъ менамояд, суханчинӣ ва хабаркашӣ мебошад, аз ин рӯ, амали мазкур дар байни мардум кинаву адоватро ба вучуд меорад. Дар ҳақиқат шахси суханчин ва дурӯғгӯ дар як собат чизеро хароб менамояд, ки шахси чодугар дар як сол онро наметавонад вайрон кунад. Бинобар ин донишҷӯи

мусалмон ҳар суханеро, ки мешунавад, таҳқиқу таъкид намояд ва ба гумону тахмин задан ҳеч гоҳ қаноъат ва иктифо накунад, зеро худованд мефармояд:

Эй мӯъминон! Агар шахси фосиқ бароятон хабаре биёрад, пас албатта хабари мазкурро таҳқиқ намоед, то ки ба сабаби нодонӣ ва таҳқиқ накардан қавмеро зарар расонда, ба кори кардаатон пушаймон мегардед.

(“Ҳучурот” 6)

Пас, алҳазар аз суханчин, ки ӯ шахси бешараф ва бадахлок буда, ҳамеша дар пайи озор ва газанди мардум гашта, дар мусибату гирифтории онҳо хурсанд мешавад. Худованд моро аз шарри ӯ нигоҳ дорад.

3 - Фавоид ва суфоришоти ҳадис:

- 1 - Ҳаром будани ғайбат ва суханчинӣ.
- 2 - Суханчинӣ аз гуноҳони кабира мебошад.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Намима (*суханчинӣ*) чист?
- 2 - Чаро Худованд онро ҳаром гардонда?
- 3 - Дар баробари шахси суханчин бояд чӣ кор кунем?

ПУРРА НАМУДАНИ ПАЙМОҶА ВА ТАРОЗУ

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَمَّا قَدَّمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ كَانُوا مِنْ أَحَبِّ النَّاسِ كَيْلًا فَأَنْزَلَ اللهُ سُبْحَانَهُ: ﴿وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ﴾، فَأَحْسِنُوا الْكَيْلَ بَعْدَ ذَلِكَ .

18 - Аз Абдуллоҳ писари Аббос (р) ривоят шуда, ки вақте Паёмбари Худо (с) ба Мадина омаданд, мардуми онҷо дар паймона ва тарозу палидтарини мардумон буданд, бинобар ин Худованди бузург ояҳои зеринро нозил фармуд: “**Вой ба ҳоли ашхосе, ки ҳаққи мардумро мекоҳанд** (*яъне кам карда медиҳанд*)”.

Баъд аз ин мардуми Мадина вазн ва паймонаро хуб кардаанд.

(Ин ҳадисро Ибни Моҷа ривоят кардааст)

1 - Шарҳи ҳоли роӣ:

Абдуллоҳ писари Аббос, Аббос писари Абдулмутталиб, Қурайшӣ ва Ҳошимӣ мебошад. Мавсуф фақиҳ ва донишманди беназири уммати Исломи буда, яке аз ёрони бузурги паёмбар ба ҳисоб меравад, ки аҳодиси фаровоне аз он ҳазрат (с) ривоят кардааст. Дар соли 68-и ҳиҷрӣ дар синни 72 солагӣ ба дорулбақо рихлат кардааст.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Таълимот ва асосҳои волои Ислому ба пуррагӣ бе каму зиёд додани паймона ва тарозу ва сидку ростӣ намудан дар ҳама муъомалот ва инчунин ба додани ҳақи мустаҳиқон амр

менамояд. Ҳамчунин $\bar{u}$ аз кам намудани ҳақи мардум дар паймона ва тарозу ва хиёнат намудан дар муъомалоти тичорӣ манъ кардааст. Худованди мутаъол мефармояд:

Ва бисанҷед (баркашед) ба тарозуи рост ва ба мардум чизҳояшонро носара надихед ва бебокона дар замин фасод накунед.

(“Шуъаро” 181-182)

Дар ҳадисе, ки Ҷобир (р) ривоят карда, омадааст: Паёмбари Худо (с) аз $\bar{u}$ шутуреро харид, сипас он шутурро барояш вазн карданд ва палаи тарозуро баробар намуданд.

Эй мусалмон! Ҳақиқатан Худованд туро дар ду коре, ки паймона ва тарозу мебошад, довар гардондааст. Аз ҳамин чихат дар ин ду кори хатарнок ҳамеша одил бош. Ҳар вақте барои касе чизеро баркашидӣ ё бо паймона бисанҷӣ, албатта ҳақи $\bar{u}$ ро кам накарда бидеҳ ва дар муъомалоти савдо ва хариду фурӯш пок бош, то дар корҳои баракат ҳосил намуда, дар охираат ҳам музду подоши илоҳиро ба даст биёри. Ҳар касе, ки ҳаққи мардумро дар тарозу ва паймона бикоҳад, (кам кунад) дар ҳақиқат ҳештанро дучори ғазаб ва азоби илоҳӣ сохтааст, чи тавре ки Худованд бар умматони гузашта ҳашм намуда, онҳоро мавриди азобу кайфари хеш қарор дод, зеро онҳо ҳақи худро аз мардум пурра ситонда, вале дар аснои додани ҳақи эшон онро мекостанду пурра намедоданд.

3 - Фавоид ва дастуроти ҳадис:

1 - Тарғиб намудан ба ин ки ҳақи мардум дар паймона ва тарозу бояд пурра, бидуни каму кост дода шавад ва умуман дар тамоми муъомалоти иҷтимоӣ бояд аз садоқат ва ростӣ қор гирифта шавад.

2 - Ҳаром будани фиреб ва хиёнат дар хариду фурӯш.

3 - Таҳдиди ба марг ва ҳалокат барои касе, ки дар тарозу ва паймона ҳақи дигаронро коста, меҳӯрад.

4 - Пурсишҳо:

1 - Таълимоти исломӣ дар мавриди паймона ва тарозу ба кадом корҳо амр бинмуда ва аз кадом корҳо манъ карда аст?

2 - Уқубат ва сазои ашхосе, ки дар паймона ва тарозу хиёнат меварзанд, чист?

3 - Касе, ки дар паймона ва тарозу хиёнат накунад, чӣ фоидаеро ба даст хоҳад овард?

ХАРОМ БУДАНИ ҲАСАД ВА БАДБИНИ НИСБАТИ ҲАМДИГАР

عن أنس بن مالك رضي الله عنه ، أن النبي صلى الله عليه وسلم قال : **” لا تَبَاغَضُوا ، ولا تَحَاسَدُوا ، ولا تَدَابَرُوا ، ولا تَقَاطَعُوا ، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا ، ولا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثٍ .“**

19 - Аз Анас (р) ривоят аст ки паёмбар (с) фармуд: *“Бо ҳамдигар душманӣ, ҳасад ва қатъи робита нанамоед ва бо ҳамдигар пушт надихед. Эй бандагони Худо, бо ҳам бародар бошед ва барои ҳеҷ мусалмоне раво нест, ки беш аз се рӯз бародарашро тарк кунад (бо ӯ қаҳрӣ кунад ё қатъи робита ва алоқа намояд).”*

1 - *Шарҳи ҳоли ровӣ* дар ҳадиси шумораи 2 гузаштааст.

2 - *Шарҳи маънои ҳадис:*

Дар ин ҳадис паёмбар (с) моро чунин тавсия ва панд медихад, ки бояд бо ҳамдигар бародарвор муъомалаи исломӣ намоем, зеро муъомалаи мазкур ба мо ахлоқи писандида меомӯзаду аз рафтору кирдори бад моро боз медорад, инчунин аз дилҳоямон бугзу кинаро пок сохта, рафтори накӯ ва бархурди хуб намудан бо ҳамдигарро дар сиришти мо эҷод менамояд.

Ҳамчунин паёмбар (с) дар сухани хеш ба ин нукта ишора менамояд, ки робитаи бародарӣ дар Ислом аз робитаи насабӣ ва хунӣ кавитар мебошад, зеро асосу пояи робитаи бародарӣ имони ба Худо мебошад. Аз ҳамин чихат барои мусалмон раво нест, ки беш аз се рӯз бо бародараш қаҳрӣ кунад ё аз вай руй битобад, модоме ки амали мазкур сабаб ва омили

динӣ надошта бошад. Агар бародараш кадом кори мухолифи динро намуда, ўро чандин бор насихат намояд, вале ў аз амали мазкур даст накашад, дар ин сурат ҷоиз аст, ки бо ў қатъи робита намояд, шояд ки бародараш аз рафтори ў мутаассир гашта аз кори бад даст бардорад.

3 - Фавоид ва андарзҳои ҳадис:

- 1 - Ҳаром будани душманӣ, ҳасад, қатъи робита намудан ва пушт гардондан ба якдигар.
- 2 - Манъ намудани озордиҳии мусалмон ба кадом сурате, ки бошад.
- 3 - Ҳаром будани қаҳриқунӣ ва қатъи равобит бо бародари мусалмон беш аз се рӯз.
- 4 - Тамоми корҳои зикр шуда аз таълимоту ахлоқи исломӣ дур мебошад.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Чаро Худованд аз ҳасад ва пушт кардан ба ҳамдигар манъ кардааст?
- 2 - Шаҳси мусалмон кадом вақт метавонад бо бародараш аз се рӯз бештар қаҳрӣ карда, қатъи равобит намояд?
- 3 - Бо истифода аз мазмуни ин ҳадис дар мавриди робитаи бародарӣ дар Ислом суҳан гӯед!

МАСЪУЛИЯТИ ҲАР ФАРД АЗ РАЪИЯТ ВА ЗЕРДАСТОНАШ

عن ابن عمر رضي الله عنهما قال : سمعت رسول الله ﷺ يقول :
"كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَمَسْئُولٌ عَنْ
رَعِيَّتِهِ، وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَمَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا، وَالْخَادِمُ
رَاعٍ فِي مَالِ سَيِّدِهِ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ
رَعِيَّتِهِ".

20 - Az писари Умар (p) ривоят шуда, ки гуфт аз Расули Худо (с) шунидам, ки мефармуд: *“Ҳамаи шумо чӯпонед ва ҳар кадоми шумо аз раъияти худ пурсида мешавед. Раҳбар чӯпон аст ва масъули раъияти худ аст. Мард дар хонаводааш чӯпон аст ва масъули раъияти худ аст. Зан ҳам дар хонаи шавҳараш чӯпон ва масъули раъияти хеш аст. Хидматгор низ дар моли оқои худ чӯпон аст ва ӯ аз раъияти худ бозхост мешавад. Ҳамаи шумо чӯпонед ва аз раъияти хеш пурсида мешавед.”*

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ дар ҳадиси шумораи 6 зикр гардидааст.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Ҳадиси мазкур баёнгари ин аст, ки ҳар фард аз раъияту зердастонаш, ки Худованд ӯро бар онҳо сарпараст гардондааст, масъул ва ҷавобгар мебошад, то ки ӯ дар раъияти хеш (*зердастон*) адл намуда, манфиъати онҳоро химоя намояд.

Биноан бар тамоми шахсоне, ки дар ин ҳадис зикр шудаанд, лозим аст, ки ба корҳои зердастони худ пардохта,

онҳоро насихат намуда, ба корҳои динӣ ва дунявиашон ошно созанд ва низ аз Худованд дар мавриди ҳуқуқи онҳо битарсад, то ин ки ба қаҳру азоби илоҳӣ мубтало нагардад.

3 - Фавоид ва андарзҳои ҳадис:

1 - Тарғиб намудани раҳбарон ва сарпарастон ба нармӣ ва меҳрубонӣ нисбати раъияту зердастони хеш, инчунин онҳоро ба корҳои хуб тавсия ва насихат намоянд.

2 - Бим додани касоне, ки сарпарастии умури муслимин гардида, нисбат ба онҳо хунукназарӣ ё бепарвоӣ карда бошанд.

3 - Тарғиб намудани ҳокимону сарпарастон ба адолат ва баробарӣ дар миёни зердастони худ.

4 - Пурсишҳо:

1 - Масъулияти шахси роҳбар ва сарпараст чӣ мебошад?

2 - Чӣ гуна зан чӯпони хонаи шавҳараш мебошад?

3 - Чӣ гуна коргар ва муваззаф чӯпон ва ҷавобгари амали хеш ҳастанд?

ОДОБИ ХҶҮРДАН

عنُ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ قَالَ: كُنْتُ فِي حِجْرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَكَانَتْ يَدِي تَطْيِشُ فِي الصَّحْفَةِ. فَقَالَ لِي: "يَا غُلَامُ! سَمَّ اللَّهُ وَكُلَّ بِيَمِينِكَ وَكُلَّ مِمَّا يَلِيكَ".

21 - Аз Умар писари Абусалама ривоят шуда, ки гуфт: кӯдаке будам дар домони Расули Худо (с), (*яъне дар хонаи Паёмбари Худо зиндагӣ намуда, дар тарбияташон қарор доштам*) ва дастам дар дохили коса дур мерафт, Расули Худо (с) фармуд: “*Эй писар, номи Худоро ёд кун ва бо дасти рости худ бихӯр ва аз назди худат бихӯр.*”

(*Ин ҳадисро Бухорӣ ва Муслим ривоят кардаанд.*)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ:

Умар писари Абусалама мебошад. Ӯ дар соли дуввуми ҳичрат дар хонаи падараш таваллуд ёфта, сипас дар хонаи паёмбари Худо (с) мавриди тарбият ва парвариш қарор гирифт. Алӣ писари Абутолиб ўро ҳокими Баҳрайн таъин кард. Мавсуф дар соли 83-и ҳичрӣ дар шаҳри Мадина аз дунё даргузашт.

2 - Шарҳи маънои ҳадис

Ин ҳадис баёнгари ин мебошад, ки бояд пеш аз хӯрдан «*Бисмиллоҳи-р-раҳмони-р-раҳим*» гуфта бо дасти рост бихӯрем, чӣ тавре ки аз ин ҳадис бармеояд, ки хӯрдан ва нӯшидан бо дасти чап ҳаром мебошад, зеро амали мазкур аз ахлоқи шайтон аст ва мусалмон бояд аз амалу кирдори

фосикон парҳез намояд, чӣ расад ба кори шайтон, ки аз он хатман бояд дури бичӯяд.

3 - Фавоид ва пандҳои ҳадис:

- 1 - Бисмиллоҳ гуфтан пеш аз оғози хӯрдан суннат мебошад.
- 2 - Ҳар вақте ки дар оғози ғизохӯрӣ гуфтани *Бисмиллоҳро* фаромӯш кунӣ, пас бигӯ: *Бисмиллоҳи аввалуху ва охируху.*
- 3 - Ҳар вақте иродаи хӯрдан намой, бо дасти ростат бихӯр ва вақте ки бинӯшӣ, бо дасти рост бинӯш.
- 4 - Гуфтани *алҳамдулиллоҳ* баъд аз хӯрдан ва ошомидан суннат мебошад.
- 5 - Ҳар вақте бар суфраи таъом нишастӣ, аз назди худат бихӯр.

4 - Пурсишҳо:

1 - Он чизеро, ки паёмбари Худо (с) ба Умар писари Абисалама гуфт, баён намоед!

А - Ҳар вақте мусалмон тасмими хӯрдан намояд, чӣ мегӯяд?

Б - Ҳар вақте мусалмон аз хӯрдан фориғ шавад, чӣ мегӯяд?

В - Ҳар вақте мусалмон дар аввали хӯрдан *бисмиллоҳ* гуфтанро фаромӯш кунад, чӣ мегӯяд.

2 - Ду адабе аз одоби хӯрданро бигӯед.

ОДОБИ АТСА ЗАДАН

عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: "إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ: "الْحَمْدُ لِلَّهِ"، وَلْيَقُلْ لَهُ أَخُوهُ أَوْ صَاحِبُهُ: "يَرْحَمُكَ اللَّهُ"، فَإِذَا قَالَ لَهُ: يَرْحَمُكَ اللَّهُ فَلْيَقُلْ: "يَهْدِيكُمُ اللَّهُ وَيُصَلِّحُ بِالْكُمِّ"."

22 - Аз Абухурайра (р) ривоят аст, ки паёмбар (с) фармуд: *“Ҳаргоҳ яке аз шумо атса занад, бояд бигӯяд: Алҳамду лиллоҳ (Худоро шукр) ва бояд бародар ё рафиқаиш барои ӯ бигӯяд: Ярҳамукаллоҳ, (Худо бар ту раҳм кунад) ва ҳаргоҳ барояш “Ярҳамукаллоҳ” гуфтанд, бояд ки ӯ низ барои онҳо бигӯяд: Яҳдйкумуллоҳ ва юслиҳ болакум” (Худованд шуморо ҳидоят кунад ва осудахотиратон созад.)*

(Ин ҳадисро Бухорӣ ривоят кардааст.)

1 - *Шарҳи ҳоли ровӣ* дар ҳадиси шумораи 5 баён гардидааст.

2 - *Шарҳи маънои ҳадис:*

Ҳадиси мазкур ин матлабро баён менамояд ки неъмату раҳмати Худованд бар шахси отсазананда бас бузург мебошад, зеро Худованд барои ӯ дар атса задан хайру некӣ бахшидааст, яъне Ҳақ таъоло ба сабаби атса задан тамоми зарару газандеро, ки дар натиҷаи атса назадан руҳ медиҳад, аз ӯ дур месозад.

Бинобар ин Ислому ба шахси мазкур чунин фармуда, ки баъди атса задан *“Алҳамдуллилоҳ”* бигӯяд, инчунин барои шахсе, ки ӯро ташмит *“Ярҳамукаллоҳ”* гуфтааст, дуъои хайр намояд.

Воқибан шахси атсазананда бо атса заданаш як неъмат ё

манфиъате ба даст меорад, ба ин маъно, ки тамоми бугҳои хафақунанда аз димоғаш берун мебарояд, ки агар онҳо дар димоғаш боқӣ бимонанд, боиси бемориҳои вазнин мегарданд. Худованд дар баробари неъматӣ мазкур шукру ситоиш карданастро ба ӯ суфориш намудааст, зеро Аллоҳ таъоло баъди ин зилзила ва тақони ҷисмонӣ тамоми аъзои бадани ӯро ба ҳайату шакли қаблиаш нигоҳ медорад.

3 - Фавоид ва суфоришоти ҳадис:

- 1 - Паст кардани овоз ба қадри имкон, дар вақти атса задан.
- 2 - Гузоштани даст ё рӯймолча бар даҳон, дар вақти атса задан.
- 3 - Бояд шахси атсазананда “Алҳамдулиллоҳ” бигӯяд.
- 4 - Бояд барои касе, ки баъди атса заданаш ”Алҳамдулиллоҳ” гуфтааст, “Ярҳамукаллоҳ” гуфта шавад.
- 5 - Инчунин барои касе, ки “Ярҳамукаллоҳ” гуфтааст, дуъои зеринро гуфта мешавад: “Яҳдикумуллоҳ ва юслиҳ болакум.”
- 6 - Дуъо намудан барои атсазананда, муҳаббату дӯстиро дар байни мусалмонон эҷод менамояд.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Ҷумлаҳои зеринро пурра намоед: (Ҳар вақте мусалмон атса занад, мегӯяд: ..... ва ҳар вақте гуфта шавад: Ярҳамукаллоҳ, мегӯяд: .....)
- 2 - Дар паҳлӯи ҷумлаҳои зайл аломати дуруст (V) ё аломати нодуруст (X) гузоред:
  - А - Ҳар вақте мусалмон атса занад, овозашро паст карда, дасташро ё рӯймолчаашро бар даҳонаш мегузорад
  - Б - Ҳар вақте мусалмон атса занад, чизеро бар даҳонаш намегузорад.
  - В - Дуъо намудан барои атсазананда улфату дӯстиро дар байни мусалмонҳо эҷод намекунад.

ТАРҒИБ НАМУДАН БА РОСТӢ ВА БАРҶАЗАР ДОШТАН АЗ ДУРӢҒӢ

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : "عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ، فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى السِّرِّ، وَإِنَّ السِّرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْنُقُ وَيَسْتَحَرِّي الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صَدِيقًا، وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ، فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ، وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَابًا".

23 - Аз Абдуллоҳ писари Масъуд ривоят шуда, ки гуфт: Паёмбари Худо фармуд: *“Бар шумо ростгӯӣ лозим мебошад, зеро ҳамоно ростӣ инсонро ба сӯи некӯкорӣ раҳнамоӣ мекунад ва накӯкорӣ инсонро ба бихишт мерасонад ва ҳамоно инсон мусалмон рост мегӯяд ва ростиро ҷустуҷӯ менамояд, то ин ки дар назди Худованд сиддиқ (бисёрростгӯ) навишта мешавад. Парҳез намоед аз дурӯғ гуфтан, зеро дурӯғ инсонро ба сӯи гуноҳҳо раҳнамоӣ мекунад ва маъсияту гуноҳҳо инсонро ба сӯи дӯзах мекашонад ва шахси мусалмон дурӯғ мегӯяд, то ин ки дар назди Худованд каззоб (бисёрдурӯғгӯ) навишта мешавад.”*

(Ин ҳадисро Бухорӣ ва Муслим ривоят кардаанд)

1 - *Шарҳи ҳоли ровӣ* дар ҳадиси шумораи 11 зикр шудааст.

2 - *Шарҳи маънои ҳадис:*

Ҳадиси мазкур ин нуктаро бозгӯ менамояд, ки ҳар касе дар қавлу сухани худ ростиро ҷустуҷӯ кунад, ба ростгӯӣ хӯ мегирад ва инчунин ҳар касе дунболи ҳарфҳои дурӯғ гашта дурӯғ гӯяд, ба амали мазкур одат мекунад. Бо касб намудану

такрор кардани коре сифатҳои нек ва бад дар инсон пойдор менамояд. Инчунин аз ин ҳадис бармеояд, ки ростӣ кори бузург буда, соҳибашро вориди биҳишт месозад ва дурӯғгӯӣ кори ниҳоят зишт буда, соҳибашро ба дӯзах меандозад.

3 - Фавоид ва андарзҳои ҳадис:

1 - Ростӣ аз ахлоқи ҳамида мебошад, ки Ислому пайравонашро ҳамеша ба он тарғиб намудааст.

2 - Яке аз нишондодҳои Ислому ин аст, ки сухани инсон мувофиқи дилаш (*рост*) бошад.

3 - Ростӣ беҳтарин васила ва омили растагорӣ дар дунёву охираш мебошад.

4 - Мусалмони ростгӯ ва росткор дар назди Худо ва дар назди мардум маҳбуб мебошад.

5 - Бояд ба рафиқон ва дӯстон чунин насиҳат карда шавад, ки ростӣ роҳи наҷот дар дунё ва охираш мебошад.

6 - Бояд барои устои мадраса вақти аз сабаби тайёр накардани вазифаи дарсӣ пурсиданаш, посухи рост гуфта шавад.

7 - Дурӯғ гуфтан ахлоқи бадест, ки Ислому аз он манъ кардааст.

8 - Бояд мо шахси дурӯғгӯро насиҳат намоем.

9 - Дурӯғ гуфтан роҳест, ки соҳибашро ба дӯзах мебарад.

4 - Пурсишҳо:

1 - Яке аз зарарҳои дурӯғгӯиро баён намоед.

2 - Кадом вақт инсон дар назди Худо ва мардум маҳбуб мегардад?

3 - Бо истифода аз мазмуни ҳадис дар мавзӯи ростӣ ҳарф занед!

ҲАРОМ БУДАНИ ҒИЙБАТ

عن أبي هريرة رضي الله عنه ، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : *”أتدرون ما الغيبة؟ قالوا: الله ورسوله أعلم. قال: ذكرك أخاك بما يكره، قيل : أفرأيت إن كان في أخي ما أقول؟ قال: إن كان فيه ما تقول فقد اغتبتته وإن لم يكن فيه ما تقول فقد بهتته“* .

24 - Аз Абухурайра ривоят аст, ки Расули Худо (с) фармуд: *“Оё медонед, ки ғийбат чист?”* Гуфтанд: Худованд ва расулаш донотар аст. Он ҳазрат (с) фармуд: *“Бародаратро ба он чӣ, ки аз он хушаш намеояд, ёдовар шавӣ”* Марде гуфт: Ҳар гоҳ дар бародарам он чӣ ки мегӯям бошад, чӣ мешавад? Расули Худо фармуд: *“Агар он чӣ мегӯӣ, дар вай бошад, ғийбаташ кардаӣ ва агар набошад, ўро бӯхтон кардаӣ.”*
(Ҳадиси мазкурро Муслим ривоят кардааст.)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ дар ҳадиси шумораи 5 гузаштааст.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Ин ҳадис бар он далолат менамояд, ки ғийбат кардани касе, ки дар Ислому бародарат шуморида намешавад, чоиз мебошад, монанди яҳудӣ, насронӣ ё шахси бидъаткор, ки ба сабаби бидъату хурофот варзидан аз доираи ислом баромада бошад. Омадани калимаи *“бародарат”* дар ҳадис ба ин нукта ишора мекунад, ки беҳтарин коре, ки ту ба ҷои ғийбат кардани бародарат бояд анҷом бидихӣ, ин аст, ки хатову лағжиши ўро бахшида, айбхояшро бипӯшонӣ.

Инчунин ҷумлаи *“Он чи ки аз он хушаш намеояд”* чунин танбиҳ медиҳад, ки агар бародари мусалмонат аз гуфтани

айбаш боке надошта бошад, мисли девонагон ва фосиқони гумрохшуда, пас ғайбат кардани онҳо раво мебошад. Ҳарому гуноҳ будани ғийбат ва бӯхтон аз дидгоҳи шарифат возиҳ буда, тамоми уламо ва донишмандони исломӣ бар маъсият буданаш иттифоқ доранд.

3 - Суфоришот ва андарзҳои ҳадис:

- 1 - Аҳамият додани Ислому нисбат ба иффату номус ва обрӯи мусалмонҳо ва эҳтироми он.
- 2 - Ҳаром будани ғийбат, яъне ёдовар шудани айби бародарат, ки фош шудани он айбро бад мебинад.
- 3 - Ғийбат сабаби пайдошавии адовату бадбинӣ дар миёни мусалмонон мегардад.
- 4 - Дурӯғгӯӣ дар миёни мусалмонон ҳаром ва гуноҳи бузург мебошад.
- 5 - Ёдовар шудани айбҳо, агарчанде дар инсон ҳам бошанд, ғийбат шуморида мешавад.
- 6 - Бояд бародари мусалмонро ба корҳои одатӣ ҳеҷ, ки аз онҳо хушаш меояд, ёдовар шавем.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Аз саҳоби бузургвор, Абуҳурайра чӣ маълумоте доред?
- 2 - Фарқ миёни ғийбат ва бӯхтон чист?
- 3 - Чаро Худованд ғийбатро ҳаром гардондааст?

ФАЗИЛАТИ САЛОМ ДОДАН ВА АМР КАРДАН МАРДУМ БА ОШКОР НАМУДАНИ ОН

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ
الرَّسُولَ ﷺ : أَيُّ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ؟ قَالَ: «تُطْعِمُ الطَّعَامَ، وَتُقْرِئُ السَّلَامَ عَلَى
مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ» .

25 - Абдуллох писари Амр, Амр писари Ос (р) гуфт: Марде аз Расули Худо (с) пурсид, ки кадом Ислому беҳтар аст? Фармуд: *“Ин ки таъом бидиҳӣ ва бар ҳар кас, хоҳ ёро бишносӣ ва ё нашносӣ салом диҳӣ.”*

(*Ин ҳадисро Бухорӣ ва Муслим ривоят кардаанд.*)

1 - *Шарҳи ҳоли ровӣ* дар ҳадиси шумораи 5 зикр гардидааст.

2 - *Шарҳи маънои ҳадис:*

Албатта салом яке аз номҳои Худованд мебошад. Аз ин рӯ маънои “*Ассалому ғалайкум*” дар паноҳи Худо бошад, аст ва низ барояш маънои дигар ҳам гуфта шудааст, ки он Худо ёру мададгоратон бод, мебошад. Кӯтоҳтарин вожаи саломдиҳӣ “*Ассалому ғалайкум*” мебошад, агарчанде шахсе, ки бар ӯ салом дода мешавад, танҳо бошад, зеро ҷумлаи мазкур ўро ҳамроҳи фариштагон дарбар мегирад.

Беҳтарин тарзи саломдиҳӣ “*Ассалому ғалайкум ва раҳматуллоҳи ва баракотух*” мебошад. Агар шахсе, ки ўро салом доданд, танҳо бошад, ҷавоб додани салом бар ӯ вочиб аст ва агар бар гурӯҳе салом дода шавад, ҷавоб гуфтани салом бар ҳамашон вочиб набуда, агар як нафарашон ҳам ҷавоб диҳад, кофӣ мебошад.

3 - Дастурот ва андарзҳои ҳадис:

- 1 - Салом додан суннат буда, ҷавоб доданаҷш воҷиб мебошад.
- 2 - “Субҳ ба хайр” ё “Шом ба хайр” аз саломҳои шарӣ ба шумор намеравад.
- 3 - Ислом чунин супориш медиҳад, ки бояд бар ҳар шахси мусалмон хоҳ ёро бишиносӣ, ё нашиносӣ салом бидиҳӣ.
- 4 - Бо ишора кардан ва оҳишта гуфтани лафзи салом, агарчанде рафиқат ҳам нашнавад, салом додан ҷоиз аст.
- 5 - Бояд дар гуфтугӯи тилфунӣ ҳам бо салом додан суҳан шурӯъ карда шавад.
- 6 - Шарӣати исломӣ чунин муқаррар карда, ки бояд инсон вақти баромаданаҷш аз маҷлис ё маъракаи салом бидиҳад.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Беҳтарини тарзи салом додан чӣ гуна мебошад?
- 2 - Аввалин калимае, ки вақти гап задан дар телефон гуфта мешавад, чист?
- 3 - Агар дар ҷумлаҳои зерин хатое пайдо кунед, онро ислоҳ намоед:
  - А - Вақти баромадан аз маҷлис ё маъракаи салом додан аз тарафи шарӣат муқаррар нашудааст.
  - Б - Салом додан бо ишора кардан ҷоиз аст, агарчанде рафиқат туро нашнавад.
  - В - “Субҳ ба хайр” ва “Шом ба хайр” аз саломҳои мусалмонҳо ба шумор намеравад.

ФАЗИЛАТИ НИҲОЛШИНОНИӢ ВА ЗИРОӢАТКОРИӢ (КИШОВАРЗӢИ)

عن أنس بن مالك رضي الله عنه : قال رسول الله ﷺ : " ما من مسلم يغرس غرساً أو يزرع زرعاً فيأكل منه طيرٌ أو إنسانٌ أو بهيمةٌ، إلا كان له به صدقةٌ ."

26 - Az Anas писари Молик ривоят аст, ки паёмбари Худо (с) фармуд: *“Ҳеҷ мусалмоне нест, ки ниҳоле шинонад ё зироӢатеро кишт намояд, ки аз он паррандае ё инсоне ё ҳайвоне бихурад, магар ин ки барояш амали мазкур садақа мебошад.”*

(Ин ҳадисро Бухорӣ ривоят кардааст.)

1 - *Шарҳи ҳоли ровӣ* дар ҳадиси шумораи 2 ифода шудааст.

2 - *Шарҳи маънои ҳадис:*

Ин ҳадис бар фазилати ниҳолшинониӢ ва зироӢаткорӣ далолат карда, бар обод сохтани замин низ ташвиқ менамояд. Az ҳадиси мазкур чунин бармеояд, ки гирифтани замин ва парвариш намудани он аз манфиъату суд расондан ба мардум ва инчунин ҳосил намудани савобу подоши илоҳӣ, ҳолӣ намебошад.

Дар ривояти имом Муслим ҳадиси мазкур ин тавр омадааст: *«Магар, ин ки барояш то рӯзи қиёмат амали мазкур садақа шуморида мешавад, яъне аҷру савоби ниҳолҳои шинондагӣ ё зироӢати кишткардагӣ то рӯзи қиёмат ба соҳибаи мерасад, агарчанде ӯ мурда бошад, ё ин ки аз замини кишткардааш кӯчида бошад, ба шарте ки аз он ниҳол ё зироӢати истифода шавад».*

3 - Суфоришот ва андарзҳои ҳадис:

- 1 - Ислом пайравонашро ба шинондани дарахтон амр кардааст, зеро дарахтон мева ва сояро ба вучуд меоранд.
- 2 - Аз зироъаткорӣ музду савоб ба даст оварда мешавад, зеро инсонҳо, ҳайвонот ва паррандагон аз он истифода менамоянд.
- 3 - Буридани дарахтҳо, гулҳо дар боғчаҳо ё дар хона ва ё дар роҳҳо амали нодуруст мебошад.
- 4 - Ёрӣ намудани хонавода ва аҳли ҷомиъа дар нигоҳ доштани дарахтон ва дигар неъматҳои табиӣ.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Аз ҳадиси мазкур се пандро бозгӯ намоед!
- 2 - Дарахтон чӣ фоидае доранд?
- 3 - Чаро Худованд мусалмононро ба ниҳолшинонӣ тарғибу ташвиқ менамояд?

ОДОБИ ҚАЗОИ ҲОҶАТ

عن أنس رضي الله عنه قال: كان النبي ﷺ إذا دخل الخلاء قال: " اللهم إني أعوذ بك من الخبث والخبائث"⁽¹⁾. وعن عائشة رضي الله عنها أن النبي ﷺ كان إذا خرج من الخلاء قال: " غُفرانك "

27 - Аз Анас (р) ривоят аст, ки гуфт: Ҳар вақте ки паёмбар (с) ба ҳоҷатхона мебаромад авалан, мегуфт: *“Алоҳумма иннӣ аъзузу бика мина-л-хубси ва-л-хабoис.”* (Бор Худоё, аз палидӣ ва низ аз ашхоси фосид ба ту паноҳ мебарам.)

(Ҳадиси мазкурро Бухорӣ ва Муслим ривоят кардаанд)

Аз Оиша (р) ривоят аст, ки паёмбар (с) вақти баромадан аз ҳоҷатхона мегуфт: *“Ғуфронака”* (Худоё, аз Ту омурзиш меҳоҳам.)

(Ин ҳадисро Абудовуд ва дигарон ривоят кардаанд.)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ:

Анас писари Молик Ансорӣ мебошад. Ӯ чанд сола дар ҳузури паёмбар (с) хидмат карда, аз он ҳазрат (с) ҳадисҳои зиёде ривоят намудааст.

2 - Шарҳи ҳоли ровия:

Оиша духтари Абубакар (р) ва ҳамсари паёмбар (с) мебошад. Ӯ яке аз занони фақиҳа ва донишманди асри ҳеш ба шумор рафта, ҳадисҳои бисёре аз паёмбар (с) ривоят кардааст.

3 - Шарҳи маънои ҳадис:

Гуфтани дуъои мазкур вақти даромадан ба ҳоҷатхона суннат мебошад. Инчунин дар ғайри ҳоҷатхонаҳо, яъне вақти баромадан ба дашту саҳро низ гуфтани он суннат аст, агарчанде ҳадиси мазкур дар бораи ҳоҷатхонаҳое, ки дар дохили ҳавлӣ мебошанд, ворид шудааст. Мақсуд аз гуфтани дуъои мазкур дур сохтани шайтонҳоест, ки дар он ҷо ҳозир мешаванд. Ва низ аз зоҳири ҳадиси Анас бармеояд, ки он ҳазрат (с) дуъои мазкурро баланд мехонд, бино бар ин баланд гуфтаниш мустаҳаб мебошад.

4 - Суфоришҳои ҳадис:

- 1 - Вақти даромадани ҳоҷатхона гуфтани дуъои зерин: (*Аллоҳумма инни аъзуз .....)* мустаҳаб мебошад.
- 2 - Вақти даромадани ҳоҷатхона аввал гузоштани пой чап ва вақти баромадан аввал гузоштани пой рост мустаҳаб мебошад.
- 3 - Вақти баромадан аз ҳоҷатхона гуфтани дуъои зерин: (*Ғуфронака*) низ мустаҳаб мебошад.
- 4 - Зикр кардани номи Аллоҳ таъоло дар дохили ҳоҷатхона ва ҳаммом мамнӯъ мебошад.
- 5 - Бояд мамнӯъ будани зикри Худо ро дар дохили ҳоҷатхона ва ҳаммом риъоя карда шавад.

5 - Пурсишҳо:

- 1 - Вақти даромадани ҳоҷатхона аввал кадом пой ва вақти баромадан нахуст кадом пой гузошта мешавад?
- 2 - Вақти баромадан аз ҳоҷатхона кадом дуъо гуфта мешавад?
- 3 - Гуфтани азкор ва дуъоҳо чӣ фоида дорад?

СУТУНҲОИ ИСЛОМ

عنُ عبدالله بن عُمرَ - رضي الله عنهما - قال : سمعت رسول الله ﷺ يقول: " بُني الإسلامُ على خَمْسٍ: شهادةٍ أَنْ لاَ إِلهَ إِلاَّ اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسولُ اللهِ، وإِقَامِ الصَّلَاةِ، وإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحِجِّ البَيْتِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ".

28 - Аз Абдуллоҳ писари Умар ривоят аст, ки гуфт: Паёмбари Худоро шунидам, ки мефармуд: ***“Ислом бар панҷ бино устувор шуда аст: Шаҳодат додан ба ин ки маъбудӣ барҳақе чуз Аллоҳ вуҷуд надорад ва ин ки Муҳаммад (с) расул ва фиристодаи Худо ст ва барпо доштани намоз ва додани закот ва ҳаҷқи хонаи Худо ва рӯзаи моҳи рамазон.”***

(Ҳадиси мазкурро Бухорӣ ва Муслим ривоят кардааст.)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ:

Абдуллоҳ писари Умар, Умар писари Хаттоб мебошад. ӯ аз паёмбар ҳадисҳои зиёде ривоят кардааст. Мавсуф пеш аз биъсат (баргузидани он ҳазрат (с) ба паёмбарӣ) таваллуд шуда, дар соли 73-и ҳиҷрӣ аз олам даргузаштааст.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Ҳадиси мазкур ин матлабро баён менамояд, ки Ислому бар панҷ сутун устувор мебошад ва онҳо иборат аз умури зайл аст: Гувоҳӣ додан ба ягонагии Худо ва тасдиқ кардани рисолати паёмбарӣ ӯ ва барпо доштани намозҳои панҷвақта ва додани закот, ба ин тариқа, ки чузъе аз молашро ба тарзи махсус бароварда ба мустаҳиконаш медиҳад ва ҳақи хонаи Худо (*Каъба*) агар қудрату тавоноӣ барои тӯшаву маркаиби роҳ дошта бошад ва рӯзаи моҳи шарифи рамазон.

3 - Суфоришот ва андарзҳои ҳадис:

- 1 - “*Гувоҳӣ додан ба ин ки маъбуди бар ҳақе ҷуз Аллоҳ таъоло вуҷуд надорад ва Муҳаммад фиристодаи Худост*” асос ва пояи ислом мебошад.
- 2 - Намоз яке аз муҳимтарин панҷ сутуни Ислом ба ҳисоб меояд.
- 3 - Намоз вақти муъайяне дорад, ки таъхир намуданаш аз вақти худ бе узр ҷоиз нест.
- 4 - Намоз сабаби некбахтии инсон дар дунёву охираат мебошад.
- 5 - Баровардани закот аз мол, ҳар вақте ки шартҳои додани он фароҳам ояд, вочиб мебошад.
- 6 - Рӯза гирифтани бар шахси болиғ (қасе, ки ба воя расида бошад) вочиб аст ва барои шахсони ноболиғ, яъне кӯдакони хурдсол гирифтани рӯза мустаҳаб мебошад.
- 7 - Ҳаҷ бар шахсе вочиб аст, ки шартҳои ҳаҷ кардан дар ӯ фароҳам омада бошад.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Абдуллоҳ писари Умар (р) гуфт, ки шунидам Паёмбари Худоро мегуфт:.....Ҳадисро пурра гӯед.
- 2 - Бе узру сабаб таъхир намудани намоз аз вақташ чӣ ҳукм дорад?
- 3 - Ҳукми рӯза гирифтани барои шахси ноболиғ чист?
- 4 - Қасе, ки марқаби сафар кардан ва пулу мол барои ҳаҷ кардан надошта бошад, агар ӯ ҳаҷ накунад, гунаҳгор мешавад?

АҲАМИЯТ ДОДАНИ ИСЛОМ БА МАСЧИДҲО

عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رجلاً أسود - أو امرأة سوداء - كان يقم المسجد فمات، فسأل النبي صلى الله عليه وسلم فقالوا: مات. فقال: "أَفَلَا كُنْتُمْ آذَنْتُمُونِي بِهِ، دُلُونِي عَلَى قَبْرِهِ - أَوْ قَالَ: قَبْرِهَا - فَأَتَى قَبْرَهُ فَصَلَّى عَلَيْهِ".

29 - Az Абухурайра (p) ривоят аст, ки марди сиёҳ ё зани сиёҳе буд, ки ҳар рӯз масҷидро пок мекард ва аз дунё даргузашт. Паёмбари Худо (с) аз аҳволи ӯ пурсид. Гуфтанд: Мурдааст. Он ҳазрат (с) фармуд: **Чаро маро огоҳ накардед, қабраширо ба ман нишон диҳед**, қабри ӯро барояш нишон доданд. Он ҳазрат (с) бар он намоз гузорид.”

(Бухорӣ ва Муслим ҳадиси мазкурро ривоят кардаанд.)

1 - **Шарҳи ҳоли ровӣ** дар ҳадиси шумораи 5 дарч гардидааст.

2 - **Шарҳи маънои ҳадис:**

Ҳадиси мазкур бар он далолат менамояд, ки Ислому ба тозагии масҷидҳо аҳамияти зиёд медиҳад. Инчунин аз ин ҳадис бармеояд, ки гузоридани намози чаноза бар майит баъди дафн карданиш дуруст мебошад, хоҳ пеш аз дафн кардан бар ӯ намоз гузорида бошанд, ё на. Чи тавре, ки ҳадиси мазкур баёнгари ин аст, ки паёмбар (с) ба масъулиятҳои динӣ эҳтимоли медод.

3 - **Суфоришот ва андарзҳои ҳадис:**

1 - Аҳамият додани Ислому ба нигоҳ доштани тозагии масҷидҳо.

2 - Пурсидани паёмбар (с) аз ахволи марди мазкур баёнгари ин аст, ки Ислому ба тозагии масҷидҳо аҳамият дода, ҳамеша нисбат ба бенавоён ғамхориву дилсузӣ кардааст.

3 - Аҳамият додан ба хонаҳои Худо (*масҷидҳо*) ва ширкат варзидан дар тозагии он бар ҳар мусалмон вочиб мебошад.

4 - Пешгирӣ намудани дигарон аз андохтани ҳар гуна қоғазпораҳо ва фузлаҷот дар масҷид.

5 - Тоza кардани масҷидҳо, бо тартиб ниҳодани Қуръонҳо дар рафҳои он, ҳамвор сохтани фаршҳои он ва низ пӯшидани дарҳояшон вақти даромадану баромадан аҳамият додан ба масҷидро ифода мекунад.

6 - Ҷилавгирӣ кардан аз навиштани чизе бар деворҳои дохилӣ ва хориҷии масҷидҳо.

4 - Пурсишҳо:

1 - Маънои калимаҳои зеринро бигӯед:

2 - Дар паҳлӯи ҷумлаҳои зерин ё аломати дуруст (V) ё аломати нодуруст (X) гузоред!

А - Ширкат варзидан дар поксозӣ ва тозагии масҷидҳо ҷоиз нест.

Б - Навиштан бар деворҳои масҷид, аҳамият додан нисбат ба тозагии масҷидро ифода менамояд.

В - Аҳамият додани паёмбар (с) ба ахволи он мард баёнгари ин аст, ки Ислому ба тозагии масҷид таваҷҷуҳи бештар додааст.

ГАДОӢ ДАР ИСЛОМ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : " مَنْ سَأَلَ النَّاسَ تَكَثُّراً فَإِنَّمَا يَسْأَلُ جَمْرًا فَلَيْسَتْ قَلْبًا أَوْ لَيْسَتْ كَثْرًا . "

30 - Аз Абухурайра ривоят аст, ки гуфт: Расули Худо (с) фармуд: *“Касе, ки барои зиёд шудани молаш гадоӣ мекунад, Ҳамонро пораҳои оташро меҳоҳад, пас бояд ё гадоиро кам кунад ё ин ки талабиданро беиштар кунад.”*

1 - *Шарҳи ҳоли ровӣ* дар ҳадиси шумораи 4 зикр шудааст.

2 - *Шарҳи маънои ҳадис:*

Ибни Арабӣ яке аз донишмандони илми ҳадис мегӯяд, ки ин ҷумла (*Ҳамонро пораҳои оташро меҳоҳад*) эҳтимоли ду маъниро дорад, яке, ин ки дар оташи дӯзах ӯро азоб дода мешавад. Дуввум, ин ки чизҳои гадоӣ кардагиаш оташпора гашта, ба воситаи он ҷисмаш доғ карда мешавад, чӣ тавре ки шахсе закоташро боздорад, ба ҳамин минвол низ азоб дода мешавад ва ҷумлаи *“пас бояд талбиданро кам кунад, ё.....”* сиғаи амр буда, барои таҳдид (бим додан) омадааст, ки ин ҳаром будани гадоӣ ва талбандагиро баён менамояд.

3 - *Дастурот ва андарзҳои ҳадис:*

1 - Пурсидан ва талбидани чизе аз мардум бидуни ҳоҷати саҳт ҳаром мебошад.

2 - Гуноҳи талбидани бисёр ё кам, бидуни ҳоҷати зарурӣ, баробар мебошад.

3 - Донистани ин ки сарватмандӣ бо зиёд доштани молу чиз нест, вале қаноъатмандӣ ва ризоятмандӣ ба қисмати Худо

тавонгарӣ ба шумор меравад.

4 - Кайфари шадид дар интизори касест, ки барои зиёд шудани молаш аз мардум гадоӣ мекунад.

5 - Шахсе, ки бидуни дармондагӣ ва эҳтиёҷи саҳт гадоӣ мекунад, одами бешарму ҳаё мебошад.

6 - Яке аз сифатҳои мусалмон, покдоманӣ ва қаноъатмандии ӯ мебошад.

4 - Пурсишҳо:

1 - Ҷумлаи зеринро пурра намоед. (*Касе, ки аз мардум .....*)

2 - Аз ҳадиси гузашта се панд бигӯед!

3 - Тавонгари ҳақиқӣ дар чист?

ҲАҚИ ҲАМСОЯ БАҲ ҲАМСОЯ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ : «مَنْ كَانَ يَوْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُؤْذِ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يَوْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمِ ضَيْفَهُ، وَمَنْ كَانَ يَوْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لَيْسَ كُنْتُ» .

31 - Аз Абухурайра (р) ривоят аст, ки Расули Худо (с) фармуд: *“Ҳар касе ба Худо ва рӯзи қиёмат имон дорад, бояд ҳамсояшро озор надиҳад ва ҳар касе ба Худо ва рӯзи охират имон дорад, бояд меҳмонашро эҳтиром кунад ва касе, ки имони ба Худо ва рӯзи охират дорад, бояд сухани некӯ бигӯяд ё сукут ихтиёр намояд”*.

(Бухорӣ ва Муслим ҳадиси мазкурро ривоят карданд.)

1 - *Шарҳи ҳоли ровӣ* дар ҳадиси шумораи 4 баён гардидааст.

2 - *Шарҳи маънои ҳадис:*

Дар ин ҳадис нигоҳ доштану, рибоя кардани ҳақи ҳамсоя аз камоли имон ва ранҷу зарар расондан ба ҳамсояро аз гуноҳони кабира шумурда шудааст. Чи тавре ки паёмбар (с) фармуда: *“Касе, ки ба Худо ва рӯзи охират имон дорад, бояд ба ҳамсояаш азият нарасонад.”* Албатта дар ин суфориши паёмбар (с) ҳамсояи нек аз бад чудо карда шудааст, вале ба тариқи умум нисбати ҳамаи ҳамсояҳо бояд муъомалаи хуб карда шавад, монанди некхоҳӣ нисбати эшон, панди хубу дуъои хайр кардан барои онҳо ва пешгирӣ намудани ҳар гуна озору газанд аз эшон.

3 - Дастурот ва андарзҳои ҳадис:

- 1 - Ислом ба корҳои тарғиб мекунад, ки дӯстиву ҳамкорию дар байни мардум эҷод менамояд.
- 2 - Кӯмаку ёри намудани ҳасояҳо нисбати ҳамдигар боиси устувор шудани равобити дӯстӣ дар миёнашон мегардад.
- 3 - Яке аз намунаҳои эҳсонӣ ба ҳасоя ин аст, ки аз озор додани фарзандҳои чӣ бо гуфтор бошад ё кирдор, ҷилавгирӣ карда шавад.
- 4 - Инчунин баъзе аз намунаҳои озордиҳии ҳасоя ин аст, ки бар деворҳои ӯ навишта шавад, ё ба асбобу анҷоми хонааш бе иҷозат даст расонда шавад.
- 5 - Назар андохтан ба сӯи хонаи ҳасоя ё аз болои хона ё аз сӯроҳи дар ё девор гуноҳи бузург ба шумор меравад.
- 6 - Андохтани пасмондаи ашё ва сангу хошок дар назди хона ё дарвозаи ҳавлиашон, боиси хусумату бадбинӣ миёни ҳасоягон мегардад.
- 7 - Овози баланд ҳасояҳоро норӯҳат месозад, бино бар ин бояд аз он ҷилавгирӣ шавад.
- 8 - Эҳтиром кардани ҳасоягон вочиб мебошад.
- 9 - Яке аз нишонаҳои комилшавии имон, камсуханӣ ва камхарфӣ мебошад.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Нисбати ҳасоя се навъ эҳсонӣ накуӣ карданро баён намоед!
- 2 - Кадом корҳо боиси устуворшавии алоқаҳо миёни ҳасоягон мегардад?
- 3 - Ҷумлаи зеринро пурра созед: (Овози баланд .....))
- 4 - Паёмбар (с) фармудааст: (**Касе ки ба Худо ва рӯзи охират имон дорад ....**) Ҳадисро пурра бигӯед!

ҲАЗАР КАРДАН АЗ ҒАЗАБ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّ رجلاً قَالَ لِلنَّبِيِّ ﷺ : أَوْصِنِي ، قَالَ : " لَا تَغْضَبُ " فَرَدَّدَ مَرَاراً ، قَالَ : " لَا تَغْضَبُ " .

32 - Аз Абухурайра (р) ривоят аст, ки марде ба паёмбар (с) гуфт: Маро тавсия кун! Паёмбар фармуданд: “*Хашмгин машав*” (*газаб макун*) Он мард чанд бор саволашро такрор кард ва Расули Худо (с) дар посухаш фармуданд: “*Хашмгин машав!*”

(*Бухорӣ ва Муслим ҳадиси мазкурро ривоят карданд.*)

1 - *Шарҳи ҳоли ровӣ* дар ҳадиси шумораи 4 мазкур аст.

2 - *Шарҳи маънои ҳадис:*

Ҳадиси мазкур моро аз ғазаб кардану рафтан дунболи корҳои хашмовар манъ мекунад. Чаро паёмбар (с) фақат бо як ҷумла он мардро тавсияву насиҳат карданд? Зеро шахси насиҳатталаб ва пандҷӯ марди бисёр хашмгин буд ва он ҳазрат (с) ҳар касро мутобиқ ба ҳолату кайфияташ тавсияву суфориш мекарданд. Бинобар ин дар панди мазкур (*Ғазаб макун*), паёмбар (с) тамоми фавоиду некиҳои дунё ва охиратро ҷамъ кардааст, чунки хашму ғазаб инсонро ба бераҳмӣ, ҷудой ва ба кардани аъмоли нораво вомедорад, ки он амалҳо мояи нуқсон ва коҳиши сафои динӣ ва маънавии ӯ мегарданд.

3 - *Дастурот ва андарзҳои ҳадис:*

1 - Манъ намудан аз хашму ғазаб, зеро ғазаб зиёну зарарро ба бор хоҳад овард.

- 2 - Ҳазар кардан аз хашму ғазаб, зеро қаҳру ғазаб аз тарафи шайтон илҳом мешавад.
- 3 - Мусалмон алайҳи дигарон бидуни сабаб ва омили шаръӣ ғазаб намекунад.
- 4 - Ҳилму бурдборӣ яке аз сифатҳои писандида дар мусалмон мебошад.
- 5 - Касе ки бисёр хашму ғазаб кунад, дучори пушаймониҳои зиёд хоҳад шуд.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Чаро Ислому мардумро аз хашму ғазаб манъ намудааст?
- 2 - Аз ҳадиси мазкур се панд бигӯед!
- 3 - Васияту насиҳати паёмбар (с) барои марди пандҷӯ чӣ буд?

ҲАРОМ БУДАНИ РАНЧИШ ВА ОЗОРИ ПАДАРУ МОДАР

عنُ عبد الله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما قال : قال رسول
الله ﷺ : ” مَنْ الْكَبَائِرِ شَتَمَ الرَّجُلَ وَالِدِيهِ . قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ وَهَلْ يَشْتُمُ
الرَّجُلُ وَالِدِيهِ ؟ قَالَ : نَعَمْ ، يَسِبُ أَبَا الرَّجُلِ فَيَسِبُ أَبَاهُ وَيَسِبُ أُمَّ الرَّجُلِ
فَيَسِبُ أُمَّهُ “ .

33 - Az Абдуллоҳ писари Амри Ос ривоят аст, ки гуфт:
Расули Худо (с) фармуд: “*Дашном додани падару модар аз
ҷумлаи гуноҳони кабира аст.*” Гуфтанд: Эй Расули Худо, оё
касе падару модари худро дашном медиҳад? Он ҳазрат(с)
фармуд: “*Бале, падари марди дигарро дашном медиҳад ва ӯ
дар навбати худ падари ӯро дашном медиҳад ва модари касеро
дашном медиҳад ва ӯ низ модарашро дашном медиҳад.*”
(*Бухорӣ ва Муслим ҳадиси мазкурро ривоят карданд*)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ:

Абдуллоҳ писари Амр, Амр писари Ос, Ос писари Воили
Саҳмӣ ва Қурашӣ мебошад. Мавсуф аз ҷумлаи аввалин
касонест, ки Исломро пазируфта, аз паёмбар (с) аҳодиси зиёде
ривоят кардааст. Насабашро бо насаби паёмбар (с)
падаркалони он ҳазрат (с) Каъб писари Луай рабту пайванд
медиҳад. Ӯ тақрибан дар соли 65-и ҳиҷрӣ аз олам даргузашт.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Ҳадиси мазкур баёнгари ин матлаб аст, ки сабабу боиси
азият ва дашном шудани падару модар гуноҳи бузург ба
шумор меравад. Ҳамчунин шахсе, ки падару модари

дигаронроо дашном медиҳад, гунаҳкор мегардад. Ин ҳадис аслу санад аст дар садди зароиъ, яъне аз ин ҳадис уламо ҳамин маъноро гирифтаанд, ки ҳар коре инсонро ба ҳаром бикашад, карданаш низ ҳаром мебошад, ҳарчанд кори мазкур ҳаром набошад, чи тавре ки ояти зерин ин нуктаро тақвият медиҳад:

Шумо (эй мӯъминон), ба мушрикони дашном мадиҳед, то мабодо онҳо низ аз рӯи душманӣ ва чаҳолат Худоро дашном диҳанд.

(“Анъом” 108)

3 - Нишондод ва андарзҳои ҳадис:

- 1 - Дашном додан ва лаънат кардани якдигар ҳаром мебошад.
- 2 - Дашному лаънат кардан сабаби гунаҳгор шудани инсон мешавад.
- 3 - Дашном бо дашном ҷавоб дода намешавад, зеро амали мазкур инсонро аз аҷру савоб маҳрум месозад.
- 4 - Равшан гардидани ин матлаб, ки чи тавре падару модар аз амале ё рафторе озор меёбанд, ҳамин тавр сухани бад дар шаънашон боиси ранчиши хоҳири онҳо мегардад.
- 5 - Касе, ки мардумро дашном медиҳад, ҳақорату дашномаш ба ҳудаш бозмегардад.
- 6 - Яке аз намунаҳои озори падару модар ин аст, ки инсон бо дашном додани падару модари дигарон сабаби дашном шудани падару модари худ мегардад.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Паёмбар (с) фармуд: **“Дашном додани инсон падару модарашро аз гуноҳони кабири мебошад.”** Гуфтанд: ..... Ҳадисро то охираш бигӯед!
- 2 - Чӣ маълумоте аз Абдуллоҳ писари Амр дорӣ?
- 3 - Ҳукми дашному лаънат кардан чист?
- 4 - Аз ҳадиси мазкур се панд бигӯед!

ТАРК НАМУДАНИ КОРҲОИ БЕМАЪНӢ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: "مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَالًا يَعْنِيهِ".

34 - Аз Абухурайра (р) ривоят аст, ки гуфт: Паёмбари Худо (с) фармуд: *“Аз ҳусну некӯии Исломи шахс ин аст, ки корҳои бемаъниро тарк намояд.”*

(Ҳадиси мазкурро Тирмизӣ ва дигарон ривоят кардаанд.)

1 - *Шарҳи ҳоли ровӣ* дар ҳадиси шумораи 4 баён гардидааст.

2 - *Шарҳи маънои ҳадис:*

Ин ҳадис аз ҷавомиъи каломи набавӣ, ки лафзи он кам, вале маънояш бисёр аст, мебошад ва ин ҳадиси муборак тамоми гуфтору кирдори бандаро дарбар мегирад. Чӣ тавре, ки дар Сухуфи ҳазрати Иброҳим (ъ) омада: *“Касе, ки суҳанаширо аз аъмолаш биҳисобад, ҳамоно ҳарф заданиш кам мегардад, магар дар мавриди корҳои муҳим ва арзишманде, ки ногузир дар он лаб мекушояд.”*

Тарк намудани корҳои бемаънӣ ва беҳуда ба ин маъност, ки бояд шахси мусалмон аз корҳо ва хостаҳое, чун дунёталабии зиёд, мансабу риёсатхоҳӣ, дӯст доштани санову ситоиши мардум даст бикашад, зеро ӯ дар сару сомон додани умури динӣ ва дунявӣ хеш ба амалҳои зикргардида эҳтиҷ надорад.

3 - *Суфоришот ва пандҳои ҳадис:*

1 - Ислом мусалмононро чунин таълим медиҳад, ки дар корҳо ва суҳанҳое, ки ба эшон таъаллуқ надорад, даҳолат накунад.

2 - Даст кашидани мусалмон аз суханҳо ва корҳои бемаънӣ камоли исломи ӯ маҳсуб мегардад.

3 - Бояд мусалмон барои он сухане, ки аз ӯ мепурсанд, посухи кӯтоҳ бидиҳад ва аз булфузулӣ парҳез намояд.

4 - Фаро хондани дигарон ба корҳои хайр ва эҳсонӣ некуӣ кардан аз ҷумлаи вазифаҳои муҳимест, ки бар дӯши ҳар мусалмон вочиб мебошад.

4 - Пурсишҳо:

1 - Гуш кардани сухани дигарон дар ҳоле, ки онҳо аз ин кор хабар надоранд, чӣ ҳукм дорад?

2 - Аз ҳадиси мазкур се панд бигӯед!

3 - Ҷумлаи зеринро пурра намоед: *(Аз ҳусну нақӯши исломи шахс .....)*

ОДОБИ СУХАН ГУФТАН

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ : " مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَسْكُتْ "

35 - Аз Абухурайра (р) ривоят аст, ки паёмбар (с) фармуд:
“Касе, ки ба Худо ва ба рӯзи охират имон дорад, пас бояд
сухани некӯ бигӯяд ё сукутро ихтиёр намояд...”

(Ин ҳадисро Бухорӣ ва Муслим ривоят кардаанд.)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ дар ҳадиси шумораи 4 зикр шудааст.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Албатта чорчубаи фузлагӯй ва пургапиро Қуръони карим муъайян кардааст, чи тавре ки Аллоҳ таъоло мефармояд:

لَا حَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّنْ نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ

Ҳеч ғоида ва хайре дар суханони сирри онҳо нест, магар
ин ки касе дар садақа додан ва некӯй кардан ва ислоҳи миёни
мардум сухани сиррӣ гӯяд.

(“Нисо” 114)

Амалҳои зерин аз ҷумлаи пургапӣ ва ҳарзагӯист, ки Ислому
пайравонашро аз он манъ намудааст, монанди ҳикоят кардани
корҳои фиску фочирӣ, шаробнушӣ, занбозӣ ва инчунин
ғайбату суханчинӣ кардан, хархашаву мунозара намудан,
шӯхиву дашном кардан, суханҳои фаҳшу таҳқиромез гуфтан,
масхара кардани мардум, дурӯғу муҳобот бофтан ва ғайраву
ҳоказо...

3 - Дастурот ва андарзҳои ҳадис:

- 1 - Яке аз сабабҳои эҳтиром намудани дагарон инсонро камгапии худи ӯ мебошад.
- 2 - Сухан гуфтан дар қорҳои хайр ва панду андарз гуфтан фузлагӯиву пургапӣ намебошад.
- 3 - Хомӯш будан беҳтар аст, аз гуфтани суханони беҳуда ва бефоида.
- 4 - Камҳарфӣ аз нишонаҳои қомил гаштани имон мебошад.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Паёмбар (с) фармуда: ***“Қасе, ки ба Худо ва ба рӯзи растохез имон дорад, пас бояд сухани неқ бигӯяд ӯ .....*”**
Ҳадисро то охир бигӯед!
- 2 - Қадом вақт сукут қардан аз сухан гуфтан беҳтар мебошад?
- 3 - Се одоби ҳарф заданро баён намоед!

ТОЗАГӢ АЗ ИСЛОМ АСТ

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: "لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبَرٍ، فَقَالَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم: "إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ حَسَنَةً، قَالَ: إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ، الْكِبْرُ بَطْرٌ الْحَقُّ وَغَمَطُ النَّاسِ".

36 - Аз Абдуллоҳ писари Масъуд ривоят шуда, ки паёмбари Худо (с) фармуд: *“Ҳар касе дар дилаш заррае кибр дошта бошад, ба бихишт дохил намешавад.”* Касе гуфт: Инсон дӯст медорад, ки чомааш ва кафшаш хуб бошад? Он ҳазрат(с) фармуд: *“Худованд зебост ва зебоиро дӯст медорад. Кибр саркашӣ намудан дар баробари ҳақ ва ҳақир шумурдани мардум мебошад.”*

(Ҳадиси мазкурро Муслим ривоят кардааст.)

1 - *Шарҳи ҳоли ровӣ* дар ҳадиси шумораи 17 гузаштааст.

2 - *Шарҳи маънои ҳадис:*

Ҳадиси мазкур ба назофату тозагӣ ташвиқ намуда, кибру бузургманиширо барои шахсе, ки худро аз мардум боло доништа онҳоро таҳқир мекунад ва низ ҳақиқатро инкор менамояд, ҳаром гардондааст.

Кибр махфӣ ва пӯшидааст, ки он чун хӯй ва рафтори табиӣ дар сиришти инсон мебошад ё зоҳиру ошкор мебошад, монанди корҳои бузургманишист, ки дар натиҷаи авҷ гирифтани одати мазкур аз инсон содир мешавад ва вақте корҳои мазкур падидор гардад, онро такаббур меноманд. Ҳар касе дорои кибр ва ҳам такаббур бошад, гирифтори азобу кайфари Илоҳӣ мешавад.

3 - Суфоришот ва пандҳои ҳадис:

- 1 - Кибр намудану таҳқир кардани мардум ҳаром мебошад.
- 2 - Назофату покизагӣ зоҳиру ва ботини инсонро дарбар мегирад.
- 3 - Бояд ҳар мусалмон ба тозагии хона, мадраса ва кӯчаи худ аҳамият бидиҳад.
- 4 - Навиштан бар мизи дарсонӣ ва деворҳои синф ороиш ва зинат шуморида намешавад.
- 5 - Оббозӣ кардан (*шустани ҷисм*) аққалан дар ҳафтае як бор амали мустаҳаб ва писандида мебошад.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Аз Абдуллоҳ писари Масъуд ҳар чӣ ки медонед, бозгӯ намоед!
- 2 - Се панд аз Ислом дар мавриди покизагӣ бигӯед!
- 3 - Оё назофату тозагӣ фақат дар чома ва кафш мебошад?
- 4 - Кибр чист? Ва чаро Худованд онро ҳаром гардонд?

РОҲҶОИ НЕКӢИ ДАР ИСЛОМ БИСӢР АСТ

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: "كُلُّ سُلَامَى مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ كُلَّ يَوْمٍ تَطْلُعُ فِيهِ الشَّمْسُ؛ تَعْدَلُ بَيْنَ اثْنَيْنِ صَدَقَةٌ، وَتُعِينُ الرَّجُلَ فِي دَابَّتِهِ فَتَحْمِلُهُ عَلَيْهَا أَوْ تَرْفَعُ لَهُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ صَدَقَةٌ، وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ، وَبِكُلِّ خُطْوَةٍ تَمْشِيهَا إِلَى الصَّلَاةِ صَدَقَةٌ، وَتُمِيطُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ".

37 - *Аз Абухурайра ривоят аст, ки паёмбари Худо (с) фармуд: “Бар ҳар мафсалу банди аз мардум дар ҳар рӯзе, ки офтоб бар вай метобад, садақа лозим аст. Миёни ду кас адолату баробарӣ мекунӣ, садақа аст, мардери дар боркардани шутураш ёрӣ медиҳӣ ё худаширо бар он савор мекунӣ, садақа аст, сухани накӯ гуфтан ҳам садақа аст ва ба ҳар гоме, ки ба сӯи намоз мениҳӣ, садақа аст, дур кардани чизҳои озордиҳанда (монанди хасу хошок ва сангу қулӯҳ ва гайра) аз роҳ садақа аст.”*

(Ин ҳадисро Бухорӣ ва Муслим ривоят кардаанд.)

1 - *Шарҳи ҳоли ровӣ дар ҳадииси шумораи 4 зикр шудааст:*

2 - *Шарҳи маънои ҳадис:*

Ҳадиси мазкур баёнгари ин аст, ки мафҳуми садақа дар асли маънои худ (*бахшандагӣ ва саховатмандӣ*) маҳдуд намебошад, аз ин рӯ садақа кардан ба сарватмандон хос набуда, балки ҳар шахс метавонад онро дар бештари вақтҳо бе ранҷу заҳмат анҷом диҳад, зеро ҳар амал ва сухани неке, ки аз инсон сар занад, дар номаи аъмолаш садақа навишта хоҳад шуд.

3 - Суфоришот ва андарзҳои ҳадис:

- 1 - Лутфу меҳрубонӣ кардани Худованд ба бандагонаш, зеро Аллоҳ таъоло дарёфт намудани аҷру савобро барояшон осон гардондааст.
- 2 - Шукргузорӣ кардани Худованди бузург барои аъзои хискунанда, (*монанди гӯш, бинӣ, забон, даҳон*) ва инчунин барои неъматҳои дигар вочиб мебошад.
- 3 - Яке аз роҳҳои сипосгузори Аллоҳ таъоло, ёрӣ ва кӯмак намудани дагарон дар корҳои хайр мебошад.
- 4 - Оштии додан миёни рафиқон ва бародарони қаҳришуда вочиб мебошад.
- 5 - Яке аз ахлоқҳои ҳамидаи исломӣ, хитоб намудани мардум бо суханони хуб мебошад.
- 6 - Ба масҷид рафтан сабаби дарёфти савобу подоши илоҳӣ ва маҳв шудани гуноҳон аз номаи аъмол мегардад.
- 7 - Бояд ба дур кардани ашӯе, ки сабаби ранҷу озори мардум дар мадраса ё дар кӯча мегарданд, аҳамият дода шавад.
- 8 - Аз андохтани хокрӯба ва фузлаҷот дар кӯча пешгирӣ шавад, чун амали мазкур муҳолифи таълимоти исломӣ мебошад.
- 9 - Гузоштани фузлаҷот ва хасу хошок дар ҷои муносиб яке аз одоби исломӣ ба шумор меравад.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Миёни бародарон ва рафиқон оштии додан чӣ ҳукм дорад?
- 2 - Роҳҳои хайро, ки дар ҳадис омадааст, баршуморед!
- 3 - Бо истифода аз мазмуни ҳадиси гузашта аз назофат ва тозагӣ ҳарф бизанед!

ҲАЗАР КАРДАН АЗ ОТАШ

عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه قال : احترق بيت بالمدينة على أهله من الليل، فلما حدث رسول الله صلى الله عليه وسلم بشأنهم، قال : ” إن هذه النار إنما عدوٌ لكم فإذا نمتم فأطفئوها“ .

38 - Аз Абумӯсои Ашъарӣ ривоят аст, ки гуфт: “Хонае дар Мадина шабонгоҳ дар ҳоле, ки аҳлаш дар доҳили он буданд, оташ гирифт ва чун Расули Худо (с) аз ҳолашон боҳабар шуд фармуд: *“Ин оташ душмани шумост, вақте хоб меравед, онро хомӯш кунед.”*

(*Ин ҳадисро Бухорӣ ва Муслим ривоят намуданд.*)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ:

Абдуллоҳ писари Қайси Ашъарӣ мебошад. Мавсуф яке аз саҳобагони машҳур аст, ки нахуст дар Макка мусалмон шуда, сипас ба Ҳабаша ҳичрат кардааст. Ӯ ҳокими шаҳри Куфа буда, дар сол 50-и ҳичрӣ чаҳонро падруд гуфт.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Дар ин ҳадис амри мутлақ барои хомӯш сохтани оташ омадааст, зеро гоҳе аз чароғи равшанӣ оташаке бар матоъу ашёи хона афтада, сабаби сӯхтори бузург мегардад. Бино бар ин бояд аз авзоъи хона огоҳу хӯшёр бошем. Агар аз шароити оташдон дар хона итминону боварӣ дошта бошем, хомӯш сохтани он вочиб нест.

3 - Дастуроту пандҳои ҳадис:

1 - Бояд аз бозӣ кардан бо оташ худдорӣ карда шавад.

- 2 - Бозӣ кардан бо гӯгирд ва оташгира сабаби рух додани сӯхторҳои бузург мегардад.
- 3 - Бояд аз дастгоҳи гоз пеш аз хабардор кардани аҳли хона истифода карда нашавад.
- 4 - Баъди истифода кардани оташ хомӯш кардани он лозиму хатмӣ мебошад.
- 5 - Утоке, ки дар он оташ ё дастгоҳи гармкунӣ мебошад, набояд куфл карда шавад.
- 6 - Бояд ба гузоштани асбобу олоти сӯхторхомӯшкунӣ дар хона ё мадраса ё мошин аҳамият дода шавад.

4 - Пурсишҳо:

1 - Вақте ки Паёмбари Худоро аз сӯхтани хонае дар Мадина дар ҳоле, ки аҳлаш дохили он буданд, бохабар сохтанд, он хазрат (с) фармуд: .....

Ин ҳадисро пурра намоед.

2 - Аз Абумӯсои Ашъарӣ ҳар чӣ медонед, бозгӯ намоед!

3 - Се панд дар мавриди барҳазар кардани Ислом аз оташ ва дастгоҳҳои гармкунӣ бигӯед!

МАНЪ КАРДАНИ ИСЛОМ АЗ АЗОБДИҲИИ ҲАЙВОН

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: "عَذِّبَتْ
امْرَأَةً فِي هِرَّةٍ حَبَسَتْهَا حَتَّى مَاتَتْ فَدَخَلَتْ فِيهَا النَّارَ. لَا هِيَ أَطْعَمَتْهَا
وَسَقَتْهَا إِذْ هِيَ حَبَسَتْهَا، وَلَا هِيَ تَرَكَتْهَا تَأْكُلُ مِنْ خَشَائِشِ الْأَرْضِ".

39 - Аз Абдуллоҳ писари Умар ривоят аст, ки Паёмбари Худо (с) фармуд: *“Азоб карда шуд зане аз ҷиҳати гурбае, ки онро зиндонӣ намуда, на таъомаш доду на серобааш кард ва ҳатто ӯро нагзоишт, ки аз ҳашарот ва хазандагони замин бихӯрад, то ин ки он гурба мурд ва дар баробари кайфари он зани мазкур ба дӯзах дохил шуд.”*

(Бухорӣ ва Муслим ин ҳадисро ривоят кардаанд.)

1 - *Шарҳи холи ровӣ* дар ҳадиси шумораи 3 зикр шудааст.

2 - *Шарҳи маънои ҳадис:*

Ҳадиси мазкур бар ин далолат мекунад, ки озору азоб додани ҳамаи ҳайвонот ва паррандагон дар Исломи мамнӯъ мебошад. Агар паррандагон ва ҳайвонот барои ороишу зинати хона бошанд, чун тутӣ, кабутар ё заргӯш ҳар навъ озору азият додани онҳо, монанди зиндонӣ кардани онҳо ё таъому об надодан дар дини мо гуноҳу маъсият шумурда мешавад. Зане, ки дар ҳадиси фавқ зикр гардид, сирф ба сабаби як гурба гирифтори оташи дӯзах шуд ва ба ҳамин қиёс аст барои бақияи ҳайвонот ва паррандагон.

Қиссаи Абдуллоҳ писари Умар (р) дар ин маврид машҳур аст, ки рӯзе эшон кӯдакero дид, ки дар гардани мурғе ресмон баста, онро мекашид, Абдуллоҳ писари Умар гуфт: *“Худованд*

лаънат кардааст касеро, ки парранда ё ҳайвонеро азоб медиҳад.”

3 - Нишондодҳо ва андарзҳои ҳадис:

1 - Барҳазар кардани мусалмон аз озору ситами ҳайвоноту паррандагони гуногун хоҳ онҳо барои зинату ороиш бошанд, чун кабӯтар, тутӣ, заргӯш ё барои дигар мақсад бошанд, чун сағҳо, гурба ва ғайра.

2 - Азобу шиканча додани онҳо, чунончӣ надодани ғизову хӯрока барояшон гуноҳи бузург мебошад.

3 - Набояд аз падару модар исроркорона харидани парранда ё ҳайвонеро талаб намой, зеро агар ту дар парваришу ғизодиҳии онҳо тақсир ва кӯтоҳӣ бикунӣ, гунаҳкор мешавӣ.

4 - Меҳрубонӣ ва дилсузӣ нисбати ҳайвонот ва паррандаҳо сабаби даромадан ба биҳишт мегардад, зеро дар ҳадиси дигари паёмбар (с) омадааст: ***“Худованд гуноҳони мардеро ба сабаби сероб кардани сағи ташна мағфирату омуззиш кардааст.”***

4 - Пурсишҳо:

1 - Аз Абдуллоҳ писари Умар чӣ маълумоте доред?

2 - Чаро Худованд зани мазкурро ба сабаби гурбае азобу кайфар додааст?

3 - Нисбати ҳайвонот ва паррандагони хонагӣ чӣ гуна рафтор мекунӣ?

ИМОН ВА ПОЙДОРӢ

عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْ لِي فِي
الإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا غَيْرَكَ، قَالَ: "قُلْ آمَنْتُ بِاللَّهِ فَاسْتَقِمَّ".

40 - Аз Суфён писари Абдуллоҳ ривоят шуда, ки гуфт: Гуфтам эй Расули Худо, барои ман дар ислом сухане бигӯ, ки баъд аз ту аз касе напурсам. Он ҳазрат (с) фармуд: “*Бигӯ ба Худо имон овардам ва сипас пойдор бош.*”

(Ин ҳадисро Муслим ривоят кардааст.)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ:

Суфён писари Абдуллоҳи Сақафӣ аст. ӯ аз тарафи Умар писари Хаттоб (р) ҳокими шаҳри Тоиф таъин шуда буд.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Ҳадиси фавқ ин маъноро равшан менамояд, ки тоъату фармонбардории Худованди бузург воҷиб буда, имону боварӣ ба Аллоҳ таъоло асоси пойдорӣ ва истиқомат дар дин мебошад. Ҳадиси мазкур низ аз ҷавомиъи каломи паёмбар (с) мебошад, ки он ҳазрат (с) бо андак лафзе маъноро муҳтавои зиёдро дар сухани худ ҷамъ намудааст. Инчунин ҷавомиъи каломи паёмбар аз тақаллуф ва фасоҳатнамоӣ холи мебошад, зеро суханони мазкур аз сиришти содиқу ростин ва сарчашмаи соф ва лабррез аз анвори илоҳӣ - паёмбар (с) берун меоянд ва ин ҳақиқату воқеият дар хитоб кардани паёмбар (с) хоса омро ва мутобиқи кайфияту ҳолати онҳо ҳарф заданаши возиҳу равшан мегардад.

3 - Дастурот ва андарзҳои ҳадис:

- 1 - Бояд он чизеро, ки ҳукмаш маълум нест, аз донишмандони исломӣ пурсида шавад.
- 2 - Имон овардан ба Худованди бузург асоси ислом мебошад.
- 3 - Шӯру шавқи асҳоби паёмбар (с) барои шинохтани таълимоти исломӣ ва амал намуданашон тибқи он.
- 4 - Имон ва пойдорӣ ду амрест, ки бар дӯши ҳар мусалмон воҷиб мебошад.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Аз саҳобии бузург Суфён писари Абдулло ҳар чизе ки медонед, бозгӯ намоед.
- 2 - Аз ҳадиси мазкур ду панд бигӯед.
- 3 - Асоси Ислом чист?

КОФИР ШУДАНИ ШАХСЕ, КИ НАМОЗРО ТАРК МЕКУНАД

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ : «إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشُّرْكِ وَالْكَفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ».

41 - Аз Ҷобир писари Абдуллоҳ ривоят шуда, ки гуфт: Аз Расули Худо (с) шунидам, ки мефармуд: “*(Марзи ҷудокунанда) миёни мард ва ширку куфр, тарки намоз аст.*”
(*Ин ҳадисро Муслим ривоят намудааст.*)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ:

Ҷобир писари Абдуллоҳ, Абдуллоҳ писари Амр, Амр писари Ҳироми Ансорӣ, Силмӣ аст. ӯ аз ҷумлаи Ансор ва саҳобагони машҳур мебошад, ки дар ҷанги Бадр ва Ҳунайн ширкат варзидааст. Инчунин вай аз паёмбар (с) ҳадисҳои зиёде ривоят кардааст.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Ин ҳадис далел бар ин аст, ки тарк намудани намоз боиси кофиру гумроҳшавӣ ва баромадани инсон аз доираи Ислому мебошад. Ҳадисҳое, ки бар вочиб будани намози ҷамоъат, инчунин бар гузоридани он дар масҷид далелат мекунад, бениҳоят бисёр аст. Бар ҳар мусалмон лозим аст, ки ба ин рукни Ислому (*намоз*) саҳт аҳамият дода, фарзандон ва аҳли байти худро ва низ ёру бародарони мусалмонашро ҳамеша ба гузоштани намозро тавсияву суфориш намояд.

3 - Дастурот ва андарзҳои ҳадис:

- 1 - Донишмандони ин матлаб, ки намоз сутун ва асоси Ислому мебошад.
- 2 - Фарқ миёни мусалмон ва кофир дар тарк намудани намоз аст.
- 3 - Муҳимтарин қор дар ҳаёти мусалмон намоз мебошад, аз ин рӯ ҳеҷ қореро бар он муқаддам доштан дуруст нест.
- 4 - Бузургтарин воситае, ки инсонро ба Худованди пок наздик менамояд, намоз мебошад.
- 5 - Намоз дар дунё ғолиқҳои фаровон дошта, дар охираат боиси аҷру подоши бузург мегардад.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Мартаба ва мақоми намоз дар Ислому чист?
- 2 - Қасе, ки намозро тарк менамояд, ҷи ҳукм дорад?
- 3 - Ҷумлаи зайлро пурра намоед: **Фарқ миёни мусалмон ва кофир** (.....)

ҲАЁ, КАЛИДИ ТАМОМИ НЕКЌИХОСТ

عنُ عمران بن حصين رضي الله عنهما قال : قال رسول الله ﷺ :
"الحياءُ لا يأتي إلا بخير".

42 - Аз Имрон писари Хусайн ривоят аст, ки Расули Худо (с) фармуд: **“Ҳаё, чуз хайр чизеро ба бор намеоварад.”**
(Ҳадиси мазкурро Бухорӣ ва Муслим ривоят кардаанд)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ:

Имрон писари Хусайни Хазоъӣ, Каъбӣ мебошад. Ӯ соли ғазваи Хайбар Исломо пазируфта, яке аз саҳобағони донишманд ба шумор меравад. Мавсуф дар шаҳри Басра зиндагӣ кардааст.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Ҳадиси мазкур ҳаёи шаръиро васф намудааст, ки он аз самараҳои имон мебошад. Аммо ҳаёе, ки аз тарк намудани баъзе масъулиятҳои динӣ сар мезанад, ҳаё ва одоби шаръӣ набуда, балки он нотавонӣ ва зиллат мебошад, монанди ин ки шахсе гӯяд: Ман аз хондани Қуръон дар байни мардум мешармам. Вале азбаски амали мазкур ба ҳаёи шаръӣ шабоҳат дорад, онро низ ҳаё гуфтаанд. Ба таъбири дигар, агар ҳаё ахлоқу одобаш бошад, хайру некӣ дар ӯ бештар хоҳад буд ва агар ҳаё аз сиришту одаташ бошад, ҳатман дар он шахс хайру некӣ мавҷуд аст, вале ин маънои онро надорад, ки ҳаргиз аз шахси мазкур кадом амали муҳолифи ҳаё ва

одоби инсонӣ сар намеzanaд.

3 - Дастурот ва андарзҳои ҳадис:

- 1 - Бо ҳаё ва шарм будан камоли имон ба шумор меравад.
- 2 - Ҳаё калиди тамоми дарҳои нақӯист.
- 3 - Ҳаё аз сифоти паёмбарон (ъ) мебошад.
- 4 - Баланд қардани овоз ва суҳанони зашту қабехро ба забон овардан муҳолифи ҳаё ва одоби исломӣ мебошад.

4 - Пурсишҳо:

1 - Аз ҳадиси мазкур ду суфориш бигӯед.

2 - Ҷумлаҳои зеринро пурра намоед:

А - (.....**калиди дарҳои** .....))

Б - (Бо эҳтиромона хитоб намудани падару модар, муъаллимҳо ва ҳамкорон аз .....))

ФАЗИЛАТИ ЗИКР ГУФТАН

عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: **«مَثَلُ الَّذِي يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِي لَا يَذْكُرُهُ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ»** .

43 - Аз Абумӯсои Ашъарӣ ривоят аст, ки паёмбар (с) фармуд: **“Сифати касе, ки Худоро ёд мекунад (зикр мекунад) ва он, ки ёд намекунад, монанди зинда ва мурда аст.”**

(Ин ҳадисро Бухорӣ ривоят кардааст.)

1 - *Шарҳи ҳоли ровӣ* дар ҳадиси шумораи 7 баён гардидааст.

2 - *Шарҳи маънои ҳадис:*

Мақсуд аз зикр қардан дар ин ҳадис ба забон овардани баъзе алфоз ва калимаҳоест, ки Ислому пайравонашро ба гуфтани онҳо ва зиёдтар ба забон оварданашон тарғибу ташвиқ намудааст, монанди зикр намудани боқиёти солиҳот, ки **(Субҳоналлоҳ ва алҳамдулиллоҳ ва ло илоҳа иллагҳ ва валлоҳу ақбар)** мебошад.

Инчунин мудовамат қардан дар қорҳои воҷиб ва нафлӣ зикри Худо ба шумор меравад, монанди хондани Қуръон, хондани ҳадис, гуфтугӯ қардан дар барои улуми динӣ, намозҳои нафлӣ. Гоҳе зикр намудан ба забон мешавад, ки гуяндаи он аҷру савоб меёбад, ҳамчунин дуъо намудан барои дарёфти некии дунё ва охираат зикр шуморида мешавад.

3 - *Суфоришот ва пандҳои ҳадис:*

1 - Гуфтани азқор (зикрҳо ва авроди набавӣ) дар дунё бар забони банди сабук буда, рӯзи қиёмат дар тарозуи аъмолаш

вазнину гарон мебошад, то ин ки соҳибаш музду подоши бештар ба даст орад.

2 - Паёмбар (с) барои ҳар ҳолату вазъият зикреро муъайян намудааст, монанди мисолҳои зерин:

А - Вақти даромадан ва баромадан аз масҷид.

Б - Вақти даромадан ба ҳоҷатхона.

В - Вақти хоб рафтан ва хестан аз он.

3 - Бузургтарин зикр (*Ло илоҳа иллаллоҳ*) мебошад.

4 - Зикр кардан инсонро аз шайтонҳои чинӣ ва инсӣ нигоҳ дошта, итминону хотирчамъиро фароҳам меорад.

5 - Хондани Куръони карим ва салоту дуруд фиристодан ба рӯҳи паёмбар (с) зикр намудан ба шумор меравад.

6 - Касе, ки Худоро зикр намекунад, монанди мурда аст.

4 - Пурсишҳо:

1 - Яке аз фавоиди зикрро баён намоед!

2 - Се панд аз Ислом дар мавриди зикр кардан бигӯед.

3 - Дар паҳлӯи чумлаҳои зерин ё аломати дуруст (V) ё аломати нодуруст (X) гузоред:

А - Зикр намудан бар забон вазнин ва бар тарозуи қиёмат сабук мебошад (_____).

Б - Зикр инсонро аз шайтонҳои чинӣ ва инсӣ нигоҳ медорад (_____).

В - Касе, ки Худоро зикр намекунад, монанди зиндааст (_____).

АХЛОҚИ НАКЎ

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: لَمْ يَكُنْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَاحْشَاءً وَلَا مُتَفَحِّشًا، وَكَانَ يَقُولُ: **“إِنَّ مِنْ خَيْرِكُمْ أَحْسَنَكُمْ أَخْلَاقًا.”**

44 - Абдуллоҳ писари Амри Ос гуфт: Паёмбари Худо (с) бадгуфтор ва бадкирдор набуданд ва он ҳазрат (с) мефармуданд: **“Беҳтарини шумо касонеанд, ки ахлоқашон накӯтар аст.”**

(Ин ҳадисро Бухорӣ ва Муслим ривоят кардаанд.)

1 - **Шарҳи ҳоли ровӣ** дар ҳадиси шумораи 33 гузаштааст.

2 - **Шарҳи маънои ҳадис:**

Ҳадиси мазкур баёнгари ин аст, ки паёмбари Худо (с) ахлоқи накӯ дошта, фоҳиш ва мутафаҳҳиш набуданд. Ҳар гуфтору кирдоре, ки аз ҳадду андозаи худ барояд ва мардум онро зишт пиндоранд, фаҳш номида мешавад. Фоҳиш касест, ки сухани фаҳш мегӯяд ва мутафаҳҳиш касе мебошад, ки барои хандондани дигарон сухани фаҳш мегӯяд.

Паёмбари Худо (с) дар ҳадиси дигар низ мефармояд: **“Ҳамоно Худованд ҳар шахси бадгуфтор ва бадкирдорро дӯст намедорад.”**

3 - **Нишондодҳо ва андарзҳои ҳадис:**

1 - Возиҳу равшан гаштани азамату бузургии таълимоти исломӣ, ки мусалмонҳоро ба ахлоқи писандида, даъват менамояд, монанди дур сохтани азияту озор аз мардум, пазироии хуб намудан аз эшон, эҳсонун некӯӣ қардан нисбат ба онҳо.

- 2 - Чанг задан ба ахлоқи олии исломӣ ва аз корҳои бад даст кашидан бар ҳар мусалмон вочиб мебошад.
- 3 - Ахлоқи хуб соҳибашро ба дараҷаву мақоми ҳамнишинӣ бо паёмбар (с) дар бихишт мерасонад.
- 4 - Эҳтиром кардани муслимин ва муъомалаи хуб намудан бо онҳо ахлоқи накӯ ва писандида ба шумор меравад.
- 5 - Касе, ки дорои ахлоқи рафтори хуб бошад, муҳаббати Худо ва бандагонашро касб менамояд.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Ахлоқи накӯ чӣ маъноро ифода менамояд?
- 2 - Се панд аз Ислом дар мавриди ахлоқи хуб бигӯед!
- 3 - Аз Абдуллоҳ писари Амри Ос чӣ маълумот доред?

ДҶУСТ ДОШТАНИ ПАЁМБАР (С)

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ : " لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ " .

45 - Аз Анас (р) ривоят аст, ки паёмбар фармуданд: *“Имони ҳеч яке аз шумо комил намегардад, то ин ки ман дар назди вай аз падару фарзандаш ва аз тамоми мардум маҳбубтар бошам.”*

(Ин ҳадисро имом Бухорӣ ривоят кардааст)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ:

Анас писари Молики Ансории Хазраҷӣ мебошад. ӯ даҳ сол паёмбар (с)-ро хидмат намуда, ҳадисҳои зиёде аз он ҷаноб (с) ривоят кардааст. Мавсуф охирон саҳобае буд, ки дар шаҳри Басра вафот кард.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Ҳадиси мазкур далел бар он аст, ки дӯст доштани паёмбар (с) бар ҳар мусалмон вочиб мебошад. Аломату нишонаи дӯстдорӣ он ҳазрат (с) ин аст, ки аз роҳу равиши паёмбар (с) пайравӣ карда, шариъати воляшро ҳимоя мекунему муҳолифони онро сарқӯб менамоем.

Имом Қуртубӣ, яке аз уламои ҳадис мегӯяд: Ҳар касе, ки ба паёмбар (с) имони саҳеҳ биёварад, аз ин гуна муҳаббату дӯстдорӣ холи намебошад, лекин мусалмонҳо дар ин замина бо ҳам фарқ доранд, зеро баъзеяшон, аз ин муҳаббат насиби бузург дарёфта ва баъзе дигар баҳраи кам гирифтаанд. Бо вучуди ин ҳам вақте дар назди аксари онҳо ёде аз паёмбар (с) шавад, ангежаву шавқи дидори он ҳазрат (с) дар дилашон

чунон чӯш мезанад, ки дидори мубораки паёмбари акрамро аз зану фарзанд, падару модар ва тамоми дору мадораш беҳтар мешуморад.

3 - Суфоришот ва андарзҳои ҳадис:

- 1 - Муҳаббату дӯст доштани паёмбар (с), инчунин муқаддам доштани муҳаббати ӯ бар ҳама чиз вочиб мебошад.
- 2 - Дуруд фиристоданат бар паёмбар (с) вақти зикр шудани номаш аз ҷумлаи муҳаббати мазкур ба шумор меравад.
- 3 -Пайравӣ ва фармонбардорӣ намудани мо аз паёмбар (с) вочибу ҳатмӣ мебошад.
- 4 - Ҳар шахсе, ки муҳаббати касеро бар муҳаббати он ҳазрат (с) муқаддам медорад, мӯъмини ҳақиқӣ намебошад.
- 5 - Ҳар касе, ки бар паёмбар (с) як дуруд фириствад, Худованд дар ивази он барояш даҳ дуруду раҳмати хешро мефириствад.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Муҳаббату дӯстдории паёмбар (с) чӣ ҳукм дорад.
- 2 - Дӯст доштани паёмбар (с) чӣ мафҳуму маъно дорад?
- 3 - Ҳар вақте ки номи паёмбарро бишнавед, чӣ мегӯед?
- 4 - Ҷумлаи зеринро пурра намоед: Паёмбар (с) фармуданд:
“Имони ҳеҷ яке аз шумо комил намегардад.....”

НИШОНАИ МУНОФИҚ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ : **”آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ : إِذَا حَدَّثَ كَذَبًا، وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ، وَإِذَا أُوتِيَ مَخَانًا.”**

46 - Аз Абухурайра ривоят аст, ки Расули Худо (с) фармуд: *“Нишонаи мунофиқ се аст: Ҳар гоҳ, ки сухан кунад, дурӯғ мегӯяд ва ҳар гоҳ ваъда диҳад, хилоф мекунад ва ҳар вақте ки амин қарор дода шавад (дар наздаш амонат гузошта шавад) хиёнат мекунад.”*

(Ин ҳадисро Бухорӣ ва Муслим ривоят кардаанд.)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ дар ҳадиси шумораи 5 баён шудааст.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Ин ҳадис мусалмонро аз одат кардан ба ҳислатҳои мазкур барҳазар медорад, зеро ҳақиқати он меравад, ки ҳислатҳои баёнгардида соҳибашро ба нифоқи ҳақиқӣ мубтало месозад.

Аз ин ҷо қиссаи Саълаба бароямон равшан мегардад, ки Худованд дар бораи ӯ мегӯяд:

“Пас Худованд аз чихати ин ки онҳо (муширикони) хилофи ваъда мекарданд ва дурӯғ мегуфтанд, оқибат дар дилашон нифоқро андохт, то рӯзе ки бо Парвардигорашон рӯ ба рӯ шаванд”. Зеро ҳамин хилофи ваъда ва дурӯғгӯӣ буд, ки ӯро ба куфр кашонид.

Бино бар ин ҳадиси мазкур мусалмонро аз пазируфтани ахлоқи мунофиқон ва одат кардан ба он барҳазар медорад.

3 - Дастурот ва андарзҳои ҳадис:

1 - Яке аз нишонаҳои азамату бузургии Исломи ин мебошад, ки ҳамеша ба муқобили одатҳои бад ва ахлоқҳои разила

мубориза бурдааст, чун дурӯғгӯй, хилофи ваъдакунӣ, хиёнат
варзидан ва ғайра.

2 - Ҳазар кардану дурӣ чустан аз нифок, зеро дар назди Худо
гуноҳи нифок аз куфр бузургтар аст.

3 - Бояд шахси мусалмон худро аз ахлоқ ва сифоти мунофиқон
нигоҳ дорад.

4 - Касе, ки авсофи мунофикиро касб менамояд, бегумон
мавриди қаҳри Худо ва нафрати мардум қарор хоҳад гирифт.

5 - Баъзе аз сифоти мӯъмини ростин ин мебошад, ки ҳар вақте
ҳарф занад, рост мегӯяд ва ҳар вақте ваъда дод, ба ваъдааш
вафо мекунад ва ҳар вақте ба ӯ амонат дода шавад, хиёнат
намевазад.

4 - Пурсишҳо:

1 - Ду сифате аз сифоти мунофиқонро бигӯед!

2 - Аз ҳадиси мазкур се панд баён намоед!

3 - Гуноҳи кадоми ин ду бузургтар аст: Куфр ё нифок.

АФВУ БАХШИШ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: مَا خَيْرُ رَسُولِ اللهِ ﷺ بَيْنَ أَمْرَيْنِ قَطُّ إِلَّا أَخَذَ أُيْسِرَهَا مَا لَمْ يَكُنْ إِثْمًا، فَإِنْ كَانَ إِثْمًا كَانَ أَبْعَدَ النَّاسِ مِنْهُ، وَمَا انْتَقَمَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِنَفْسِهِ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا أَنْ تَنْتَهَكَ حُرْمَةَ اللهِ فَيَنْتَقِمَ اللهُ بِهَا .

47 - Оиша (р) мегӯяд: *Ҳаргиз мухайяр нагардид Расули Худо (с) миёни ду кор, магар ин ки осонтари онро мегурифт, модоме ки он гуноҳ намебуд. Агар амри мазкур гуноҳ мебуд, он ҳазрат (с) дуртарини мардум аз он буд ва ҳаргиз паёмбар (с) барои худ дар ҳеч чизе интиқом нагурифт, магар вақте ки ҳарими Худо поймол шуда бошад, ки он гоҳ барои Худо интиқом мегурифт.*

(Ҳадиси мазкурро Бухорӣ ва Муслим ривоят кардаанд.)

1 - Шарҳи ҳоли ровия дар ҳадиси шумораи 27 гузашт.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Ҳадиси мазкур бар самоҳату осонгирии оини Ислом далолат намуда матлаби зерро бозгӯ мекунад, ки он ҳазрат (с) миёни ду коре аз корҳои дунё мухайяр нагардид, магар ки ӯ осонтарашро ихтиёр мекард, модоме ки амали мазкур гуноҳ намебуд, агар он гуноҳ мебуд, албатта он ҳазрат (с) кори савоб ва дурустро бармегузиданд.

Паёмбари Худо (с) ҳеч гоҳ барои худ интиқом намегурифт, чи тавре ки ӯ нисбати ду араби бодиянишин афву бахшиш намуданд, ки марди аввалӣ садои хешро бар паёмбар баланд карда буд, аммо марди дуввум аз ридои он ҳазрат чунон кашид, ки дар шонаи муборакашон таъсир гузошт. Ва ин бархурди паёмбар нисбати онҳо далолат бар афву

бахшандагии он ҳазрат (с) мекунад, вале дар ҳуқуқи Худованд болои бандагон ҳеҷ гоҳ ӯ бахшиш ва гузашт намекарданд.

3 - Суфоришот ва фавоиди ҳадис:

1 - Исломи дини осонгирӣ ва бахшандагист, модоме ки афву бахшиш дар поймол намудани қавонини илоҳӣ набошад.

2 - Бахшидани лағжишҳои ягдигар сабаби истиҳкоми дӯстӣ ва бародарӣ миёни мусалмонон мегардад.

3 - Бояд, ки мо аз пайғамбари Худо (с) афву бахшандагӣ ва сабру шакебоиро биёмузем.

4 - Мусалмоне, ки афву бахшиш менамояд, подоши бузургеро аз тарафи Худо ба даст хоҳад овард.

5 - Бахшидани гуноҳи касе аз ҷиҳати заъифӣ ва нотавонӣ нест, балки маҳз барои ҳосил намудани аҷру савоби Худованд мебошад.

6 - Сукут кардан дар баробари мункар ва гуноҳ, афву бахшандагӣ ба шумор намеравад.

4 - Пурсишҳо:

1 - Аз модари мусалмонон - Оиша (р) чӣ маълумоте доред?

2 - Ҷумлаи зеринро пурра намоед: “Аз Ойша (р) ривоят аст, ки мегӯяд: Расули Худо (с) миёни ду коре мухайяр нагардид...”

3 - Дар паҳлӯи ҷумлаҳои зерин аломати дуруст (v) ё аломати нодуруст (x) гузоред:

А - Сукут кардан дар баробари мункар (*гуноҳ, бидъат*) афву бахшиш намебошад.

Б - Афву бахшиш нотавонӣ ва заъифӣ шуморида мешавад.

В - Афву гузашт дар қорҳои маҳсус ва муъайян мебошад.

ҲАРОМ БУДАНИ ҲАҶР (ҚАҲРИГӢ) ДАР ИСЛОМ

عن أبي أيوب الأنصاري رضي الله عنه أن رسول الله ﷺ قال: "لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ، يَلْتَقِيَانِ فَيُعْرِضُ هَذَا وَيُعْرِضُ هَذَا، وَخَيْرُهُمَا الَّذِي يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ".

48 - Аз Абуаюб (р) ривоят шуда, ки паёмбар фармуд: *“Барои мусалмон раво нест, ки беш аз се шаб бародарашро тарк кунад, ки бо Ҳам рӯ ба рӯ шаванд, аз Ҳамдигар рӯй гардонанд ва беҳтарашон касест, ки оғози салом мекунад.”*
(Ин ҳадисро Бухорӣ ва Муслим ривоят карданд.)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ:

Ҳолид писари Зайди Ансорӣ мебошад. Ӯ дар паймони Ақабаи дуввум ва ҷанги Бадр ва тамоми ғазоҳо ҳамроҳи паёмбар (с) ширкат варзидааст. Мавсуф аз ҷумлаи котибони паёмбар буда, баъди вафоти он ҳазрат ҳамеша ҷиҳод менамуд, то ин ки соли 51-и ҳиҷрӣ дар ҷанги Қунстантиния ба шаҳодат расид.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Ҳадиси мазкур ин матлабро баён менамояд, ки қаҳрӣ намудани мусалмон бо бародари мусалмонаш беш аз се рӯз дуруст нест. Инчунин аз мафҳуми муҳтавои ҳадиси мазкур бармеояд, ки қатъи робита (*қаҳрӣ намудан*) то се рӯз ҷоиз мебошад.

Ҳикмату сабаби ҷоиз буданаш ин аст, ки дар табиъату сиришти ҳар инсон ҳашму ғазаб ва қачрафторӣ вуҷуд дорад, аз ҳамин ҷиҳат шариъати исломӣ барои ӯ иҷозат дода, то муддати се рӯз бо бародари мусалмонаш, агар Ҳудои нахоста

кадом чанчоле дар миёнашон сар занад, қатъи робита (*қаҳрӣ*) кунад, то ин ки дар муддати мазкур ғазаби фитриаш дур шуда, гирифтори кадом осебу зарар нагардад, яъне дар рӯзи аввал оташи хашмаш хомӯш гардида, дар рӯзи дуввум нафси хешро мавриди бозпурсӣ ва сарзаниш қарор медиҳад, мунтаҳо дар рӯзи саввум аз бародараш узрхоҳӣ намуда, ошtii менамояд. Агар амри мазкур аз се рӯз бештар тӯл бикашад, албатта ӯ ҳуқуқи бародари мусалмонро поймол кардааст.

3 - Дастурот ва андарзҳои ҳадис:

1 - Дини Ислом мусалмононро ба улфату дӯстӣ ва таҳкими равобит бо ҳамдигар даъват менамояд.

2 - Бояд шахси мусалмон аз хилофоту хархашаҳое, ки сабаби қатъи робита (*қаҳрӣ*) намудан бо бародари мусалмонаш мегардад, парҳез намояд!

3 - Инчунин набояд мусалмон бо бародараш аз се рӯз бештар қаҳрӣ намояд!

4 - Ошtii додани миёни дӯстон, агар дар миёнашон кадом душмание сар занад, бар дӯши дигар мусалмонон вочиб мебошад.

5 - Ҳар вақте ки бародари мусалмонат бо ту қаҳрӣ намояд, дар ин сурат кӯшиш кун, ки аввал ту бар ӯ салом дода, оғози сухан намой, зеро амали мазкур дар назди Худо бароят беҳтар мебошад.

6 - Агар ба шахсе ки бо ту қаҳрӣ намудааст салом бидиҳӣ, гуноҳонат дар назди Худо коста мешавад.

4 - Пурсишҳо:

1 - Ҷумлаи зеринро пурра созед: (*Раво нест барои мусалмон, ки бародарашро ..... тарк (қаҳрӣ) намояд*).

2 - Қаҳрӣ намудани мусалмон бо бародараш чӣ ҳукм дорад?

3 - Кадом навъ қаҳрикунанда дар назди Худо беҳтар мебошад?

ФАЗИЛАТИ ОМУХТАНИ ҚУРЪОН ВА ТАЪЛИМ ДОДАНИ ОН

عَنْ عَثْمَانَ بْنِ عَفَّانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : "خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ".

49 - Аз Усмон писари Аффон ривоят шуда, ки Расули Худо (с) фармуд: *“Беҳтарини шумо касест, ки Қуръонро омухта, ба дигарон таълим диҳад.”*

(Бухорӣ ин ҳадисро ривоят кардааст.)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ:

Усмон писари Аффон мебошад. ӯ саввумин халифаи муслимин ба шумор меравад. Мавсуф яке аз даҳ нафаре мебошад, ки Паёмбари Худо (с) онҳоро ба даромадани бихишт мужда додааст. Баъд аз пазируфтани Ислому, нахуст ба тарафи Ҳабаша, сипас ба Мадина ҳиҷрат кардааст ва дар соли 35-и ҳиҷрӣ дар он ҷо ба шаҳодат расид.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Ҳадиси фавқ ин маъниро ифода менамояд, ки бартарӣ ва беҳтарӣ насиби касе мебошад, ки ӯ Қуръонро омухта, ба дигарон таълим медиҳад, зеро суду манфиъаташ дар ин сурат дучанд мегардад. Бар хилофи он ки фақат худ Қуръонро омузад, вале ба дигарон онро таълим надиҳад, бинобар ин ҳар касе Қуръонро омухта, ба дигарон таълим медиҳад, дар ҳақиқат аз музду савоби он бархурдор гашта, ба дигарон низ манфиъат мерасонад, маҳз ба ҳамин сабаб ӯ беҳтарин мусалмон шуморида мешавад.

3 - Суфоришҳо ва андарзҳои ҳадис:

- 1 - Омӯхтани Қуръон беҳтарину бузургтарин амалҳо дар назди Худованд ба ҳисоб меравад.
- 2 - Бояд шахси мусалмон нисбат ба омӯхтани Қуръон дар мадраса, хона, ва ҳалқаҳои омӯзиши Қуръон дар масҷидҳо аҳамият бидиҳад.
- 3 - Дар хурдсолӣ азбар кардани ҳар чизе дар зеҳну хоҳири инсон устувортар мемонад, аз ин ки дар бузургсолӣ онро аз ёд карда бошад.
- 4 - Дар ҳар ҳарфи Қуръон, ки мусалмон меҳонад, даҳ аҷру савоб ҳосил менамояд.
- 5 - Татбиқи намудани аҳкому қавонини таҷвид дар аснои хондани Қуръон беҳтар аст, аз омӯғна хондани он.
- 6 - Бояд мусалмон қабл аз шурӯъ кардан дар хондани Қуръон **(Аъзу биллоҳи мина шайтони-р-раҷим)** бигӯяд.
- 7 - Ба тозагии китоби Қуръон ва ба чиркин нашудани саҳифаҳову ғилофи он аҳамият дода шавад.
- 8 - Бояд шахси мусалмон қабл аз хондани Қуръон таҳорат намояд, агар вузӯ надошта бошад.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Беҳтарини мардум кист?
- 2 - Дар паҳлӯи ҷумлаҳои зерин аломати дуруст (v) ё аломати нодуруст (x) гузаред:
  - А - Азбар намудани чизе дар бузургсолӣ беҳтар аст, аз ҳифзи намудани он дар хурдсолӣ ( ).
  - Б - Қироате, ки дар он қобилаҳои таҷвид амалӣ карда намешавад, беҳтар аст, аз қироате, ки дар он қавоъиди мазкур риёба карда мешавад ( ).
  - В - Мусалмон вақти хондани Қуръон бе вузӯ мебошад ( ).
- 3 - Аҷру подоши хондани Қуръон чӣ қадар мебошад?

ТАЪСИРИ РАФИҚОН БА ИНСОН

عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ : "إِنَّمَا مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَالْجَلِيسِ السُّوءِ كَحَامِلِ الْمِسْكِ وَنَافِخِ الْكَبِيرِ، فَحَامِلُ الْمِسْكِ إِمَّا أَنْ يُخَذِّبَكَ، وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحاً طَيِّبَةً، وَنَافِخُ الْكَبِيرِ إِمَّا أَنْ يُحْرِقَ ثِيَابَكَ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحاً خَبِيثَةً".

50 - Az Абумӯсои Ашъарӣ ривоят аст, ки Паёмбари Худо (с) фармуд: *“Мисоли ҳамнишини солиҳ ва ҳамнишини бад монанди дорандаи мушк ва дамандаи дамаи оҳангар аст, ки дорандаи мушк ё бароят мушк медиҳад ва ё аз вай чизе харидорӣ мекунӣ ва ё аз ӯ бӯи хушро меёбӣ ва дамандаи дамаи оҳангар ё либосатро месӯзонад ва ё аз ӯ бӯи бад ба машомат мерасад.”*

(Ин ҳадисро Бухорӣ ва Муслим ривоят кардаанд.)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ дар ҳадиси шумораи 4 баён гардид.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Ин ҳадис бар он далолат мекунад, ки ҳамнишинӣ бо ашхоси солиҳу накӯкор дар некбахтшавии инсон таъсир мегузорад, зеро ҳар инсон ба дӯсту рафиқаш пайравӣ ва тақлид менамояд ва низ ҳамнишинӣ бо ашхоси бад ва разил инсонро ба бадбахтӣ мебарад. Воқеъан паёмбар (с) барои равшан сохтани ин ҳақиқат ду мисоли хубе баён фармудаанд.

3 - Дастурот ва андарзҳои ҳадис:

1 - Ислом ба насиҳат кардани фарзандон, ки бо ашхоси солиҳ ва покбоз ҳамнишинӣ кунанд, таваччуҳи калон медиҳад.

2 - Инсон аз рафиқи худ дар корҳои хуб ва бадаш таъсирпазир мебошад.

3 - Бояд ба муҷолаساتу ҳамнишинӣ кардан бо одамони хуб ва нақӯкор аҳамият дода шавад.

4 - Яке аз фавоиди ҳамнишинӣ ва рафоқат бо шахсони нақӯкор ин мебошад ки онҳо ҳамеша инсонро ба кори нек раҳнамоӣ карда, аз аъмоли бад бозмедоранд.

5 - Мусалмон аз рафоқат ва дӯстии ашхосе дурӣ меҷӯяд, ки эшон дорои одатҳо ва хислатҳои бад мебошанд, монанди коҳилнамозӣ, сигор кашидан ва ғайра.

4 - Пурсишҳо:

1 - Ҷумлаҳои зайлро пурра намоед:

А - Мисоли ҳамнишини солиҳ...

Б - Мисоли ҳамнишини бад ...

2 - Аз ҳамнишинӣ ва ҳамдамӣ бо ашхоси солиҳ ва нақӯкор чӣ баҳраву фоида меёбӣ?

3 - Аз ҳадиси мазкур ду панд бозгӯ намоед!

НЕКЎЙ БА ПАДАРУ МОДАР

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ أَحَقُّ النَّاسِ بِحَسَنِ صَحَابَتِي؟ قَالَ : "أُمَّكَ، قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: أُمَّكَ، ، قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ : "أُمَّكَ، قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ : أَبُوكَ " .

51 - Az Abuхурайра (p) rивоят аст, ки гуфт: Марде дар хузури Паёмбари Худо (с) гуфт: Эй Расули Худо (с) кадом кас ба хушрафториам сазовортар аст? Он хазрат (с) фармуд: **“Модарат.”** Он мард гуфт: Боз кадом? Паёмбар фармуд: **“Модарат.”** Марди мазкур гуфт: Боз кадом? Он хазрат (с) фармуд: **“Модарат.”** Бори дигар гуфт: Боз кадом? Расули Худо (с) фармуд: **“Падарат.”**

(*Ин ҳадисро Бухорӣ ва Муслим ривоят кардаанд.*)

1 - *Шарҳи ҳоли ровӣ* дар ҳадиси шумораи 7 гузаштааст.

2 - *Шарҳи маънои ҳадис:*

Ҳадиси мазкур бар ин далолат мекунад ки хушнудии модар бар хушнудии падар муқаддам буда, се баробари падар эҳтиром кардани модар ва хушнуд сохтанаш вочиб мебошад. Ин амр аз он чихат аст, ки модар тамоми мушкилоти хамлу бордорӣ, сипас зоидаи ва шир доданро ба танҳои таҳаммул менамояд. Куръони карим ҳам ба ин нукта дар чанд ҷой ишора карда мегӯяд: **Ва амр кардем инсонро ба некӯкорӣ дар ҳақи падару модараш, ки ӯро модараш бо душворӣ дар шиками худ бардошта ва сипас ӯро бо душворӣ зодааст.**

(*Аҳқоф: 15*)

Ва васият намудем инсонро ба некӯӣ кардан нисбати падару модараш, ки ӯро дар шиками худ дар ҳолати сустӣ болои сустӣ бардоштааст.

(*Луқмон: 14*)

Қозӣ Аёз, яке аз олимони саршинохтаи Ислом мегӯяд: тамоми уламо бар ин ақидаанд, ки модар бар падар дар ҳолати калонсолӣ се баробар фазилату бартарӣ касб менамояд.

3 - Дастурот ва андарзҳои ҳадис:

1 - Нақӯӣ намудан ба падару модар, фармонбардории онҳо ва инчунин саркашӣ накардан аз гуфтаи эшон бар ҳар мусалмон воҷиб мебошад.

2 - Саркашӣ намудан аз тоғати падару модар ва озор додани эшон бо сухане ё рафторе, сабаби даромадани инсон ба дӯзах мегардад.

3 - Итоғат кардани падару модар боиси сарафросии инсон ба бихишт мешавад.

4 - Пурсишҳо:

1 - Сазовортарини мардум ба хушсухбатӣ ва хушрафтории инсон кист? Чаро паёмбар (с) забонро хос кардаанд?

2 - Аз ҳадиси мазкур се панд зикр намоед.

3 - Дар паҳлӯи ҷумлаҳои зерин аломати дуруст (v) ё аломати (x) нодуруст гузоред:

А - Саркашӣ намудан аз фармони падару модар ва инчунин озор доданашон бо сухан ё рафтори бад сабаби даромадани инсон ба бихишт мегардад ( ).

Б - Дуё намудан барои падару модар дар зиндагӣ ё баъд аз маргашон, эҳсонӣ некӯӣ кардан нисбат ба онҳо мебошад ( ).

В - Эҳтиром накардани дӯстони падару модар некӯӣ кардан ба падару модар шуморида мешавад ( ).

4 - Ҷумлаи зеринро пурра намоед: “Гуфт: Эӣ Расули Худо (с), кист сазовортарини мардум ба хуш...”

НИГОҲ ДОШТАНИ ЗАБОН ВА ДАСТ АЗ ТАҶОВУЗ

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الْمُسْلِمِينَ
أَفْضَلُ؟ قَالَ: «مَنْ سَلَّمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ» .

52 - Аз Абумӯсо ривоят шуда, ки гуфт: Гуфтам эй Расули Худо! Кадом мусалмон беҳтар аст? Фармуд: “*Он ки мусалмонон аз даст ва забони ӯ дар амон бимонанд.*”

(*Ин ҳадисро Бухорӣ ривоят кардааст*).

1 - *Шарҳи ҳоли ровӣ* дар ҳадиси шумораи 4 зикр карда шуд.

2 - *Тафсили маънои ҳадис:*

Ҳадиси мазкур далолат менамояд, бар ин ки бояд ҳар мусалмон забони хешро аз таҷовуз ва озори дигарон нигоҳ дорад, зеро ӯ баёнқунандаи ният ва мақосиди дохили инсон мебошад. Ҳамчунин ин ҳадис бар нигоҳ доштани даст аз корҳои бад далолат мекунад, зеро бештарини корҳо ва амалҳо ба воситаи даст анҷом меёбад. Дар зикр кардани даст аз байни дигар узвҳо нуктае пӯшидааст, зеро суфориши паёмбар (с) дасти маҷозиро ҳам дарбар мегирад, монанди истило ва таҷовуз намудан бар ҳуқуқи дигарон бидуни кадом сабаб ва ҳақи шарфӣ.

3 - *Суфоришот ва андарзҳои ҳадис:*

1 - Таҷовуз накардан бар ҳуқуқи дигарон ҳарчанд, ки таҷовузи мазкур кам бошад.

2 - Дашном накардан ба касе аз мардум.

3 - Ёд кардани мардум бо сухане, ки аз он меранчанд, озор додани онҳо шуморида мешавад.

4 - Бояд аз суханчинӣ ва хабаркашиё, ки сабаби душманӣ ва чудой дар миёни дӯстон мегардад, пархез карда шавад.

5 - Нагирифтани чизе аз рафикон, мисли қалам, чадвал ва ғайра, магар ба ичозаи онҳо.

4 - Пурсишҳо:

1 - Аз саҳобии бузург Абумӯсои Ашъарӣ чӣ маълумот доред?

2 - Беҳтарини мусалмонҳо кист?

3 - Бо истифода аз мазмуни ҳадиси мазкур, дар мавриди бародарӣ ҳарф занед!

ДОНИШТАЛАБӢ ВОЧИБ МЕБОШАД

عن أنس رضي الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : **“طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ”** .

53 - Аз Анас ривоят аст, ки гуфт: Паёмбари Худо (с) фармуд: **“Талаб намудани илм бар ҳар мусалмон фарз мебошад.”**

(Ин ҳадисро Муслим ривоят кардааст.)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ дар ҳадиси шумораи 6 баён карда шуд.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Ҳадиси мазкур баёнгари ин аст, ки талаб намудани илм аз чумлаи бузургтарини фарзҳову вочибот бар дӯши мусалмон мебошад. Мақсуд аз илми дар ҳадис зикргардида донишест, ки тарси аз Худо, тавозӯ ва бурдбориро дар инсон эҷод намуда, дар зиндагӣ ва пас аз марг ӯро нафъ мебахшад. Чунончи дар Қуръон омада: **Ҳамоно аз Худованд бандагони донишманд метарсанд.**

(Фотир: 28)

Писандидатарин тарзи доништалабӣ ин аст, ки толибилм тамоми ҳиммату кушиши худро дар омӯхтани илми ба мерос мондаи паёмбар (с) харч намуда, дар фаҳмидани муроду мақсуди амру наҳйи паёмбар ва умуман суханони ӯ ҷаҳду кӯшиш намояд, инчунин илми мазкурро бар дигар улум муқаддам дошта, тибқи он амал кунад.

3 - Фавоид ва пандҳои ҳадис:

1 - Возиҳ гардидани азамату бузургии Ислому, ки илмро сабаби комёбӣ дар дунё ва охираат гардондааст.

- 2 - Донистани ин, ки Ислом дигар динҳоро дар даъват намудан ба илму омӯзиш, сабқат намудааст.
- 3 - Талаби илм бар ҳар мард ва зани мусалмон воҷиб аст.
- 4 - Дар Ислом шахси олим аз шахси обид ва порсо беҳтар аст.
- 5 - Нияти холис дар талаби илм, омӯзишу пажӯҳиш ва ихтироъ карданро чун ибодати Худованд мегардонад, иншоаллох.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Ду панд аз ҳадис бигӯед.
- 2 - Чумлаҳои зеринро пурра намоед:
А - Талаби илм фарз аст бар ҳар ... ва ...
Б - Дар Ислом шахси олим аз ... беҳтар мебошад.

ҲАҚИ РОҲ

عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :
”إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ فِي الطَّرِيقَاتِ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا لَنَا مِنْ
مَجَالِسِنَا بُدٌّ نَتَحَدَّثُ فِيهَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : فَإِذَا أَبَيْتُمْ إِلَّا
الْجُلُوسَ فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ، قَالُوا: وَمَا حَقُّ الطَّرِيقِ يَا رَسُولَ
اللَّهِ؟ قَالَ: غَضُّ الْبَصَرِ، وَكَفُّ الْأَدْيِ، وَرَدُّ السَّلَامِ، وَالْأَمْرُ
بِالْمَعْرُوفِ، وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ“.

54 - Az Абусаъиди Худрӣ ривоят аст, ки паёмбар(с) фармуд:
“*Аз нишастанӣ дар роҳҳо бипарҳезед!*” Гуфтанд: эй Расули
Худо, мо чорае аз ин нишастанҳоямон надорем, ки дар он
сӯхбат мекунем. Расули Худо (с) фармуд: “*Ҳар гоҳ ногузир
аз нишастан шудаед, пас ҳақи роҳҳоро бидиҳед.*” Гуфтанд:
ҳақи роҳ чист, эй Расули Худо? Фармуд: “*Пӯшидани чаши
(аз нигаристан ба номаҳрамон) ва худдорӣ аз азият ва озори
дигарон ва ҷавоб додани салом ва амр кардан ба корҳои
писандида ва манъ кардан аз корҳои бад.*”

(Ҳадиси фавқро Бухорӣ ва Муслим ривоят кардаанд.)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ:

Саъд писари Молик, Молик писари Синони Ансорӣ мебошад. ӯ аҳодиси зиёде аз паёмбар (с) ривоят кардааст. Мавсуф соли 53-и ҳиҷрӣ дар шаҳри Мадина аз дунё даргузашт.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Ин ҳадис мусалмононро аз нишастани дар роҳҳо манъ менамояд. Ҳикмату сабаби манъ кардан ин аст, ки инсон ба сабаби нишастанаш дар роҳ худро дучори фитна месозад, зеро гоҳо чашмаш ба занҳои номаҳрам меафтад, инчунин дар вақти нишастани дар роҳ риёя кардани фармонҳои илоҳӣ ва ҳуқуқи муслимин бар души ӯ гузошта мешавад. Агар ӯ дар хонаи худ нишинад, ҳеч гоҳ гирифтори фитна нашоуда, бар дӯшаш дигар масъулиятҳои изофӣ илова намегардад.

3 - Суфоришиҳо ва андарзҳои ҳадис:

1 - Нишастан бо дӯстон дар хона беҳтар аст, аз истодан дар кӯча ва роҳ.

2 - Бояд шахси мусалмон аз бозӣ кардан дар роҳ худдорӣ намояд.

3 - Пӯшидани чашм аз нигоҳ кардан ба номаҳрамон вочиб мебошад.

4 - Ҳар вақте ки нишастан дар роҳ ногузир бошад, пас бояд нисбати мусалмонҳо озор расонда нашавад.

5 - Бар шахсе, ки дар роҳ менишинад, амалҳои зерин вочиб мегардад: Ҷавоб додани салом, раҳнамоӣ кардан дигарон ба қорҳои хуб ва барҳазар карданашон аз қорҳои бад.

4 - Пурсишиҳо:

1 - Се ҳақи роҳро баён намоед!

2 - Ҷумлаҳои зеринро пурра созед:

А - Нишастан ҳамроҳи дӯстон дар ... беҳтар аст аз истодан дар ...

Б - Баъзе аз ҳуқуқи роҳ ҷавоб додани ... ва раҳнамоӣ кардан ба ... ва барҳазар кардан аз ...

3 - Ҷумлаи зеринро пурра намоед: Паёмбари Худо (с) фармуд: “Бипарҳезед аз нишастани ...”

ИСЛОМ БА ҚУВВАТУ НЕРҶ АМР МЕНАМОЯД

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ : ” الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ وَفِي كُلِّ خَيْرٍ. اِحْرَصْ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ وَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ وَلَا تَعْجِزْ، وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ: لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَذَا وَكَذَا كَانَ كَذَا وَكَذَا وَلَكِنْ قُلْ: قَدَّرَ اللَّهُ وَمَا شَاءَ فَعَلَ فَإِنَّ لَوْ تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ“ .

55 - Аз Абухурайра ривоят аст, ки гуфт: Паёмбари Худо фармуд: *“Дар назди Худо мӯъмини қавӣ ва нерӯманд аз мӯъмини заъифу нотавон беҳтар ва маҳбубтар аст ва дар ҳар кадомашон хайру некӣ вуҷуд дорад. Талош куну ҳарис бош ба он чӣ, туро нафъ мерасонад ва аз Худованд ёрӣ хоста, ба аҷзу нотавонӣ тан дар мадеҳ ва ҳар гоҳ туро чизе бирасад, мағӯ, ки агар ман чунин мекардам, чунину чунон мешуд, вале бигӯ, ки Худо муқаддар сохта буд ва он чӣ Худованд бихоҳад анҷом медиҳад, зеро калимаи “агар” дарвозаи васвасаи шайтонро боз мекунад”.*

(Ин ҳадисро Муслим ривоят кардааст.)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ дар ҳадиси шумораи 7 баён гардидааст.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Ҳадиси мазкур ин матлабро бозгӯ менамояд: Ҳар мӯъмине, ки дар анҷоми амалҳои динӣ иродаи қавӣ дошта бошад, беҳтар аст аз мӯъмине заъиф ва беирода, зеро мӯъмине қавиирода дар умури бузург, монанди чиҳод қардан дар роҳи Худо, сабр намудан дар чиҳоду набард, мубориза бурдан бар зидди аъмоли бад, ба ҷо овардани фармонҳои Аллоҳ таъоло, чун намозу рӯза ва ғайра ҷасурона иқдом менамояд, вале мӯъмине

заъиф бар ʔакси ин мебошад, яъне камчуръату камикдом. Лекин бо вучуди ин ҳам ӯ аз хайру некӣ холӣ нест, зеро ӯ дорои неъматӣ бузург, имон мебошад. Сипас паёмбар (с) бандаи мӯъминро супориш медихад, ки ҳамеша дар тоъату бандагии Худо саъю талош карда, дар анҷом додани ҳамаи корҳо аз ӯ кӯмаку ёрӣ бихоҳад, зеро талошу кӯшиши банда бе ёрӣ ва маъунати Худо ғоидае надорад.

3 - Дастурҳо ва андарзҳои ҳадис:

- 1 - Мӯъмини қавӣ аз мӯъмини заъиф беҳтар мебошад, зеро мӯъмини неруманд дар корҳои хайр бештар иқдом менамояд.
- 2 - Вочиб аст бар мусалмон, ки дар тоъати Худо ва ёрӣ намудани дигарон аз қуввату нерӯи хеш истифода намояд.
- 3 - Бояд шахси мусалмон дар аснои шуглу кор, дарسخонӣ ва умуман дар ҳама ҳолат қавӣ ва нерӯманд бошад.
- 4 - Вучуд доштани хайру некӣ дар мӯъмин, агарчанде ӯ заъиф бошад.
- 5 - Ислом ба тарбияи ҷисмонӣ даъват менамояд.
- 6 - Вочиб аст бар шахси мусалмон, ки аз Худо ёрӣ хоста, ба корҳои ғоиданок талош варзад.
- 7 - Бояд дар вақти омадани мусибат сабр намуда, ҳама чизро аз қисмату тақдирӣ илоҳӣ бидонем.
- 8 - Ба забон овардани калимаи “агар” аз ҷиҳати пушаймонӣ ба корҳои гузашта мамнуъ мебошад, зеро вожаи “агар” калиди дарвозаи васвасақунии шайтон ба шумор меравад.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Қуввату нерӯ чӣ маъноро ифода менамояд?
- 2 - Ҷумлаҳои зеринро пурра намоед:
  - А - Мӯъмини қавӣ дар назди Худо аз ... беҳтар ва маҳбубтар аст ва дар ҳар қадамашон ...
  - Б - Мӯъмини қавӣ ... аз қуввату нерӯяш дар тоъати Худо...
- 3 - Чаро мӯъмини нерӯманд аз мӯъмини заъиф беҳтар аст?

ОДОБИ ИҶОЗАТ ХОСТАН

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: "الِاسْتِئْذَانُ ثَلَاثٌ فَإِنْ أَدِنَ لَكَ وَإِلَّا فَارْجِعْ".

56 - Аз Абумӯсои Ашъарӣ ривоят аст, ки паёмбари Худо (с) фармуд: *“Иҷозат гирифтан (барои даромадан ба хона ва ғайра) то се бор ҷоиз аст, пас агар ба ту иҷоза дода шуд хуб, вагарна бозгард.”*

(Ҳадиси мазкурро Бухорӣ ва Муслим ривоят кардаанд).

1 - *Шарҳи ҳоли ровӣ* дар ҳадиси шумораи 4 зикр карда шуд.

2 - *Шарҳи маънои ҳадис:*

Ин ҳадис бар он далолат менамояд, ки такрор намудани салом ҷоиз аст, вақте ки иҷозаи даромадан ба хона ё ҳавлӣ хоста шавад. Инчунин такрор намудани салом то се бор ҷавоб дорад, вақте ки ба гурӯҳе аз мардум салом дода шавад, вале баъзе аз онҳо саломро нашнавад, дар ин сурат барои шунавондани эшон то се маротиба салом додан дуруст мебошад. Тарзи иҷозат гирифтани ин аст, ки мегӯяд: Ассалому ғалайкум, оё дароям? Сипас ӯ ихтиёр дорад, дар ин, ки номашро бигӯяд ё на.

3 - *Дастурҳо ва андарзҳои ҳадис:*

1 - Барои даромадани хона себор иҷозат ва рухсат хоста мешавад, агар бароят иҷозати даромадан дода шуд, хуб ва агар рухсати даромадан надиханд, бозгард.

2 - Агар бештар аз се бор саломро такрор карда шавад боке

надорад, ба шарте ки инсон аз нашунидани аҳли хона яқин дошта бошад.

3 - Нигоҳ кардан аз сӯроҳҳои дар ё девор ба сӯи хонаи дигарон ҳаром мебошад.

4 - Зиёд пахш кардани занги дарвоза ё тақ-тақи зиёд кардан, аз одоби иҷозатҳои намебошад.

5 - Бояд шахси иҷозатҳои вақти иҷоза хоستان дар рӯ ба рӯи дарвоза наистад, балки аз тарафи рост ё чапи дарвоза биистад.

6 - Ба воситаи занги мошин ё дучарха иҷоза хоستان, мардумро нороҳат месозад.

7 - Мусалмон ба утоқи хоси касе намедарояд, магар баъди иҷоза гирифтани аз соҳиби он.

8 - Донишҷӯи боадаб баъди иҷоза пурсидани аз муддарис ба синфхона мебарояд.

4 - Пурсишҳо:

1 - Аз нигоҳи шарият барои даромадани хона чанд маротиба иҷоза пурсида мешавад?

2 - Кадом вақт бештар аз се бор иҷоза хоستان ҷои аст?

3 - Ҷумлаҳои зеринро пурра намоед:

А - Мусалмон ба утоқи хоси... намебарояд магар ...

Б - Вақти ... дар рӯ ба рӯи дарвоза намеистад, балки аз тарафи ...

В - Занги бисёр намудани ё тақ-тақи зиёд кардани аз ... иҷоза хоستان ...

ҲАЛОВАТ ВА ЛАЗЗАТИ ИМОН

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : " ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ بِهِنَّ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ : أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا ، وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ ، وَأَنْ يَكْرَهُ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ أَنْ أَنْقَذَهُ اللَّهُ مِنْهُ ، كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقَدَّفَ فِي النَّارِ " .

57 - Аз Анас ривоят шуда, ки паёмбар (с) фармуд: “*Ҳар гоҳ се хислат дар шахси мӯъмин мавҷуд бошад, лаззат ва ширинии имонро дармеёбад: Аввал, ин ки Худо ва расулаш аз ҳама кас барои ӯ маҳбубтар бошад. Сониян, ин ки касеро дӯст дорад фақат барои Худо дӯсташ бидорад. Солисан, ин ки бозгаштани ба куфрро зишт пиндорад, баъд аз ин ки Худованд ӯро аз куфр наҷот додааст, ҳамаҷунон ки зишт мепиндорад, ки дар оташ андохта шавад.*”

(Ин ҳадисро Бухорӣ ва Муслим ривоят кардаанд.)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ дар ҳадиси шумораи 6 баён гардидааст.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Ин ҳадис шуру шавқи бандаи мӯъминро дар имондорӣ ба чизи ширин ташбиҳ дода, ба шахси бемор ва тандуруст ишора кардааст, зеро шахси бемори зардпарвин маззаи асалро тез меёбад, ҳол он ки шахси тандуруст ҳаловату ширинии онро чи тавре ки ҳаст, дармеёбад ва ҳар қадар ки саломатии ӯ кам шавад, ба ҳамон андоза қувваи зоиқааш (*чашидан*) аз даст меравад.

Чаро дар ин ҷо аз ҳаловату ширинӣ таъбир карда шуд? Зеро Худованд дар Куръони карим имонро ба дарахте ташбиҳ кардааст: Худованд достони калимаи писандидаро (**Ашҳаду**

ал-ло илоҳа иллаллоҳ ва ашҳаду анна Муҳаммада-р-расул-лоҳ) мисли дарахти писандидае баён кардааст.

Мақсуд аз калима дар ин ҷо калимаи ихлос ва манзур аз дарахт асли имон ва мурод аз шоҳаҳои он пайравӣ намудани авомири Худо ва парҳез кардан аз қорҳои мамнӯъа мебошад. Инчунин баргҳои дарахти мазкур иборат аз аъмоли накӯст, ки бандаи мӯъмин нисбат ба он таваҷҷуҳ медиҳад ва меваҳои ӯ анҷом додани ибодату бандагии Худо буда, қамоли ҳаловат ва шириниаш падидор гаштани нишонаҳои пухташавии меваи он мебошад.

3 - Суфоришҳо ва андарзҳои ҳадис:

1 - Муқаддам доштани муҳаббати Худо ва муҳаббати паёмбар (с) бар ҳамаи махлуқот воҷиб мебошад.

2 - Дар маъсияту саркашӣ кардан аз Худо ва паёмбараш(с) итоъат кардани ҳеҷ махлуқе ҷоиз нест.

3 - Яке аз нишонаҳои қомил гардидани имон ин аст, ки шахси мусалмон бародари мусалмонашро маҳз барои Худо дӯст медорад.

4 - Воҷиб аст бар шахси мусалмон, ки қуфру қофириро бад бинад, ҳамчунон ки бад мебинад, ки дар оташ андохта шавад.

5 - Ҳар касе, ки дар ӯ авсофи мазкур ёфт шавад, итминону хотирҷамъиро ба даст меорад.

4 - Пурсишҳо:

1 - Се сифате, ки бояд шахси мусалмон онро дошта бошад, кадом аст?

2 - Ҳар касе, ки авсофи мазкур дар ӯ пайдо шавад, кадом ҷизро ба даст меорад?

3 - Дӯст доштани Худо ва паёмбар(с), чӣ маъно дорад?

4 - Ҷумлаи зеринро пурра намоед: Паёмбар (с) фармуд: “Ҳар гоҳ се хислат дар шахси мусалмон мавҷуд бошад, ҳаловат ва ширинии имонро дармеёбад ....”

ДИЛСЌЗЌИ ВА МЕҲРУБОЌИ БА МАРДУМ

عن جرير بن عبدالله رضي الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : " مَنْ لَا يَرْحَمِ
النَّاسَ لَا يَرْحَمَهُ اللهُ " .

58 - Аз Ҷарир писари Абдуллоҳ ривоят шуда, ки гуфт: паёмбари Худо (с) фармуд: *“Касе ки ба мардум раҳм накунад, Худо низ бар ӯ раҳм намекунад.”*

(Ин ҳадисро Муслим ривоят кардааст.)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ:

Ҷарир писари Абдуллоҳи ал-Баҷалӣ яке аз саҳобағони бузургвор мебошад. Ӯ чихил рӯз пеш аз вафоти паёмбар(с) мусалмон шудааст. Мавсуф баъзе аҳодиси набавиро ривоят карда, дар ҷанғову ғазоҳо нақши бузургро ифо намудааст.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Ҳадиси мазкур чунин далолат менамояд, ки бояд шахси мусалмон нисбати ҳамаи махлуқот хоҳ одам бошад ё ҳайвон раҳм ва дилсӯзӣ намояд, монанди вақт дар вақт ғизододани ҳайвонот, аз ҳад зиёд бор накардани онҳо ва инчунин аз заданашон худдорӣ намудан.

Ҳамчунин касе, ки ба сабаби итоъат накардани фармонҳои Худо ва худдорӣ накардан аз манҳиёти илоҳӣ бар ҷони ҳеш раҳм нанамояд, Худованд низ ӯро раҳм нахоҳад кард, зеро ӯ дар назди Худо замонату паймоне надорад. Дар ин сурат маънои ҳадис чунин тафсир карда мешавад, ки раҳм кардани банди ба маънои амалҳои ӯ ва раҳм намудани Худо ба маънои подошу савоб додани ӯ мебошад.

3 - Пандҳои ҳадис:

- 1 - Раҳму дилсӯзӣ кардани мусалмон ба мардум, сабаби раҳм шудани ӯ аз ҷониби Худованд мешавад.
- 2 - Раҳму шафқат кардан нисбат ба мусалмонҳо аз сифоти мӯъминон аст ва бераҳмиву сангдилӣ аз сифоти кофирон мебошад.
- 3 - Эҳтиром намудан ва кӯмаку ёрӣ намудани мардум, раҳму шафқат ба эшон ҳисобида мешавад.
- 4 - Инсони мусалмон одами хурдсолро озор намедихад, балки аз рӯи дилсузӣ ӯро ёрӣ медихад.
- 5 - Мададу ёрӣ расондан ба шахсони мӯҳтоҷ ва ниёзманд аз нигоҳи Ислому ҷоиз мебошад.
- 6 - Раҳму нармдилӣ кардан ба зердастон, хидматгрон, заъифон ва озор надодани эшон вочиб мебошад.

4 - Пурсишҳо:

- 1 - Аз ҳадиси мазкур се панд бигӯед.
- 2 - Шарҳи исломӣ бар дӯши бандаи мӯъмин нисбати ашхоси мӯҳтоҷ ва ниёзманд (*монанди кӯр ва нобино*) чӣ амалро муқаррар кардааст?
- 3 - Ҷумлаҳои зеринро дуруст намоед:
  - А - Озор додани мардум сабаби раҳму меҳрубонӣ намудани Худо мегардад.
  - Б - Раҳму дилсӯзӣ аз ахлоқи кофирон буда, бераҳмиву сангдилӣ аз сифоти мӯъминон мебошад.

ДЎСТ ДОШТАНИ БАРОДАРИ МУСАЛМОН ВОЧИБ МЕБОШАД

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : "لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ
لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ ."

59 - Аз Анас (р) ривоят аст, ки паёмбар (с) фармуд: *“Касе аз шумо мӯъмин шуморида намешавад, то ин ки дӯст дошта бошад барои бародараш он чиро ки барои худ дӯст медорад.”*
(Ин ҳадисро Бухорӣ ва Муслим ривоят кардаанд.)

1 - Шарҳи ҳоли ровӣ дар ҳадиси шумораи 6 зикр гардид.

2 - Шарҳи маънои ҳадис:

Ҳадиси мазкур маънои зеринро ифода менамояд, ки дӯст доштани мусалмон бародари мусалмонашро вочиб мебошад. Мурод аз муҳаббату дӯст доштан ин аст, ки бояд шахси мусалмон бо мазҳару рафторе вонамуд шавад, ки мавриди писанди дӯсти худ қарор гирад, чунончи бо чеҳраи кушода мулоқот кардан, шахсияти ӯро эҳтиром намудан, нисбати ӯ эҳсонуну некӯӣ кардан, яъне ӯро манфиъату фоида расонда тамоми осебу зарарро аз ӯ дур намояд, инчунин бояд он чизеро, ки барои худ дӯст дошта, барои бародараш низ дӯст бидорад, хоҳ дар қарбҳои ҳақиқӣ бошад ё маҷозӣ.

Ин ҳадис аз мусалмонон инсофу баробариро талаб намуда, онҳоро ба тавозӯӣ фурутанӣ ташвиқ менамояд. Албатта ин муҳаббату дӯстӣ вақте комил мегардад, ки инсон аз ҳасадуну кина, фиребу хиёнат даст бикашад, зеро тамоми аъмоли мазкур ҳислатҳои бад ба шумор меравад.

3 - Суфоришот ва андарзҳои ҳадис:

1 - Яке аз нишонаҳои комил гардидани имон ин аст, ки шахси мусалмон он чизеро, ки барои худ дӯст дошта, барои бародаронаш ҳам дӯст медорад ва чизеро, ки барои худ зишт пиндошта, барои онҳо низ зишт мепиндорад.

2 - Ҳасаду бадбинӣ сабаби нуқсон ва косташавии имон мегардад.

3 - Яке аз нишонаҳои дӯст доштани мусалмон бародари мусалмонашро ин аст, ки ўро ба корҳои нек раҳнамоӣ карда, аз зулму ситам боз медорад.

4 - Ҳазар намудан аз худхоӣ, яъне ҳама чизро барои худ дӯст бидорӣ, на барои дигарон.

4 - Пурсишҳо:

1 - Худхоӣ чист? Оё он аз сифоти мӯъмин мебошад?

2 - Ҷумлаҳои зеринро пурра намоед:

А - Яке аз нишонаҳои комил гардидани имон ин аст, ки шахси мусалмон .... барои худ .... барои бародаронаш ҳам дӯст медорад ва .... барои худ.... барои онҳо низ зишт мепиндорад.

Б - Яке аз нишонаҳои дӯст доштани мусалмон бародари мусалмонашро ин аст, ки .... ба кор .....

3 - Аз Анас писари Молик (р) чӣ маълумот доред?

МУНДАРИЧА

Пешгуфтори мутарчим.....	4
Мукаддимаи ношир	6
Ҳадафҳо ва нишондодҳо	8
Ихлос намудан дар амал	17
Силаи раҳм	19
Мурукабати худо (назорати ҳақтаёло бар аъмоли банда ва ахлоқи накӯ)	21
Омодагӣ барои рӯзи қиёмат	24
Нармӣ ба ҳайвон	26
Одоби хӯрдан ва ошомидан	28
Ҳамкорӣ дар миёни мӯъминон	30
Хушгӯӣ ва кушодарӯӣ	32
Дурӣ аз шакку шубҳа	33
Исломи ришватро ҳаром гардонда	35
Далолат намудан ба кори хайр	36
Тарғиб намудан ба илмомӯзӣ	38
Воқас додани амонат	41
Ҷазилати чиҳод дар роҳи худо	43
Ҳаром будани озори падару модар ва гувоҳии бардурӯғ	45
Ҳаром гардондани фиреб ва хиёнат	48
Суханчинӣ	50
Пурра намудани паймона ва тарозу	52
Ҳаром будани ҳасад ва бадбинӣ	55
Нисбати ҳамдигар	55
Масъулияти ҳар фард аз раъият ва зердастонаш	57
Одоби хӯрдан	59
Одоби атса задан	61
Тарғиб намудан ба ростӣ ва барҳазар доштан аз дурӯғгӯӣ	63
Ҳаром будани ғийбат	65
Ҷазилати салом додан ва амр кардан мардум ба ошкор намудани он	67
Ҷазилати ниҳолшинонӣ ва зироъаткорӣ (кишоварзӣ)	69
Одоби қазои ҳоҷат	71
Сутунҳои ислом	73

Аҳамият додани ислом ба масҷидҳо	75
Гадоӣ дар ислом	77
Ҳақи ҳамсоя бар ҳамсоя	79
Ҳазар кардан аз ғазаб	81
Ҳаром будани ранчиш ва озори	83
Падару модар	83
Тарк намудани корҳои бемаънӣ	85
Одоби суҳан гуфтан	87
Тозагӣ аз ислом аст	89
Роҳҳои некӯӣ дар ислом бисёр аст	91
Ҳазар кардан аз оташ	93
Манъ кардани ислом аз	95
Азобдихии ҳайвон	95
Имон ва пойдорӣ	97
Кофир шудани шахсе, ки намозро	99
Тарк мекунад	99
Ҳаё, калиди тамоми некӯихост	101
Ҳазилати зикр гуфтан	103
Ахлоқи накӯ	105
Дӯст доштани паёмбар (с)	107
Нишонаи мунофиқ	109
Афву баҳшиш	111
Ҳаром будани ҳаҷр (қаҳригӣ) дар ислом	113
Ҳазилати омӯхтани қуръон ва	115
Таълим додани он	115
Таъсири рафиқон ба инсон	117
Некӯӣ ба падару модар	119
Нигоҳ доштани забон ва	121
Даст аз тачовуз	121
Доништалабӣ вочиб мебошад	123
Ҳақи роҳ	125
Ислом ба қуввату нерӯ амр менамояд	127
Одоби иҷозат хоستان	129
Ҳаловат ва лаззати имон	131
Дилсӯзӣ ва меҳрубонӣ ба мардум	133
Дӯст доштани бародари мусалмон вочиб мебошад	135

مؤسسة الوقف الإسلامي
اللجنة العلمية

مقرر الحديث

أحاديث مختارة

معهد إعداد الدعاة باللغة المحلية
نظام عام واحد

إعداد
اللجنة العلمية